

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Πρεσβεία της Ελλάδος στη Ρώμη
Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

Ιταλική Οικονομία
Ανάπτυξη Οικονομικών & Εμπορικών Σχέσεων
Ελλάδας – Ιταλίας
--- Περιφέρεια Λομβαρδίας ---

Ρώμη, Δεκέμβριος 2023

*Η εκπονηθείσα Ετήσια Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας
του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Ρώμης
για την Επικράτεια της Ιταλίας και
του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Μιλάνου
για την Περιφέρεια της Λομβαρδίας
Σε περίπτωση αναπαραγωγής να αναφέρεται η πηγή*

Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης

Προϊστάμενος
Παναγιώτης Ζάραγκας
Γενικός Σύμβουλος ΟΕΥ Β΄

Χριστίνα Αργυροπούλου
Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄

Αικατερίνη Πουλιανίτη
Γραμματέας ΟΕΥ Β΄

Δ/ση: Viale G. Rossini 4, 00198 ROMA (2ος όροφος)
Τηλ.: +39 0685375550
Φαξ: +39 0688415927
E-mail: ecocom-rome@mfa.gr
Web: <http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/office/843>

Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου

Προϊσταμένη
Παγώνα Λάρδα
Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄

Γρηγόριος Ταβουλάρης
Επιστημονικός Συνεργάτης

Δ/ση: Via Maddalena 9, 20122 Milano
Τηλ.: +39 02 72095543, +39 02 80504361
Fax: +39 02 720105386
E-mail: ecocom-milano@mfa.gr
Web: <http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/842>

Πίνακας περιεχομένων

1	Οικονομία Ιταλίας.....	6
1.1.1	Επισκόπηση της οικονομίας	6
1.1.2	Οικονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας	10
1.1.3	Ενέργειες της Ιταλίας για την απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α.	11
1.1.1.1	Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας.....	14
1.1.4	Βασικά οικονομικά μεγέθη.....	17
1.1.5	Εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών	18
1.1.6	Εμπόριο αγαθών.....	18
1.1.7	Εμπόριο υπηρεσιών.....	23
1.1.8	Επενδύσεις.....	26
1.1.9	Οικονομικές προβλέψεις για την ιταλική οικονομία	27
1.1.10	Αρχικές Οικονομικές προβλέψεις 2022-2023	27
1.1.11	Ρωσο-ουκρανική σύρραξη-Αναθεώρηση οικονομικών δεικτών (2022-2024)	27
1.1.12	Εαρινές (2023) οικονομικές προβλέψεις ΕΕ (2023-2024)	29
1.2	Οικονομικές σχέσεις Ιταλίας.....	30
1.2.1	Ιταλία – ΠΟΕ.....	30
1.2.2	Ιταλία – Ευρωπαϊκή Ένωση.....	30
1.2.3	Ιταλία - ΟΟΣΑ	31
1.2.4	Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών	31
2	Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Ιταλίας.....	32
2.1	Διμερές εμπόριο	32
2.1.1	Εμπόριο αγαθών	32
2.1.2	Εμπόριο υπηρεσιών.....	34
2.2	Άμεσες επενδύσεις	37
2.2.1	Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία.....	37
2.2.2	Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα	38
2.3	Διμερείς ενεργειακές σχέσεις Ελλάδος-Ιταλίας	39
2.3.1	Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα στον τομέα της ενέργειας	41
2.3.2	Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία στον τομέα της ενέργειας	42
2.3.3	Εν εξελίξει διαδικασία ωρίμανσης ενεργειακού project EastMed	43
2.4	Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας	44
2.5	Στοιχεία της οικονομίας της Λομβαρδίας (σύνταξη: Γρ. ΟΕΥ Μιλάνου)	44

2.6	Γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της Λομβαρδίας	44
2.7	Πορεία οικονομίας της Λομβαρδίας	44
2.8	Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Λομβαρδίας.....	47
2.9	Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Β. Ιταλίας.....	49
2.10	Παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων στην Λομβαρδία.....	53
2.11	Επιχειρηματικές ευκαιρίες για ελληνικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Λομβαρδίας.....	53
2.12	Συμπεράσματα - Προτάσεις	55
2.13	Πηγές.....	55
2.14	Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας.....	56
3	Συμπεράσματα – προτάσεις	58
3.1	Προοπτικές ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.....	58
3.2	Ταμείο Ανάκαμψης - Προοπτικές διεύρυνσης αμφίπλευρης επενδυτικής παρουσίας	60
3.3	Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας	62
3.4	Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου	63
3.5	Στρατηγική ταυτότητα: Πλαίσιο και προοπτικές εμβάθυνσης οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας-Ιταλίας.....	64
4	Παράρτημα	66
4.1	Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία διμερούς εμπορίου	66
4.2	Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2).....	66
4.3	Ελληνικές εισαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	72
4.4	Χρήσιμες διευθύνσεις.....	78

Πίνακες

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη Ιταλίας.....	17
Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο αγαθών Ιταλίας.....	19
Πίνακας 3: Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας.....	19
Πίνακας 4: Σημαντικότεροι προμηθευτές Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας	20
Πίνακας 5: Εξαγωγές αγαθών Ιταλίας	21
Πίνακας 6: Εισαγωγές αγαθών Ιταλίας.....	22
Πίνακας 7: Εισπράξεις Ιταλίας.....	24
Πίνακας 8: Πληρωμές Ιταλίας.....	25
Πίνακας 9: Άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ιταλία	26
Πίνακας 10: Ιταλικές επενδύσεις στο εξωτερικό.....	26
Πίνακας 11: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας - Ιταλίας	33
Πίνακας 12: Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)	33
Πίνακας 13: Ελληνικές εισαγωγές από την Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)	34
Πίνακας 14: Ισοζύγιο υπηρεσιών Ελλάδας - Ιταλίας.....	35
Πίνακας 15: Εισπράξεις της Ελλάδας από την Ιταλία.....	35
Πίνακας 16: Πληρωμές της Ελλάδας στην Ιταλία.....	36
Πίνακας 17: Τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα από την Ιταλία.....	36
Πίνακας 18: Επενδύσεις της Ελλάδας στην Ιταλία	37
Πίνακας 19: Επενδύσεις της Ιταλίας στην Ελλάδα	38
Πίνακας 20: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.....	60
Πίνακας 21: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από την Ιταλία.....	61

1 Οικονομία Ιταλίας

1.1.1 Επισκόπηση της οικονομίας

Το ισχυρό διαμέτρημα της οικονομίας κατατάσσει την Ιταλία στην 8^η θέση παγκοσμίως και στην 3^η θέση αντίστοιχα σε επίπεδο Ευρωζώνης. Ως μέλος της ομάδας G7, η Ιταλία διαθέτει την δεύτερη κατά σειρά μεγέθους, μετά την Γερμανία, βιομηχανία της ευρωζώνης.

Στο ισχυρά χαρακτηριστικά της ιταλικής οικονομίας συγκαταλέγονται και διακρίνονται η δυναμική διαφοροποιημένη παραγωγική βάση, οι εύρωστες εξαγωγές και το εμπορικό πλεόνασμα. Αντιθέτως, οι διαχρονικά έντονες περιφερειακές ανισότητες, το υψηλό δημόσιο χρέος, καθώς και διαρθρωτικές αδυναμίες σε δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη, τραπεζικό τομέα, έρευνα και εκπαίδευση, υπαγορεύουν ως αδήριτη αναγκαιότητα την υιοθέτηση καίριων εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων, για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της ιταλικής οικονομίας.

Εν συγκρίσει με τις οικονομίες της Γερμανίας, Γαλλίας και Ισπανίας, επισημαίνεται ότι, κατά την δεκαετία 1999–2019, η σωρευτική αύξηση του ΑΕΠ της Ιταλίας υστέρησε στο 7,9% έναντι 30,2%, 32,4% και 43,6% αντίστοιχα. Η δε, αύξηση επενδύσεων στην Ιταλία ανήλθε σε ποσοστό 66%, ομοίως υποδεέστερη, έναντι 118% στην ευρωζώνη, ενώ το ποσοστό των δημόσιων επενδύσεων μειώθηκε από 14,6% το 1999 σε 12,7% το 2019. Το διάστημα 2005-2011, ο πληθυσμός που διαβεί κάτω από το απόλυτο όριο φτώχειας στην Ιταλία αυξήθηκε από 3,3% σε 7,7%, ενώ το 2020 ανήλθε έτι περαιτέρω σε 9,4%.

Η ισχνή πορεία της ιταλικής οικονομίας, με οριακό ρυθμό ανάπτυξης το 2019, συνδυάσθηκε από την πρώτη, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ύφεση, λόγω διακοπής του συνόλου σχεδόν των οικονομικών δραστηριοτήτων. Παρά δε, τα υποστηρικτικά μέτρα για τη διασφάλιση της λειτουργικής βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και της κοινωνικής συνοχής, ύψους € 108 δισ., η κατακόρυφη μείωση του ΑΕΠ, το 2020 ήταν της τάξεως του -8,9%, έναντι οριακής ανάπτυξης 0,3% το 2019. Η αξία του ονομαστικού ΑΕΠ περιορίσθηκε από 1.790,9 δισ. ευρώ ΑΕΠ το 2019 σε 1.651,6 δισ. το 2020. Σύμφωνα με τη Eurostat πρόκειται για την δεύτερη ισχυρότερη ύφεση στην ΕΕ (ΕΕ: -6,4% και Ευρωζώνη: -6,8%) μετά την Ισπανία (-10,8%).

Η δυναμική πορεία της ιταλικής οικονομίας, ειδικά, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021 υπερέβη τις πιο αισιόδοξες προσδοκίες. Με την επακόλουθη χαλάρωση των περιορισμών στην κινητικότητα, λόγω του προγράμματος εμβολιασμών και την δημοσιονομική επεκτατική πολιτική με παρεμβάσεις-χρηματοδοτικές ενέσεις, συνολικού ύψους € 72 δισ., ευνοήθηκε το εξωτερικό εμπόριο και η ταχεία ανάκαμψη της οικονομικής ανάπτυξης με συνέπεια την ανάκτηση ευρέος τμήματος των προκληθέντων, από την πανδημία, απωλειών παραγωγής και επίτευξη ρυθμού ανάπτυξης 6,6%. Η αύξηση του ΑΕΠ προήλθε κυρίως από την εγχώρια ζήτηση, ενώ η εξωτερική ζήτηση και η μεταβολή των αποθεμάτων είχαν πολύ οριακή συμβολή.

Εντούτοις, η εν λόγω πορεία αξιολογείται ανεπαρκής, *per se*, για να εγγυηθεί ισχυρές, εκτεταμένες και βιώσιμες προοπτικές ανάπτυξης, λόγω κυρίως της συνύπαρξης των διαχρονικών διαρθρωτικών αδυναμιών και στρεβλώσεων, κυρίως στο φορολογικό σύστημα, τη γραφειοκρατία, τις υποδομές, την εκπαίδευση και τη δικαιοσύνη.

Ο ρόλος που θα διαδραματίσουν στο μέλλον οι πόροι της ΕΕ, της Επόμενης Γενιάς και οι δράσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης είναι θεμελιώδης. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που αναγνωρίζεται ως η μοναδική ευκαιρία-πρόκληση για την αντιμετώπιση και υπέρβαση χρόνιων δομικών αγκυλώσεων της Ιταλίας και την επανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας, αποσκοπεί να εδραιωθεί ως ενδεδειγμένη οδική χάρτης διαχείρισης έργου

με καθορισμένους στόχους και χρονοδιάγραμμα υλοποίησης. Ιδιαίτερα δε, στη βάση της στενής συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, έχει ως κύρια στοχοθεσία την υλοποίηση κρίσιμων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στον παραγωγικό ιστό της χώρας, αλλά και στο θεσμικό εποικοδόμημα με έμφαση στην εκπαίδευση, έρευνα και τεχνολογία, περιβάλλον και δημόσια διοίκηση. Οι παρεμβάσεις του PNRR μέσω των επενδύσεων στην ψηφιοποίηση, την καινοτομία και το ανθρώπινο δυναμικό αναμένεται να συμβάλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και να εγγράψουν θετικό αντίκτυπο στην ιταλική οικονομία. Ειδικότερα, μετά την κάθετη πτώση -8,9%, του ΑΕΠ το 2020, σύμφωνα με εκτιμήσεις, η συμβολή του PNRR στην ανοδική πορεία της ιταλικής οικονομίας θεωρείται καθοριστική, με εφικτό στόχο το 2026 να προσεγγίσει το 3,6% σε σχέση με το βασικό σενάριο που προβλέπει 1,8%. Την περίοδο 2024-2026, το ποσοστό απασχόλησης προσδοκείται να ανέλθει κατά 3,2 ποσοστιαίες μονάδες. (βλ. συναφή ενότητα).

Η ισχυρή οικονομική ανάκαμψη ήταν καθοριστική για την ανάσχεση της αύξησης του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ, που μειώθηκε το 2021 σε 150,8% από 155,3% το 2020.

Το 2021 το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν ίσο με -7,2% του ΑΕΠ, έναντι -9,6% το 2020, λόγω αυξητικής τάσης εσόδων σε συνδυασμό με την συγκρατημένη αύξηση δαπανών, παρά τη διατήρηση σε ισχύ των θεσπισθέντων μέτρων στήριξης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης. Το πρωτογενές ισοζύγιο (καθαρό χρέος μείον δαπάνες τόκων) ήταν -3,6% του ΑΕΠ, έναντι -6,1% το 2020.

Ο πληθωρισμός αυξήθηκε σημαντικά κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021 και διαμορφώθηκε στο 1,9%, λόγω της αύξησης των τιμών ενέργειας (+ 14,1%), σημειώνοντας τη μεγαλύτερη αύξηση από το 2012 (+3,0%). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ISTAT, η ανεργία τον Δεκέμβριο 2021 παρέμεινε στο ίδιο επίπεδο με τον Δεκέμβριο 2020, ήτοι σε 9,0%, με δυσμενέστερα ποσοστά στις γυναίκες (9,6%) και στους νέους (26,8%).

Το 2021 το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε 58,2 δισ. ευρώ, 3,3% του ΑΕΠ, από 62,1 δισ. ευρώ το 2020. Η σχετική μείωση οφείλεται στην επιδείνωση του ελλείμματος των υπηρεσιών (-9,8 από -7,3 δισ. ευρώ) και κυρίως, στο πλεόνασμα αγαθών (61,2 από 68,4 δισ. ευρώ), επιβαρυνόμενο από την αύξηση του ενεργειακού ελλείμματος. Αντίθετα, θετικό αντίκτυπο είχε η βελτίωση στο πλεόνασμα πρωτογενούς εισοδήματος (22,7 από 20,3 δισ. ευρώ) και στο έλλειμμα δευτερογενούς εισοδήματος (-16,0 από -19,3 δισ. ευρώ).

Το 2022, μια διετία μετά την διττή υγειονομική και οικονομική κρίση, λόγω της πανδημίας Covid19, η ιταλική οικονομία, σε περιβάλλον γεωπολιτικής αστάθειας, που ανάγεται στη ρωσο-ουκρανική σύρραξη, αλλά και οικονομικής ευθραυστότητας, απόρροια της πρωτοφανούς ενεργειακής κρίσης του 21^{ου} αιώνα, επέδειξε συμπεριφορά εξαιρετικής αντοχής.

Η ανθεκτικότητα της ιταλικής οικονομίας αποτυπώνεται στον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης +3,7% το 2022, υπέρτερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (3,3%) και της ευρωζώνης (3,2%). Παρά την έντονη περιφερειακή αναπτυξιακή διάσταση της ιταλικής οικονομίας, το 2022, σύμφωνα με την Banca d'Italia, παρατηρείται ήπια απόκλιση αναφορικά με τους περιφερειακούς ρυθμούς ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, 3,8% στα βορειοδυτικά, 3,7% στα βορειοανατολικά και 3,4% στα νότια έναντι εθνικού μέσου όρου 3,7%.

Η προστιθέμενη αξία του ΑΕΠ αυξήθηκε στις κατασκευές (+10,1%) και στις υπηρεσίες (+4,5%), ενώ μειώθηκε στη γεωργία, δασοκομία, αλιεία (-2,1%), καθώς και στις μεταλλευτικές και λατομικές, μεταποιητικές και άλλες βιομηχανικές δραστηριότητες (-0,2%).

Το 2022, οι τιμές του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή κατέγραψαν μέση ετήσια αύξηση 8,1%, έναντι 1,9% το 2021. Πρόκειται για την μεγαλύτερη αύξηση από το 1985, κυρίως λόγω της ανοδικής τάσης των τιμών της ενέργειας (+50,9% κατά μέσο όρο για το έτος το 2022, έναντι +14,1% το 2021). Ο πληθωρισμός επιταχύνθηκε τους φθινοπωρινούς μήνες και τον μήνα Δεκέμβριο σε ετήσια βάση ανήλθε σε 12,3%. Σύμφωνα με την Banca d' Italia, περισσότερο από 70% του πληθωρισμού κατά το δ' τρίμηνο του έτους αποδίδεται στο υψηλό κόστος ενέργειας.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε σε όγκο κατά 9,7%, οι δαπάνες τελικής κατανάλωσης κατά 3,9%, οι εξαγωγές κατά 9,9% και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών κατά 12,4%.

Το συνολικό ποσοστό ανεργίας παρέμεινε σταθερό γύρω στο 7,8%, ενώ το ποσοστό ανεργίας των νέων μειώθηκε οριακά στο 22,1% (-0,5 μονάδες).

Το 2022 το δημοσιονομικό έλλειμμα ανήλθε σε €156.442 εκατ., παραμένοντας σε υψηλό επίπεδο -8.0% του ΑΕΠ, παρά την μείωση κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με το 2021 (-9,0%). Το πρωτογενές ισοζύγιο (καθαρός δανεισμός της Γενικής Κυβέρνησης χωρίς τόκους) μειώθηκε από -5,3% το 2021 σε -3,8% του ΑΕΠ.

Το εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ανέκαμψε με εξαιρετικές επιδόσεις καθιστώντας τη συμβολή του ως κύριο συντελεστή μόχλευσης της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ παρατηρείται διεύρυνση του ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, εξέλιξη που ανάγεται στις υψηλές τιμές ενέργειας. Ειδικότερα, το δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2022, οι εξαγωγές αγαθών παρέμειναν σταθερές, ενώ μειώθηκαν οι εισαγωγές. Το 2022, διαπιστώνεται εμπορικό έλλειμμα ύψους € -30,7 δισ. έναντι πλεονάσματος € 40,3 δισ. το 2021.

Η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν ανεκόπη, κυρίως λόγω της περαιτέρω επιδείνωσης του ελλείμματος ενέργειας. Ωστόσο, η καθαρή πιστωτική θέση στο εξωτερικό παραμένει σταθερή.

Η απομείωση του δημοσίου χρέους, με εξαίρεση το αρχικό έτος της πανδημίας, συνεχίζεται και το έτος 2022 διαμορφώνεται δε, στο χαμηλότερο ποσοστό της τριετίας, 141,0% (2019:134,1%, 2020:154,9%, 2021:147,0%).

Επισημαίνεται ότι η πολιτική ρευστότητα που επικράτησε το 2022, μετά την παραίτηση Draghi και μέχρι τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, που αναδείχθηκε η Κυβέρνηση Meloni, προκάλεσε κερδοσκοπικές κινήσεις έναντι των ιταλικών κρατικών ομολόγων, από Hedge Funds, ύψους €39 δισ., με συνέπεια η απόδοση απόκλισης 10ετούς ομολόγου από το αντίστοιχο γερμανικό (spread) να ανέλθει στις 230 μονάδες (26.08.2022) και εν τέλει, στα τέλη του 2022, να κατέλθει στις 213 μονάδες.

Κατά τη διάρκεια του 2022, η δημοσιονομική πολιτική επιλογή και προτεραιότητα της ιταλικής κυβέρνησης μετουσιώνεται σε υποστηρικτικές παρεμβάσεις προστασίας του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού της χώρας έναντι δυσθεώρητων ενεργειακών επιβαρύνσεων με παρεμβάσεις ύψους €9 δισ.

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός 2023, που περιλαμβάνει δημοσιονομικές παρεμβάσεις με κοινωνικό πρόσημο, ύψους €35 δισ., αποτυπώνει τις προεκλογικές δεσμεύσεις της ιταλικής Κυβέρνησης και ειδικότερα, με προτεραιότητα τη στήριξη ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, οικογενειών και επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση του υψηλού ενεργειακού κόστους και της διάβρωσης των εισοδημάτων από τις επαγωγικές συνέπειες των σταθερών πληθωριστικών πιέσεων.

Ενέργεια. Ποσό € 21 δισ. διοχετεύθηκε σε αντίστοιχες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του ενεργειακού κόστους, εντός του α' τριμήνου 2023. Προτεραιότητα αποτέλεσε η υλοποίηση

παρεμβάσεων για επιτήρηση και έλεγχο του επιπέδου τιμών, προκειμένου συγκρατηθεί το κόστος ειδών πρώτης ανάγκης.

Απασχόληση. Στο πεδίο της ενίσχυσης της απασχόλησης, από τις παρεμβάσεις της Κυβέρνησης Meloni, που αναδεικνύει την πολιτική επιλογή υπέρ των ενεργητικών πολιτικών εργασίας, συγκρατούμε την θέσπιση το 2023 αυστηρότερων κριτηρίων για δικαιούχους/ανέργους του ελάχιστου κοινωνικού εισοδήματος (Reddito di Cittadinanza), καθώς και τον δραστικό χρονικό περιορισμό χρονικής του από 36 σε 7 μήνες (8 μήνες προέβλεπε το αρχικό Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού). Σε περίπτωση δε, μη συμμετοχής του δικαιούχου σε 6μηνο πρόγραμμα επιμόρφωσης και κατάρτισης ή μη αποδοχής προτεινόμενης θέσης εργασίας, προβλέπεται παύση χορήγησης. Το 2024 ως κυβερνητική προτεραιότητα διαγράφεται η κατάργηση του Reddito di Cittadinanza. Ως κίνητρο σε εργοδότες για νέες προσλήψεις (γυναικών, νέων και ανέργων) ή μετατροπή συμβάσεων ορισμένου χρόνου σε αορίστου, θεσπίζεται απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής κοινωνικών εισφορών έως €8 χιλ.

Συνταξιοδοτικό. Ενόψει της σχεδιαζόμενης διαρθρωτικής συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης, ενδεχομένως από το 2024, προβλέπονται και συνοδά μέτρα-γέφυρα εντός του 2023. Συγκεκριμένα, προνοείται δυνατότητα θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης σε ασφαλισμένους με 41 έτη εισφορών και ηλικία 62 έτη, αποκαλούμενη ως «ποσόστωση 103», ενώ η αύξηση των χαμηλότερων συντάξεων, θα χρηματοδοτηθεί από περιορισμό της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των υψηλών συντάξεων. Με σχετική τροπολογία, η δυνατότητα θεμελίωσης δικαιώματος πρόωρης συνταξιοδότησης περιορίζεται σε γυναίκες ηλικίας 60 ετών (έως 58 ετών με αυστηρά περιοριστικά κριτήρια), εφόσον υπάγονται σε μια από τις εξής κατηγορίες: έχουν ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 74%, προσφέρουν φροντίδα σε προστατευόμενα μέλη με αναπηρία, είναι απολυμένες ή απασχολούμενες σε εταιρείες υπό εκκαθάριση. Το ύψος των κατώτατων συντάξεων σε δικαιούχους άνω των 75 ετών καθορίζεται σε €600.

Κοινωνική πολιτική και στήριξη της οικογένειας. Αύξηση κατά 50% του ενιαίου επιδόματος για πολύτεκνες οικογένειες (4 τέκνα και άνω). Ένας μήνας γονικής άδειας, με καταβολή του 80% του μισθού, που δύναται να κάνει χρήση ο ένας από τους δύο γονείς, έως την ηλικία των έξι ετών. Δυνατότητα επαναδιαπραγμάτευσης τροποποίησης επιτοκίου από κυμαινόμενο σε σταθερό σε συνεπείς δανειολήπτες στεγαστικών δανείων έως € 200 χιλ. και εισόδημα έως € 35.000. Κίνητρα σε νέους κάτω των 36 ετών για αγορά πρώτης κατοικίας. Μείωση ΦΠΑ σε βρεφικά προϊόντα και γυναικεία προσωπική υγιεινή από 10 σε 5%. Αναθεώρηση επιδόματος App18, για νέους έως 18 ετών, με δύο επιδόματα € 500 το καθένα και αντίστοιχα κριτήρια φορολογητέο εισόδημα έως € 35 χιλ. και άριστη απόδοση κατά τη διάρκεια των σπουδών. Σε εν λόγω πλαίσιο στήριξης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων εντάσσεται και η περικοπή μη μισθολογικού κόστους (ασφαλιστική και φορολογική επιβάρυνση), αποκλειστικά σε εργαζομένους, που ανέρχεται σε 2% για εισοδήματα έως € 35.000, ενώ με τροπολογία διευρύνθηκε η βάση των δικαιούχων μισθωτών περικοπής 3%, με αύξηση του ορίου εισοδήματος σε € 25 χιλ. από € 20 χιλ. στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού. Με τροπολογία του Δημοκρατικού Κόμματος (PD) και ευρεία πολιτική στήριξη, καθίσταται μόνιμο το επίδομα ψυχολόγου, αυξάνεται από τα € 600 στα € 1.500 και παρέχεται σε πολίτες, με € 50 χιλ. δείκτη ισοδύναμης οικονομικής κατάστασης (Isee), και τελούν σε κατάσταση κατάθλιψης, άγχους και ψυχολογικής ευθραυστότητας, λόγω πανδημίας και κοινωνικοοικονομικής κρίσης. Διανομή πλεονάσματος τροφίμων σε άτομα, που διαβιούν σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας, ύψους € 1,5 δισ. το 2023 και € 2 δισ. το 2024.

Φορολογία. Προβλέπονται τρεις τύποι ενιαίου φόρου το 2023: (α) κατ' αποκοπήν φόρος 15% σε ελεύθερους επαγγελματίες και επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως € 85 χιλ. από € 65 χιλ.,

(β) κλιμακούμενος ενιαίος φόρος 15% σε αυτοαπασχολούμενους, με έκπτωση φόρου 5% και ανώτατο όριο €40 χιλ., (γ) ενιαίος φόρος 5% στα επιδόματα παραγωγικότητας (Bonus) έως €3 χιλ. Η έναρξη ισχύος επιβολής φόρου σε πλαστικά και ζάχαρη, πλαστικά μιας χρήσης και ζαχαρούχα ποτά αναστέλλεται το 2023. Έκπτωση 50% ΦΠΑ για αγορά κατοικιών ενεργειακής κλάσης Α ή Β.

Στήριξη επιχειρήσεων. Για την στήριξη ιδιωτικών επενδύσεων προβλέπεται αναχρηματοδότηση ύψους €150 εκατ. του μέτρου «Nuova Sabatini», καθώς και του Ταμείου Εγγύησης για την στήριξη των ΜΜΕ, ενώ παρατείνονται έως 31.12.2023 οι παραχωρήσεις (εκπτώσεις φόρου και κίνητρα) για επενδύσεις σε έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία που πραγματοποιούνται στις Περιφέρειες του Νότου και στις Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (ΖΕΣ). Προβλέπεται επαναδραστηριοποίηση της εταιρείας «Stretto di Messina» για την επανεκκίνηση του έργου κατασκευής γέφυρας διασύνδεσης ηπειρωτικής Ιταλίας με Σικελία.

1.1.2 Οικονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας

Το 2020, η Ιταλία ήταν από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες που επλήγη βαρύτερα από την πανδημία Covid-19, με το κόστος να αποτιμάται σε ετήσια βάση σε 100.000 θύματα και ύφεση της τάξεως του -9% του ΑΕΠ. Σε πλαίσιο του στόχου αντιμετώπισης των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας η Ιταλία υιοθέτησε μέτρα σε τρεις φάσεις με το σύνολο των κρατικών παρεμβάσεων να ανέρχεται σε περίπου 108 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 20 δισ. ευρώ μέσω του Decreto Cura Italia τον Μάρτιο 2020, 55 δισ. ευρώ μέσω του Decreto Rilancio τον Μάιο, 25 δισ. ευρώ μέσω του Decreto Agosto τον Αύγουστο και 8 δισ. ευρώ με σειρά παρεμβάσεων Decreti Ristori. Τα μέτρα με στόχο τη διάσωση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης εστίασαν σε ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων, προστασία της εργασίας και της οικογένειας, στήριξη εισοδημάτων και φορολογικές διευκολύνσεις, ενώ συνοπτικά αποτυπώνονται ακολούθως:

- χορήγηση κρατικών εγγυήσεων για λήψη δανείων και θέσπιση ευνοϊκών όρων αποπληρωμής τους
- ενίσχυση εξαγωγικών πιστώσεων
- κάλυψη μισθοδοσίας πληγεισών επιχειρήσεων με παράλληλη αναστολή διαδικασιών απολύσεων και ελαφρύνσεις στη καταβολή εργοδοτικών εισφορών
- διευκολύνσεις για άδειες με αποδοχές για οικογένειες με παιδιά ή αντίστοιχη εισοδηματική ενίσχυση σε περίπτωση που οι γονείς αναγκάστηκαν να εργασθούν κατά τη διάρκεια της πανδημίας
- μη καταβολή δημοτικών φόρων και τελών στην ακίνητη περιουσία για επιχειρήσεις του τομέα διαμονής και εστίασης
- καταβολή ενισχύσεων σε ελεύθερους επαγγελματίες
- εισοδηματικές ενισχύσεις σε οικογένειες που τελούν σε καθεστώς έντονα δυσμενούς οικονομικής κατάστασης
- διευκολύνσεις για αποπληρωμή ήδη ληφθέντων δανείων και καταβολή του ΦΠΑ
- μείωση φορολογικών επιβαρύνσεων στις επιχειρήσεις του ιταλικού νότου
- voucher για οικογένειες με επιλογή εγχώριου τόπου παραθερισμού

Το 2021, η ιταλική Κυβέρνηση ενεργοποίησε νέα δέσμη μέτρων, ύψους € 32 δισ., (Decreto Sostegni Μάρτιος 2021), μέγιστο ποσό δημοσιονομικής απόκλισης, που έχει εγκριθεί από το Κοινοβούλιο, με προγραμματισμένες παρεμβάσεις, που διαρθρώνονται σε 5 κύριους τομείς: στήριξη επιχειρήσεων και φορέων τριτογενούς τομέα, εργασία και καταπολέμηση της φτώχειας, Υγεία και Ασφάλεια, ενίσχυση Τοπικής Αυτοδιοίκησης και περαιτέρω τομεακές παρεμβάσεις. Από τον Απρίλιο 2021, με το Decreto Riparture, επιχειρείται σταδιακή επανέναρξη των οικονομικών και

κοινωνικών δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό με προληπτικά μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης της επιδημίας COVID-19. Τον Μάιο 2021, αποφασίζεται εκ νέου διάθεση περίπου € 40 δισ. για επιχειρήσεις, εργασία, νέους, υγεία και τοπικές υπηρεσίες, σύμφωνα με το ύψος της εγκεκριμένης απόκλισης του προϋπολογισμού. Τα μέτρα στοχεύουν σε 7 βασικούς άξονες δράσης: στήριξη επιχειρήσεων, οικονομίας και μείωση πάγιου κόστους, πρόσβαση σε επιχειρηματική πίστωση και ρευστότητα, προστασία της υγείας, εργασιακές και κοινωνικές πολιτικές, παροχή υποστήριξης στις τοπικές αρχές, νέοι, εκπαίδευση, έρευνα και λοιπά τομεακά μέτρα. Από τον Ιούλιο 2021, παρατείνεται η εθνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης έως τις 31 Δεκεμβρίου 2021, καθορίζονται οι τρόποι χρήσης του Green Pass, καθώς θεσπίζονται και νέα κριτήρια για την κατάταξη και τον συνακόλουθο κλιμακούμενο «χρωματισμό» των Περιφερειών σε αντιστοίχιση με την τάση επικινδυνότητας εξάπλωσης της πανδημίας. Έκτοτε ακολουθούν στοχευμένες ρυθμίσεις για τον περιορισμό της επιδημίας COVID-19, με γνώμονα την ασφαλή διεξαγωγή οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Τον Νοέμβριο 2021, επιβάλλεται σειρά μέτρων περιορισμού για την αντιμετώπιση του «τέταρτου κύματος» της πανδημίας, με κύριους άξονες την υποχρέωση εμβολιασμού σε τρεις δόσεις, επέκταση της υποχρέωσης εμβολιασμού σε νέες πληθυσμιακές ομάδες, εφαρμογή ενισχυμένου Green Pass, καθώς και επέκταση ελέγχων, συνδυαστικά με εκστρατείες προώθησης προγράμματος εμβολιασμού.

Στις αρχές του 2022 υιοθετήθηκαν εκ νέου παρεμβάσεις για την υποστήριξη σειράς κλειστών οικονομικών δραστηριοτήτων λόγω της πανδημίας (Νομοθετικό Διάταγμα 4), ενώ μετά τις γεωπολιτικές εξελίξεις σε Ουκρανία δρομολογήθηκαν νέα έκτακτα μέτρα στήριξης προκειμένου να αντισταθμιστούν εν μέρει οι επιπτώσεις της αύξησης του ενεργειακού κόστους.

Το σύνολο των προαναφερόμενων παρεμβάσεων είχε αναμφισβήτητη επίδραση στο δημοσιονομικό ισοζύγιο.

1.1.3 Ενέργειες της Ιταλίας για την απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α.

Η Ιταλία, διαχρονικά καλύπτει την εγχώρια κατανάλωση φυσικού αερίου, ύψους 70-90 δισ. κ.μ., κατά 95% από εισαγωγές. Επισημαίνεται ότι η εθνική παραγωγή φυσικού αερίου, κατά την περίοδο 2000-2020, διάστημα που συμπίπτει χρονικά με την έναρξη λειτουργίας Bluestream, συρρικνώθηκε από 17 σε 3 δισ. κ.μ..

Πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία, η Ιταλία είχε υψηλή εξάρτηση από τη Ρωσία, 43%, ποσοστό που κατ' ουσίαν ισούται με το άθροισμα των αντίστοιχων μεριδίων Γερμανίας (26%) και Γαλλίας (17%), που τροφοδοτούνται σωρευτικά και από άλλες μορφές ενέργειας (ΑΠΕ, άνθρακας, πυρηνική ενέργεια, LNG). Άλλοι κύριοι προμηθευτές φ.α. της Ιταλίας είναι: Αλγερία (23%), Νορβηγία (11%), Κατάρ (10%), Λιβύη (6%), ενώ το 2021 και από Αζερμπαϊτζάν, μέσω του αγωγού φυσικού αερίου TAP.

Στον κάτωθι πίνακα αποτυπώνεται η «ενεργειακή ταυτότητα» της Ιταλίας με τους κύριους αγωγούς φ.α. που η Eni διατηρεί δικαιώματα μεταφοράς για εισαγωγή και εμπορία φ.α. στην Ιταλία και στην Ευρώπη. Από τον Ιανουάριο 2023, για λόγους βελτιστοποίησης του χαρτοφυλακίου της, η Eni διατηρεί ποσοστό 50,1% στους αγωγούς που συνδέουν την Αλγερία με την Ιταλία, ενώ το υπόλοιπο 49,9% κατέχει η Snam.

Χώρα προέλευσης	Αγωγός	Μήκος/γραμμές	Χωρητικότητα bcm/έτος	Σημεία σύνδεσης
Αλγερία	TTPC	740 χλμ. / 2	34,3	Χερσαίος Oued Saf Saf, Cap Bon, σύνδεση με αγωγό TMPC
	TMPC	775 χλμ. / 5	33,5	Υποθαλάσσιος, Cap Bon , Mazara del Vallo.
Λιβύη	GreenStream	516 χλμ. / 1	11,5	Υποθαλάσσιος, Mellitah - Gela
Ρωσία	Bluestream	774 χλμ. / 2	16,0	Υποθαλάσσιος, Beregova (Ρωσία), Σαμψούντα (Τουρκία)

Στις αρχές του 2022, η εμπορική λειτουργία του αγωγού φ.α. TAP (συμμετοχή Ιταλικής SNAM 20%), σε συνδυασμό με επενδύσεις της SNAM στο σύστημα αποθήκευσης φυσικού αερίου, σηματοδότησε την πρωτοφανή στην ενεργειακή ιστορία της Ιταλίας δυνατότητα εξαγωγής φυσικού αερίου προς την Ευρώπη.

Ήδη από το Σεπτέμβριο του 2021, κύρια προτεραιότητα της Ι/Κυβέρνησης ήταν η αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης με στόχο το τρίπτυχο ενεργειακής ασφάλειας, οικονομικής σταθερότητας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Ειδικότερα, μετά την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία η κυβερνητική στόχευση εξειδικεύεται στους άξονες: γεωγραφική διαφοροποίηση εφοδιασμού με ενίσχυση υπαρχουσών "ενεργειακών" συμμαχιών και απώτερο στόχο την σταδιακή ενεργειακή απεξάρτηση από τη Ρωσία, διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος, αύξηση εθνικής παραγωγής και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών.

Το εύρος των παρεμβάσεων σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, ανήλθε σε περίπου € 63 δισ. (3,3% του ΑΕΠ) και δη, €5,5 δισ. (0,3% του ΑΕΠ) το 2021 και 57,6 δισ. (3,0% του ΑΕΠ) το 2022. Επιταχύνθηκε η υλοποίηση νέας ενεργειακής πολιτικής με διαφοροποίηση μείγματος ενεργειακού εφοδιασμού, απλοποίηση για εγκατάσταση ΑΠΕ, αξιοποίηση πλήρους δυναμικότητας υφιστάμενων αγωγών φ.α., σχεδιασμό για δύο νέους σταθμούς επαναεριοποίησης (FSRU), αξιοποίηση υφιστάμενων "ενεργειακών" συμμαχιών (Αλγερία, Κατάρ, Κονγκό και Αγκόλα), ενίσχυση της εθνικής παραγωγής.

Σε πλαίσιο άμεσων ενεργειών για απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α. συγκεντρώνονται οι ακόλουθες προτεραιότητες:

- Σταδιακή αντικατάσταση περί των 20 δισ. κ.μ. ρωσικού φ. α. ετησίως, με κάλυψη ποσοστού 50% το 2023, 80% περίπου το 2024 μέχρι την πλήρη απεξάρτηση το 2025 (ENI)
- Αύξηση της συνολικής εθνικής παραγωγής φυσικού αερίου σε 5,5 δισ., κ.μ. με εξόρυξη επιπλέον 2,2 δισ. κ.μ. (ENI)
- Απόκτηση δύο νέων πλωτών σταθμών επαναεριοποίησης (Floating Storage Regasification Units-FSRU), με στόχο τη διεύρυνση της ικανότητας επαναεριοποίησης κατά 24 δισ. κ.μ. εντός του 2024. Η Ιταλία διαθέτει ήδη τρεις σταθμούς επαναεριοποίησης σε Rovigo, Livorno και Panigaglia. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αρμόδιου Ι/Υπουργείου, η πλήρης απεξάρτηση από τις ρωσικές εισαγωγές, που ανέρχονται σε 29 δισ. κ.μ., καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές τουλάχιστον εντός του 2023 (SNAM).
- Ενίσχυση υφιστάμενων συνεργασιών αξιοποιώντας τις επενδύσεις, που είχε δρομολογήσει σε βάθος χρόνου δεκαετιών ο ενεργειακός κολοσσός ENI σε χώρες Β. Αφρικής (Αλγερία, Αίγυπτο, Λιβύη), που απεδείχθη κομβική παράμετρος για την υλοποίηση ενός άμεσου προγράμματος απεξάρτησης από το ρωσικό φ.α., σε συνδυασμό με ανάπτυξη νέων συνεργασιών (Κατάρ, Κονγκό), που καθιστούν την ENI παρούσα, ως κρίσιμος κρίκος στα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας LNG: υγροποίηση, τροφοδοσία αερίου, ναυτιλία, επαναεριοποίηση και πωλήσεις.

Το 2022 οι κύριες πηγές προμήθειας LNG ήταν το Κατάρ, Αίγυπτος, Νιγηρία και Ινδονησία. Ενδεικτικά:

- **Αλγερία.** Συμφωνία μεταξύ ENI και αλγερινής Sonatrach (2022) για αύξηση επιπλέον προμήθειας φ.α. 9 δισ. κ.μ (3 δισ. κ.μ. α/φυσικού αερίου εντός του 2022, 6 δισ. κ.μ (3 φ.α. και 3 LNG) το 2023. Σημειώνεται ότι, Ιταλία και Αλγερία συνδέονται μέσω αγωγού φ.α. Transmed ("Enrico Mattei"), που κατασκευάστηκε από την Eni μεταξύ δεκαετιών '70 και '80' και διέρχεται από την Τυνησία με απόληξη στη Mazara del Vallo της Σικελίας, όπου εν συνεχεία διασχίζει ολόκληρη τη χερσόνησο μέχρι το Minerbio (Bologna).
- **Αίγυπτος.** Αύξηση της παραγωγής φ.α. στο Zohr, μεγαλύτερο κοίτασμα στην Α. Μεσόγειο που από τον Αύγουστο του 2019, υπερβαίνει τα 2,7 δισ. κυβικά πόδια (bcfd) ημερησίως. Η ENI, που, δραστηριοποιείται μέσω της θυγατρικής της IEOC στην Αίγυπτο από το 1954, στους τομείς έρευνας, παραγωγή και LNG, αποτελεί κορυφαίο παραγωγό της χώρας με παραγωγή υδρογονανθράκων περίπου 350.000 βαρελιών ισοδύναμου πετρελαίου την ημέρα. Σημειωτέον, η Eni συμμετέχει σε σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την μετεξέλιξη του ενεργειακού τομέα της Αιγύπτου, συμπεριλαμβανομένης ανάπτυξης μονάδων CCS και μονάδων ΑΠΕ, γεωργικών υλικών για βιοδιυλιστήρια και άλλα.
- **Κατάρ.** Στρατηγική Συμφωνία Συνεργασίας για σύσταση κοινοπραξίας μεταξύ ENI (25%) και Qatar Energy (75%) (Ιούνιος 2022), με στόχο τη συμμετοχή σε ποσοστό 12,5% στο κορυφαίο έργο LNG "North Field East", που αναμένεται να διαθέτει συνδυασμένη χωρητικότητα 32 εκατ. τόνων ετησίως (MTPA) με τη συμπερίληψη 4 mega LNG trains. Στο έργο συμμετέχουν η γαλλική TotalEnergies και οι αμερικανικών συμφερόντων, εταιρείες ConocoPhillips και Exxon Mobil. Οι εξαγωγικές δυνατότητες του Κατάρ σε LNG με την έναρξη λειτουργίας του έργου πριν τα τέλη το 2025, εκτιμώνται από 77 MTPA σε 110 MTPA. Με τη συμμετοχή της ENI σε "North Field East" ενισχύεται η ι/παρουσία στη Μέση Ανατολή και διασφαλίζεται καίρια πρόσβαση σε έναν εκ των κορυφαίων, παγκοσμίως, παραγωγών LNG, με τα μεγαλύτερα αποθέματα φ.α. μετά τη Ρωσία και το Ιράν. Για τον ιταλικό ενεργειακό κολοσσό, σύμφωνα με τον Δ/ντα Σύμβουλο, Claudio Descalzi, η συμμετοχή στο εν λόγω έργο θεωρείται σημαντικό ορόσημο στις επιδιώξεις της μεταστροφής και διαφοροποίησης της εταιρείας, με μια "καθαρότερη" και ταυτόχρονα αξιόπιστη πηγή ενέργειας στο χαρτοφυλάκιό της.
- **Κονγκό.** Εξαγορά από την ENI (Αύγουστος 2022) της πλωτής μονάδας υγροποίησης φ.α. Tango FLNG, που θα χρησιμοποιηθεί στο Κονγκό, ως μέρος αναπτυξιακού έργου για τα αποθέματα φυσικού αερίου του Block Marine XII, με ετήσια χωρητικότητα LNG περίπου, 0,6 εκατ. τόνων (περίπου 1 δισ. κ.μ.). Ακολούθησε Στρατηγική Συμφωνία Συνεργασίας (Δεκέμβριος 2022) για κατασκευή, εγκατάσταση και λειτουργία πλωτής μονάδας FLNG, με ετήσια χωρητικότητα 2,4 εκατ. τόνων. Τα δύο έργα αναμένονται να συμβάλουν στην επιτάχυνση των σχεδίων ανάπτυξης της ENI στην περιοχή, ενώ το 2025, η ετήσια ικανότητα παραγωγής LNG αναμένεται να ανέλθει σε 3 εκατ. τόνους.

Ο παρακάτω πίνακας αποτυπώνει το αποτέλεσμα των ενεργειών απεξάρτησης της Ιταλίας από τη Ρωσία ως προς τις προμήθειες φ.α.. Στο τέλος του 2022, το ποσοστό εφοδιασμού της Ιταλίας από την Ρωσία μειώθηκε στο 28,4% από 42,6% το 2021.

Κύριες πηγές φυσικού αερίου Ιταλίας 2019 - 2022 (ποσότητες bcm/έτος)

Χώρα προέλευσης	2019	2020	2021	2022	% μεριδίου 2021	% μεριδίου 2022	% μεταβολής 2022/2021
Ιταλία (εθνική παραγωγή)	5.57	7.47	3.59	3.4	5.1%	5.6%	-5.3%
Ρωσία	24.36	22.49	30.21	17.2	42.6%	28.4%	-43.1%
Αλγερία (με LNG)	6.66	5.22	10.12	11.86	14.3%	19.6%	17.2%
Λιβύη	5.86	4.44	3.18	2.62	4.5%	4.3%	-17.6%
Ολλανδία	4.12	1.11	1.41	1.39	2.0%	2.3%	-1.4%
Νορβηγία	6.43	7.19	7.52	6.75	10.6%	11.1%	-10.2%
Η.Β.	1.75	1.62	2.65	1.91	3.7%	3.2%	-27.9%
Ινδονησία (LNG)	1.58	1.15	1.81	1.36	2.6%	2.2%	-24.9%
Κατάρ (LNG)	2.79	2.47	2.3	2.56	3.2%	4.2%	11.3%
Άλλοι προμηθευτές φ.α.	7.9	5.24	2.39	8.11	3.4%	13.4%	239.3%
Άλλοι προμηθευτές LNG	3.4	3.76	5.8	3.43	8.2%	5.7%	-40.9%
Σύνολο εισαγωγών	64.85	54.69	67.39	57.19	94.9%	94.4%	-15.1%
Γενικό σύνολο	70.42	62.16	70.98	60.59	100.0%	100.0%	-14.6%

Πηγή: ENI, factbook 2022, ενοποιημένα στοιχεία εταιρειών

1.1.1 Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας

Το 2020 η επιλογή για επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική της ΕΕ, ως απάντηση στην επιδημιολογική έκτακτη ανάγκη, απότοκος της εξάπλωσης Covid-19, με την ενεργοποίηση της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, την ευελιξία στην αξιοποίηση πόρων του Ταμείου Συνοχής και το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP) της ΕΚΤ, προσέφερε τις χρηματοδοτικές διαθεσιμότητες και προϋποθέσεις στα κ-μ να ανταποκριθούν στις πρωτοφανείς οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της και να συνδράμουν τις πληγείσες επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Από τον Ιούλιο του 2020, που επετεύχθη η ιστορική συμφωνία για το Πρόγραμμα Επόμενης Γενιάς της ΕΕ (Next Generation EU - NGEU) και την κύρια συνιστώσα του, το Ταμείο Ανάκαμψης, θεσπίζεται ένα κοινό ορίζοντα για χρηματοδότηση εθνικών σχεδίων των κ-μ για την στήριξη της ανάκαμψης.

Η ιταλική Κυβέρνηση, εναρμονισμένη με τις επιταγές της ΕΕ, ισχυροποίησε περαιτέρω τη δέσμευσή της για διαμόρφωση μακροπρόθεσμης στρατηγικής, με γνώμονα την εδραίωση ισχυρής, ανθεκτικής, πράσινης, ψηφιακής και καινοτόμας βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Η Ιταλία, την περίοδο 2021-2026, δικαιούται να αντλήσει τη μερίδα του λέοντος από το Ταμείο Ανάκαμψης σε σχέση με άλλες σημαντικές ευρωπαϊκές οικονομίες, προϋπολογισμού ύψους 191,5 δισ. ευρώ, έναντι 70 δισ. της Ισπανίας, 41 δισ. ευρώ της Γαλλίας και 28 δισ. ευρώ της Γερμανίας.

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας (Piano Nazionale di Ripresa e Resilienza, PNRR), παρά την πολιτική κρίση που ανάσχεσε χρονικά τις σχετικές διαδικασίες, εγκρίθηκε εν τέλει από τα νομοθετικά όργανα μετά από εξαντλητική διαδικασία διαβούλευσης, οριακά πριν την εκπνοή της προθεσμίας και υπεβλήθη στις 30 Απριλίου 2021 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το ιταλικό σχέδιο εγκρίθηκε στις 22 Ιουνίου και εν συνεχεία τον Αύγουστο η Ιταλία έλαβε προκαταβολή ύψους 24,9 δισ. ευρώ που αντιστοιχεί στο 13% του συνολικού προϋπολογισμού.

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αποτελεί μοναδική ευκαιρία για να αρθούν οι διαχρονικές παθογένειες, που επιβάρυναν την ανάπτυξη της Ιταλίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ιδιαίτερα δε, «εγγράφεται» ως θεμελιώδες πλαίσιο για την εκκίνηση αδιάλειπτης πορείας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, αναμένεται να ενισχυθεί η παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα της ιταλικής οικονομίας.

Οι κύριοι άξονες της στρατηγικής εστιάζουν σε: (α) αντιμετώπιση κοινωνικών και ψηφιακών ανισοτήτων, (β) ενδυνάμωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, (γ) προώθηση καινοτομίας και ψηφιακής τεχνολογίας στην δημόσια διοίκηση και την οικονομία (δ) προώθηση πράσινης ανάπτυξης και (ε) ανάπτυξη υποδομών για την ενίσχυση των συστημάτων υγείας, ψηφιακής τεχνολογίας και κλιματικής ανθεκτικότητας με έμφαση στον τομέα των μεταφορών, της εκπαίδευσης και των οργανισμών.

Η συνολική χρηματοδότηση, από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους, για έργα που εντάσσονται στις θεματικές ενότητες του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας ανέρχεται σε περίπου 248 δισ. ευρώ, ποσό που κατανέμεται ως εξής: 191,5 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης, 13 δισ. ευρώ από το χρηματοδοτικό μέσο ReactEU για δράσεις κοινωνικής συνοχής, 13 δισ. ευρώ – κατ' εκτίμηση - από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της προγραμματικής περιόδου 2021-2027. Επιπλέον εθνικοί πόροι ύψους 30,6 δισ. ευρώ από Ειδικό συμπληρωματικό Ταμείο, όπου η διάρκεια του εκτείνεται έως το 2033, θα χρηματοδοτήσουν έργα, συζευκτικά, που είτε υπερβαίνουν τη διάρκεια, είτε δεν είναι επιλέξιμα από το Ταμείο Ανάκαμψης.

Ειδικότερα, από το σύνολο ποσού 191,5 δισ. ευρώ, που αφορά την χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης, ποσό 68,9 δισ. ευρώ θα διατεθεί με τη μορφή επιχορηγήσεων και 122,6 δισ. ευρώ με τη μορφή δανείων. Το PNRR εστιάζεται σε τρεις στρατηγικούς άξονες: ψηφιοποίηση και καινοτομία (27%), οικολογική μετάβαση (40%) και κοινωνική και εδαφική συνοχή (40%), ενώ με τις οριζόντιες δράσεις επιδιώκεται η βελτίωση των δεικτών που αντανάκλουν άρση των περιφερειακών ανισοτήτων, με εστιασμό ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του Νότου, τα ποσοστά απασχόλησης γυναικών-νέων και την άμβλυση των διακρίσεων λόγω φύλου. Περιλαμβάνει επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις στις επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες της στρατηγικής της ΕΕ για βιώσιμη ανάπτυξη και διαρθρώνεται σε 6 τομείς ως ακολούθως:

- (α) Ψηφιοποίηση, Καινοτομία, Ανταγωνιστικότητα, Πολιτισμός και Τουρισμός (21,06%),
- (β) Πράσινη επανάσταση και Οικολογική μετάβαση (31,06%),
- (γ) Υποδομές για βιώσιμη κινητικότητα (13,26%),
- (δ) Εκπαίδευση και Έρευνα (16,13%),
- (ε) Κοινωνική ένταξη και Συνοχή (10,34%)
- (στ) Υγεία (8,16%)

Κυρίαρχο ρόλο στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων επωμίζονται οι οριζόντιες, τομεακές, καθώς και ευνοϊκές για τις επενδύσεις μεταρρυθμίσεις όπως: Δημόσια Διοίκηση, Δικαιοσύνη, Κανονιστική Απλούστευση και Ανταγωνισμός.

Στο επίκεντρο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Italia domani) τοποθετούνται οι βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα, καθώς κατέχουν τη μερίδα του λέοντος της χρηματοδότησης από το Ταμείο Ανάκαμψης με μερίδιο 21,3%, ήτοι 40,7 δισ. ευρώ, με τον συνολικό προϋπολογισμό να ανέρχεται σε 62 δισ. ευρώ, καθώς στο ανωτέρω ποσό προστίθενται 313 εκατ. ευρώ από το React-EU και 21 δισ. ευρώ από εθνικούς πόρους (10,6 δισ. ευρώ από το συμπληρωματικό Ταμείο και 10,3 δισ. ευρώ από τον κρατικό προϋπολογισμό). Ο εν λόγω προϋπολογισμός δε, είναι κατά 14 δισ. ευρώ υπέρτερος του σχεδίου της προηγούμενης Κυβέρνησης.

Τα έργα, που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Βιώσιμων Υποδομών και Κινητικότητας, αποσκοπούν στην οικολογικό και ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας, την ευημερία των πολιτών, τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, την απασχόληση νέων και γυναικών και διαρθρώνονται σε τέσσερις από τις έξι θεματικές του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: ψηφιοποίηση, καινοτομία, ανταγωνιστικότητα και πολιτισμός (493 εκατ. ευρώ), πράσινη επανάσταση και οικολογική μετάβαση (15,8 δισ. ευρώ), υποδομές για βιώσιμη κινητικότητα (41,8 δισ. ευρώ), ένταξη και κοινωνική συνοχή (3,9 δισ. ευρώ). Εκ παραλλήλου, προβλέπονται σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο θεσμικό πλαίσιο, με γνώμονα την επιτάχυνση της υλοποίησης της κατασκευής των υποδομών και την βελτίωση του ανταγωνισμού.

Ειδικότερα, τα έργα, που θα υλοποιηθούν σε συνεργασία με συναρμόδια Υπουργεία, αφορούν 9 κατευθύνσεις: (α) επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου υψηλής ταχύτητας και αναβάθμιση των περιφερειακών δικτύων (33,5 δισ. ευρώ), (β) ανανέωση στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων με τεχνολογίες χαμηλών ή μηδενικών εκπομπών (8,4 δισ. ευρώ), (γ) εκσυγχρονισμός λιμένων, θαλασσίων μεταφορών και υπηρεσιών διακίνησης και επιμελητείας (logistics) (3,8 δισ. ευρώ), (δ) παρεμβάσεις ψηφιοποίησης για την βελτίωση της οδικής ασφάλειας και των υπηρεσιών logistics (4,8 δισ. ευρώ), (ε) καινοτομία για την οικολογική μετάβαση (1,4 δισ. ευρώ), (στ) ανάπτυξη ποδηλατικών και επαρχιακών οδών (0,9 δισ. ευρώ), (ζ) βελτίωση της ποιότητας κατοικιών και κοινωνικών υποδομών (5,2 δισ. ευρώ), (η) προστασία και ενίσχυση υδάτινων πόρων (3,2 δισ. ευρώ) και (θ) μεταρρυθμίσεις για την απλούστευση διαδικασιών, ενίσχυση του ανταγωνισμού και αποδοτικότητας των έργων.

Ποσοστό 56% της χρηματοδότησης έργων για βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα, ήτοι 34,7 δισ. ευρώ, κατανέμεται σε έργα στον Νότο, όπως σιδηρόδρομοι υψηλής ταχύτητας και 13%, ήτοι 8,4 δισ. ευρώ για ανανέωση του στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων. Ως Εμβληματικά έργα σηματοδοτούνται η επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας με τρένα υψηλής ταχύτητας σε 9 νέες συνδέσεις, προϋπολογισμού 25 δισ. ευρώ, με έμφαση στον Νότο, όπως ενδεικτικά, η σύνδεση Salerno-Reggio Calabria (11,2 δισ. ευρώ), Napoli – Bari (1,4 δισ. ευρώ), Palermo-Catania-Messina (1,4 δισ. ευρώ), αλλά και η οριζόντια σύνδεση Ανατολής -Δύσης, όπως η γραμμή Ρώμη – Pescara (0,6 δισ. ευρώ). Εκ παραλλήλου, 5,5 δισ. ευρώ θα διατεθούν στην αναβάθμιση των περιφερειακών σιδηροδρομικών δικτύων.

Θεσπίζεται κεντρική συντονιστική μονάδα στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών αρμόδια για την διαχείριση του Italia domani, ενώ την ευθύνη υλοποίησης επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων διατηρούν οι αρμόδιες υπηρεσίες δημόσιας, περιφερειακής και τοπικής Διοίκησης, με υποχρέωση τακτικών αναφορών και λογοδοσίας στην εν λόγω μονάδα.

Τον Νοέμβριο 2022, η Ιταλία έλαβε τη δεύτερη δόση των κεφαλαίων του Recovery and Resilience Facility, ύψους 21 δισ. ευρώ.

Παρά την πολιτική δέσμευση για έγκαιρη επίτευξη των τεθέντων θεμελιωδών στόχων και ορόσημων, διατυπώνονται επιφυλάξεις από την Ιταλική Κυβέρνηση για την διαθεσιμότητα εκτιμώμενου προϋπολογισμού ορισμένων έργων υποδομής στις διαμορφούμενες συνθήκες, ήτοι μετά την αύξηση κόστους σε ενέργεια και πρώτες ύλες, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία. Η επίδραση του πληθωρισμού της τάξεως 8-10% θεωρείται ανατρεπτική για έργα υποδομών, που απολαύουν τη μερίδα του λέοντος από την συνολική κατανομή πόρων και αφορούν την «Πράσινη Επανάσταση και την Οικολογική Μετάβαση», ενδεικτικά με έργα όπως, η ανθεκτικότητα του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, τα έξυπνα δίκτυα, τα πράσινα λιμάνια, η διαχείριση ολοκληρωμένων υπηρεσιών ύδρευσης.

Συμπερασματικά, η υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας, «Italia Domani» αποτελεί συνεκτικό, θεμελιακό κρίκο μιας ευρύτερης και οραματικής στρατηγικής για την μετάλλαξη και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, καθώς προς την ίδια κατεύθυνση θα εναρμονισθούν και συναρθρώνονται συγκλίνουσες εθνικές στρατηγικές για την ανάπτυξη και βιώσιμη κινητικότητα, το περιβάλλον, την κλιματική αλλαγή, το υδρογόνο και την Υγεία. Συνεπώς η αποτελεσματική και έγκαιρη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης προκειμένου τα έργα να είναι λειτουργικά έως το 2026, αποτελεί πρόκληση και κεφαλαιώδες εθνικό στοίχημα, υπό το πρίσμα και της διαχείρισης του βάρους του υψηλού δημόσιου χρέους της χώρας.

Πληροφορίες για τις παρεμβάσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και τις προκηρύξεις έργων είναι διαθέσιμες στην επίσημη ηλεκτρονική πύλη Italia Domani (www.italiadomani.gov.it).

1.1.4 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη Ιταλίας

	2018	2019	2020	2021	2022
ΑΕΠ (ονομαστικό) δισ. Ευρώ	1.852	1.701	1.684	1.850	1.702
ΑΕΠ (Μεταβολή %) ISTAT	0,8	0,4	-9,0	6,6	3,8
Ονομαστικό κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (Eurostat)	29.400	30.200	28.300	30.900	33.700
Ανεργία (%)	10,6	9,9	9,3	9,5	7,8
Εναρμονισμένος Δείκτης Πληθωρισμού (%)	1,1	0,6	0,3	1,9	8,1
Εξαγωγές αγαθών (δισ. €)	465,3	480,4	436,7	520,7	624,7
Εισαγωγές αγαθών (δισ. €)	426,0	424,2	373,4	480,4	655,4
Εμπορικό Ισοζύγιο (δισ. €)	39,3	56,2	63,3	40,3	-30,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (δισ. €)	43,9	53,4	64,0	54,9	-23,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών % ΑΕΠ	2,6	3,3	3,9	2,4	-1,5
Απόθεμα ΑΞΕ στην Ιταλία (δισ. €)	379,6	394,8	399,5	393,4	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ στην Ιταλία ως % ΑΕΠ	21,1	21,1	22,7	n/a	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ Ιταλίας σε εξωτερικό (δισ. €)	484,1	497,2	478,2	494,2	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ Ιταλίας σε εξωτερικό % ΑΕΠ	27,4	27,6	28,4	n/a	n/a
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο (% ΑΕΠ)	-2,2	-1,6	-9,5	-9,1	-8,0
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	134	134	155	150	144

Πηγές: Eurostat, Banca d' Italia, OECD, Istat

1.1.5 Εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών

Η Ιταλία, μια εκ των κορυφαίων χωρών με ισχυρό εξωτερικό εμπόριο και διακριτό πρόσημο εξωστρέφειας, κατατάσσεται διαχρονικά στις πρώτες 10 θέσεις παγκοσμίως (2022: 7^η ως προς τις εξαγωγές, 10^η ως προς τις εισαγωγές). Οι εξαγωγές αποτελούν την αμμομηχανή της ιταλικής οικονομίας (1/3 του ΑΕΠ). Αντίστοιχα, ο εισερχόμενος τουρισμός αποτελεί την ναυαρχίδα του εξωτερικού εμπορίου υπηρεσιών.

Με σκοπό την αντιμετώπιση της ιστορικά ισχυρότερης συρρίκνωσης του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών το 2020, η ιταλική Κυβέρνηση, σε συνεργασία με ιδιωτικούς παραγωγικούς φορείς, ανέλαβαν πρωτοβουλία για τη διαμόρφωση ενός «Συμφώνου για τις Εξαγωγές» (Patto per l' Export), μια θεμελιακή συνιστώσα με δράσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας, από τον Απρίλιο το 2020. Το εν λόγω Σύμφωνο, εμπεριέχει και εκδιπλώνει την νέα συνεκτική στρατηγική για την προώθηση της εξωστρέφειας των ιταλικών επιχειρήσεων, καθώς και επανεργοποίηση δράσεων για την προώθηση της επωνυμίας «Made in Italy».

Η δυναμική πορεία των ιταλικών εξαγωγών το 2021, συνεχίστηκε και το 2022, ενώ η ανάκαμψη των τουριστικών ροών στήριξαν το εμπόριο υπηρεσιών, που ανήλθε σε υψηλότερα επίπεδα από το 2019, πάρα το δυσμενές περιβάλλον, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, η ενεργειακή κρίση και τα προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Επισημαίνεται ότι η ισχύς των εξαγωγών συνέβαλε στη θωράκιση της ανθεκτικότητας της ιταλικής βιομηχανίας το 2022, η οποία διατηρήθηκε επίσης από τη σταθερότητα που επέδειξαν οι ΜΜΕ και από τις περιορισμένες μειώσεις των περιθωρίων κέρδους σε πολλούς μεταποιητικούς κλάδους, καθιστώντας εφικτή την χρηματοδότηση της παραγωγής και των επενδύσεων.

Το 2022, σύμφωνα με την ISTAT, ποσοστό 67% των ιταλικών εξαγωγών κατευθύνθηκε στην Ευρώπη, 14,5% στην Αμερική, 12,8% στην Ασία, 3,4% στην Αφρική και 2,3% σε λοιπές περιοχές. Αντιστοίχως, οι ιταλικές εισαγωγές προήλθαν κατά 63,0% από την Ευρώπη, 22,8% από την Ασία, 6,3% από Αμερική, 7,4% από Αφρική και 0,5% από λοιπές περιοχές.

1.1.6 Εμπόριο αγαθών

Μετά το πρώτο έτος της πανδημίας και την αναμενόμενη ανάκαμψη του διεθνούς εμπορίου από τα μέσα του 2021, ο Οργανισμός Εξαγωγικών Πιστώσεων SACE στη βάση αξιολόγησης των προσδοκιών από τις σχεδιαζόμενες επενδύσεις και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, προέβη σε ευνοϊκές εκτιμήσεις για την πορεία των ιταλικών εξαγωγών, με ποσοστά αύξησης 11,3% το 2021 και 5,4% το 2022.

Η θεαματική πορεία των ιταλικών εξαγωγών το 2021 υπερέβη τις εκτιμήσεις του SACE. Το ποσοστό αύξησης ήταν +18,22% έναντι του 2020, σημειώνοντας σημαντική αύξηση (+7,48%), σε σχέση με το 2019, έτος πριν την πανδημία, ενώ η συνολική αξία των ιταλικών εξαγωγών «έσπασε» το φράγμα των € 500 δισ.

Το 2022, η εξαιρετική επίδοση των ιταλικών εξαγωγών συνεχίστηκε, με υπέρβαση του ορίου των € 600 δισ. Η αύξηση του όγκου εμπορίου ήταν +19,96% σε σχέση με το 2021 και +30,05% έναντι του προηγούμενου έτους που προηγήθηκε της πανδημίας. Παρά ταύτα, η αντίστοιχη εκτόξευση της αξίας των ιταλικών εισαγωγών, που καταγράφεται από το 2021 και συνεχίστηκε και το 2022, με ρυθμό μεγαλύτερο από τον ρυθμό των ιταλικών εξαγωγών (+36,42%), είχε αντίκτυπο στο εμπορικό ισοζύγιο, με καταγραφή για πρώτη φορά αρνητικού προσήμου σε έλλειμμα στο επίπεδο των € 38,72 δισ.

Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο αγαθών Ιταλίας

Εμπόριο Αγαθών (δισ. €)	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2021%
Ιταλικές εξαγωγές	465.33	480.35	436.72	520.77	624.71	19.96%
Ιταλικές εισαγωγές	426.05	424.24	373.43	480.44	655.43	36.42%
Εμπορικό Ισοζύγιο	39.28	56.12	63.29	40.33	-30.72	-176.16%
Όγκος Εμπορίου	891.37	904.59	810.15	1001.21	1280.14	27.86%

Πηγή: ISTAT (ημερομηνία άντλησης στοιχείων 17.08.2023)

Κορυφαίος εμπορικός εταίρος της Ιταλίας, διαχρονικά, είναι η Γερμανία. Ιταλία και Γερμανία διατηρούν ισχυρές εμπορικές σχέσεις, ενώ παράγουν σωρευτικά το ήμισυ σχεδόν της βιομηχανικής παραγωγής στην ΕΕ και λειτουργούν σε ένα ολιστικό παραγωγικό και επιχειρηματικό πλαίσιο με όρους επιχειρηματικής αλληλουχίας ως ενιαία αλυσίδα αξίας, διάσταση που συνδέεται άρρηκτα με το πλεονέκτημα της Ενιαίας Αγοράς και της Νομισματικής Ένωσης. Ενδεικτικά, συγκρατείται επισήμανση διατελέσαντος Πρωθυπουργού Μ. Draghi, κατά τον εορτασμό 100 ετών από την ίδρυση του Ιταλο-Γερμανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, τον Σεπτέμβριο του 2021 για τον διμερή όγκο εμπορίου Ιταλίας-Γερμανίας, ύψους € 116 δισ. (2020), ότι αποτελεί αξία αθροιστικά υπέρτερη του εμπορίου Ιταλίας-ΗΠΑ (€ 57 δισ.) και Ιταλίας-Κίνας (€ 45 δισ.). Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι η αξία των εμπορικών συναλλαγών της Γερμανίας με την Περιφέρεια Λομβαρδίας, υπερβαίνει τον αντίστοιχο όγκο συναλλαγών Ιταλίας - Τουρκίας (€ 15 δισ.), ενώ ο όγκος εμπορικών συναλλαγών Ιταλίας-Βαυαρίας υπερβαίνει τον αντίστοιχο Ιταλίας-Πολωνίας (€ 22 δισ.). Η Γερμανία και το 2022 κατατάσσεται στην πρώτη θέση (€ 77,7 δισ.), ακολουθούν οι ΗΠΑ στη δεύτερη θέση (€ 65,12 δισ.), και η Γαλλία μετακινείται για πρώτη φορά στην τρίτη, στην τρίτη θέση (€ 62,65 δισ.).

Πίνακας 3: Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας

Α/Α	Χώρα	2020		2021		2022		Μεταβολή αξίας 2022/2021 %
		εκατ.ευρώ	%	εκατ.ευρώ	%	εκατ.ευρώ	%	
1	Γερμανία	56.085	12,8	67.438	12,9	77.535	12,4	15.0%
2	ΗΠΑ	42.433	9,7	49.348	9,5	65.121	10,4	32.0%
3	Γαλλία	45.189	10,3	53.456	10,3	62.652	10,0	17.2%
4	Ισπανία	20.851	4,8	26.202	5,0	32.039	5,1	22.3%
5	Ελβετία	25.211	5,8	27.217	5,2	31.089	5,0	14.2%
6	Η.Β.	22.569	5,2	23.419	4,5	27.304	4,4	16.6%
7	Βέλγιο	14.930	3,4	18.067	3,5	22.908	3,7	26.8%
8	Πολωνία	13.160	3,0	16.444	3,2	19.396	3,1	18.0%
9	Ολλανδία	11.404	2,6	15.239	2,9	18.592	3,0	22.0%
10	Κίνα	12.851	2,9	15.657	3,0	16.442	2,6	5.0%
11	Αυστρία	9.281	2,1	11.599	2,2	14.284	2,3	23.1%
12	Τουρκία	7.715	1,8	9.523	1,8	13.420	2,1	40.9%
13	Ρουμανία	7.015	1,6	8.511	1,6	9.739	1,6	14.4%
14	Τσεχία	5.863	1,3	7.273	1,4	8.517	1,4	17.1%
15	Ιαπωνία	7.118	1,6	7.550	1,4	8.084	1,3	7.1%
16	Ν. Κορέα	4.677	1,1	5.273	1,0	7.066	1,1	34.0%
17	Σλοβενία	3.643	0,8	4.603	0,9	7.040	1,1	52.9%
18	Ελλάδα	4.356	1,0	5.769	1,1	6.587	1,1	14.2%

19	Σουηδία	4.718	1,1	5.561	1,1	6.439	1,0	15.8%
20	Καναδάς	4.269	1,0	4.833	0,9	6.377	1,0	31.9%
21	Ουγγαρία	4.447	1,0	5.433	1,0	6.360	1,0	17.1%
22	Η.Α.Ε.	3.868	0,9	4.815	0,9	6.030	1,0	25.2%
23	Ρωσία	7.076	1,6	7.671	1,5	5.849	0,9	-23.8%
24	Πορτογαλία	3.762	0,9	4.424	0,8	5.733	0,9	29.6%
25	Μεξικό	3.116	0,7	3.856	0,7	5.561	0,9	44.2%
26	Κροατία	2.878	0,7	3.675	0,7	5.491	0,9	49.4%
27	Αυστραλία	3.688	0,8	4.310	0,8	5.253	0,8	21.9%
28	Βραζιλία	3.623	0,8	4.574	0,9	5.098	0,8	11.5%
29	Ινδία	3.028	0,7	3.879	0,7	4.818	0,8	24.2%
30	Χονγκ Κονγκ	4.268	1,0	4.808	0,9	4.573	0,7	-4.9%

Πηγή: ISTAT, Maeci

Οι κυριότεροι εξαγωγικοί προορισμοί της Ιταλίας είναι: Γερμανία (12,4%), ΗΠΑ (10,4%), Γαλλία (10,0%), Ισπανία (5,1%) και Ελβετία (5,0%). Οι 10 σημαντικότεροι προορισμοί των εξαγωγών της Ιταλίας απορροφούν σχεδόν το 60% της συνολικής αξίας, με τις Γερμανία, ΗΠΑ και Γαλλία να κατέχουν διαχρονικά περισσότερο από 30% (2022: 32,8%). Το 2022 οι ιταλικές εξαγωγές στους τρεις κυριότερους εξαγωγικούς προορισμούς σημείωσαν ετήσια μεγέθυνση 12,4% προς Γερμανία, 10,4% προς τις ΗΠΑ και 10,0 % προς τη Γαλλία.

Η Ελλάδα αποτελεί τον 18^ο εξαγωγικό προορισμό της Ιταλίας με μερίδιο 1,1% επί της συνολικής αξίας ιταλικών εξαγωγών. Το 2022 η αξία των ιταλικών εξαγωγών προς Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ISTAT αυξήθηκε κατά 14,2% σε σχέση με το 2021.

Πίνακας 4: Σημαντικότεροι προμηθευτές Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας

Α/Α	Χώρα	2020		2021		2022		Μεταβολή αξίας 2022/2021
		εκατ.ευρώ	%	εκατ.ευρώ	%	εκατ.ευρώ	%	%
1	Γερμανία	61.306	16,4	76.978	16,0	90.993	13,9	18.2%
2	Κίνα	32.256	8,6	38.577	8,0	57.506	8,8	49.1%
3	Γαλλία	31.288	8,4	39.068	8,1	48.562	7,4	24.3%
4	Ολλανδία	22.300	6,0	28.026	5,8	36.564	5,6	30.5%
5	Ισπανία	20.402	5,5	25.459	5,3	30.584	4,7	20.1%
6	Ρωσία	9.050	2,4	18.645	3,9	27.160	4,1	45.7%
7	Βέλγιο	18.204	4,9	21.009	4,4	25.579	3,9	21.8%
8	ΗΠΑ	14.782	4,0	15.805	3,3	24.904	3,8	57.6%
9	Αζερμπαϊτζάν	3.220	0,9	9.215	1,9	20.227	3,1	119.5%
10	Ελβετία	9.715	2,6	11.193	2,3	18.489	2,8	65.2%
11	Αλγερία	3.142	0,8	6.186	1,3	18.227	2,8	194.6%
12	Αυστρία	8.536	2,3	11.134	2,3	14.211	2,2	27.6%
13	Πολωνία	9.582	2,6	12.515	2,6	14.185	2,2	13.3%
14	Τουρκία	7.457	2,0	9.848	2,0	12.249	1,9	24.4%
15	Ινδία	4.235	1,1	6.599	1,4	10.059	1,5	52.4%
16	Λιβύη	1.725	0,5	6.316	1,3	9.972	1,5	57.9%
17	Ρουμανία	6.141	1,6	7.091	1,5	9.278	1,4	30.8%
18	Τσεχία	6.342	1,7	7.609	1,6	9.069	1,4	19.2%
19	Η.Β.	8.845	2,4	8.073	1,7	8.277	1,3	2.5%

20	Ουγγαρία	5.053	1,4	6.349	1,3	7.753	1,2	22.1%
21	Σ. Αραβία	2.962	0,8	4.853	1,0	7.438	1,1	53.3%
22	Σλοβενία	3.023	0,8	4.219	0,9	6.737	1,0	59.7%
23	Σουηδία	3.829	1,0	4.792	1,0	6.186	0,9	29.1%
24	Ν. Κορέα	3.135	0,8	4.231	0,9	6.035	0,9	42.6%
25	Νορβηγία	1.199	0,3	1.506	0,3	6.021	0,9	299.8%
26	Ιρλανδία	5.173	1,4	5.284	1,1	5.723	0,9	8.3%
27	Ιαπωνία	3.644	1,0	4.454	0,9	5.258	0,8	18.1%
28	Ελλάδα	2.589	0,7	3.253	0,7	5.058	0,8	55.5%
29	Σλοβακία	2.863	0,8	3.712	0,8	4.584	0,7	23.5%
30	Καζακστάν	1.262	0,3	1.183	0,2	1.077	0,5	-9.0%

Πηγή: ISTAT, Maeci

Κυριότερος προμηθευτής της Ιταλίας είναι η Γερμανία με μερίδιο 13,9% και ακολουθούν Κίνα (8,8%), Γαλλία (7,4%), Ολλανδία (5,6%) και Ισπανία (5,7%). Οι 10 πρώτοι προμηθευτές της Ιταλίας καλύπτουν το 58,8% της συνολικής αξίας εισαγόμενων αγαθών στη χώρα, ενώ Γερμανία, Γαλλία και Κίνα κατέχουν συνολικά το μεγαλύτερο μερίδιο επί της αξίας των ιταλικών εισαγωγών, διαχρονικά άνω του 30% (2022: 30,1%). Το 2022, τα ποσοστά αύξηση εισαγωγών στην Ιταλία από Γερμανία ήταν +18,2%, από Κίνα 49,9% και από Γαλλία 24,3%.

Η Ελλάδα το 2020 κατείχε την 30^η θέση μεταξύ των προμηθευτών της Ιταλίας με μερίδιο 0,68% επί των ιταλικών εισαγωγών, το 2021 απώλεσε μερίδιο (0,63%) και κατέλαβε την 33^η θέση. Σύμφωνα με την ISTAT, το 2022 οι ιταλικές εισαγωγές από την Ελλάδα, αυξήθηκαν κατά 55,5% σε σχέση με το 2021.

Πίνακας 5: Εξαγωγές αγαθών Ιταλίας

A/A	ΚΣΟ	Περιγραφή	Ι/ Εξαγωγές 2020	Ι/ Εξαγωγές 2021	Ι/ Εξαγωγές 2022	% συμμετοχής	% μεταβολής 2022/2023
1	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ	79,877,389,944	91,921,384,695	100,991,937,796	16.2%	9.9%
2	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	31,578,599,604	31,043,086,757	45,138,654,870	7.2%	45.4%
3	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	33,561,126,141	38,705,440,905	43,265,821,251	6.9%	11.8%
4	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΕΙΚΟΝΩΝ	27,248,180,867	32,295,631,093	38,813,977,343	6.2%	20.2%
5	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ	8,914,097,578	15,505,421,554	29,275,502,228	4.7%	88.8%
6	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	17,973,857,099	22,413,590,544	25,729,911,002	4.1%	14.8%
7	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	14,532,849,798	18,153,771,725	21,717,013,679	3.5%	19.6%
8	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	9,709,078,295	16,220,553,604	20,032,836,648	3.2%	23.5%
9	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	15,265,546,768	17,623,711,127	19,420,225,678	3.1%	10.2%
10	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	11,078,366,414	13,421,877,311	15,310,204,657	2.5%	14.1%

11	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ	10,559,593,992	13,236,537,256	15,155,644,481	2.4%	14.5%
12	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	10,293,177,910	11,751,552,387	14,093,965,723	2.3%	19.9%
13	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ	9,334,311,834	11,093,177,759	13,480,047,517	2.2%	21.5%
14	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔΙ	9,552,722,605	10,814,732,539	11,986,528,718	1.9%	10.8%
15	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	8,412,202,511	10,348,674,727	11,935,228,836	1.9%	15.3%
16	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	7,952,467,573	9,546,298,408	10,846,700,548	1.7%	13.6%
17	99	Εμπιστευτικά, Εφοδιασμοί	4,881,349,874	7,233,655,059	9,540,877,314	1.5%	31.9%
18	89	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	4,938,373,365	6,679,117,521	9,378,512,367	1.5%	40.4%
19	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	5,442,782,877	6,855,711,288	9,066,454,914	1.5%	32.2%
20	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ	5,888,030,808	6,886,296,892	8,963,541,761	1.4%	30.2%
20 κυριότερες κατηγορίες			326,994,105,857	391,750,223,151	474,143,587,331	75.9%	21.0%
Συνολική αξία χωρίς πετρελαιοειδή			433,089,241,086	516,351,542,475	619,423,052,629	99.2%	20.0%
Γενικό σύνολο // εξαγωγών			436,717,838,010	520,771,098,751	624,710,196,999	100.0%	20.0%

Πηγή: ISTAT (ημερομηνία άντλησης στοιχείων 17.08.2023)

Οι κυριότερες κατηγορίες (CN2) εξαγωγών της Ιταλίας είναι: 84-Λέβητες, μηχανές, συσκευές (16,2%), 30-Φαρμακευτικά προϊόντα (7,2%), 87-Αυτοκίνητα, τρακτέρ, ποδήλατα, μοτοσυκλέτες (6,9%), 85-Μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικός εξοπλισμός (6,2%), και 27-Ορυκτά Καύσιμα, Ορυκτά Λάδια (4,7%).

Πίνακας 6: Εισαγωγές αγαθών Ιταλίας

A/A	ΚΣΟ	Περιγραφή	// Εισαγωγές 2020	// Εισαγωγές 2021	// Εισαγωγές 2022	% συμμετοχής	% μεταβολής 2022/2023
1	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	31,310,703,435	63,922,861,919	140,633,877,496	21.5%	120.0%
2	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ	38,304,217,657	46,241,721,866	55,032,437,425	8.4%	19.0%
3	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΕΙΚΟΝΩΝ κλπ.	31,837,789,115	40,347,227,462	49,968,421,694	7.6%	23.8%
4	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	33,600,208,038	38,330,647,035	44,562,619,863	6.8%	16.3%
5	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	24,991,206,557	26,065,923,086	32,853,085,451	5.0%	26.0%
6	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	13,005,942,174	24,085,321,142	30,819,199,108	4.7%	28.0%
7	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	16,509,219,036	23,196,527,608	28,367,056,030	4.3%	22.3%
8	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	14,552,430,020	16,177,649,640	22,018,110,202	3.4%	36.1%
9	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	15,256,436,649	16,115,742,277	17,177,702,314	2.6%	6.6%

10	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ κλπ	11,577,345,285	12,993,933,100	14,188,518,092	2.2%	9.2%
11	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	5,219,246,137	9,041,012,083	10,329,254,186	1.6%	14.2%
12	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	4,638,466,352	6,940,122,650	10,270,266,645	1.6%	48.0%
13	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	6,527,855,071	7,963,439,331	10,031,977,921	1.5%	26.0%
14	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	6,046,990,073	7,234,115,084	9,745,939,312	1.5%	34.7%
15	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	6,570,127,873	6,539,192,600	8,750,430,615	1.3%	33.8%
16	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	4,815,486,645	6,434,698,625	8,506,915,219	1.3%	32.2%
17	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ	5,178,053,348	6,036,510,087	8,440,903,809	1.3%	39.8%
18	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ	4,367,881,037	5,173,835,023	7,715,889,084	1.2%	49.1%
19	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	3,559,658,784	4,902,711,426	6,972,148,071	1.1%	42.2%
20	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ.	3,614,279,612	4,453,534,630	6,152,610,529	0.9%	38.2%
20 κυριότερες κατηγορίες εισαγωγών			281,483,542,898	372,196,726,674	522,537,363,066	79.7%	40.4%
Συνολική αξία χωρίς πετρελαιοειδή			370,614,625,479	477,312,845,172	651,138,955,963	99.3%	36.4%
Γενικό σύνολο εισαγωγών			373,428,349,381	480,437,388,286	655,428,697,207	100.0%	36.4%

Πηγή: ISTAT (ημερομηνία άντλησης στοιχείων 17.08.2023)

Οι κυριότερες κατηγορίες (CN2) εισαγωγών αγαθών της Ιταλίας είναι: 27-Ορυκτά καύσιμα (21,5%), 84-Λέβητες, μηχανές, συσκευές (8,4%), 85-Μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικός εξοπλισμός (7,6%), 87-Αυτοκίνητα, τρακτέρ, ποδήλατα, μοτοσικλέτες (6,8%) και 30-Φαρμακευτικά προϊόντα (5,0%). Παρατηρείται μια εκρηκτική αύξηση της αξίας της κατηγορίας 27, που αφορά στα Ορυκτά Καύσιμα, της τάξης του 120%, γεγονός που ανάγεται στην εκτίναξη των τιμών ενέργειας ένεκα της Ρωσο-Ουκρανικής σύρραξης.

1.1.7 Εμπόριο υπηρεσιών

Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον παγκόσμιο τουρισμό ήταν δραματικές. Η καθολική απαγόρευση διεθνών μετακινήσεων κατά τους μήνες Μαρτίου-Ιουνίου 2020, είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην Ιταλία το 2020 σε ποσοστό -60%, καθώς η παρεμβολή της βραχείας ανάκαμψης τους καλοκαιρινούς μήνες δεν ήταν επαρκής για την ανατροπή της κατάστασης. Αντιστοίχως, οι τουριστικές εισπράξεις συρρικνώθηκαν από € 44 δισ. το 2019 σε € 17 δισ. το 2020. Η πανδημία δεν επέτρεψε την επάνοδο των εισπράξεων ούτε το 2021 στα πρότερα επίπεδα, με το ύψος τους να υπολείπεται κατά -20% σε σχέση με το 2019. Αντιθέτως, το 2022, καταγράφεται θεαματική άνοδος κατά 38,50% σε σχέση με το 2021 και 11,16% σε σχέση με το 2019. Αντίστοιχα, καταγράφεται αύξηση και στο πεδίο των πληρωμών υπηρεσιών κατά 35,35% με την συνολική τους αξία να υπερβαίνει την αντίστοιχη των εισπράξεων, με εμφανή επίπτωση στο ισοζύγιο πληρωμών.

Εισπράξεις

Στον τομέα των εισπράξεων υπηρεσιών της Ιταλίας, το μεγαλύτερο ποσοστό διαχρονικά κατέχουν ο τουρισμός και οι μεταφορές. Το 2022 η αξία τους υπερέβη ποσοστό 40% των συνολικών εισπράξεων (τουριστικές υπηρεσίες: 36,4%, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας 12,30%). Ωστόσο, το 2021, οι κατεχοχόν πληγέντες τομείς τουρισμού και μεταφορών από την πανδημία, όχι μόνο δεν ανέκαμψαν στα επίπεδα προ πανδημίας, αλλά

απώλεσαν και σημαντικό μερίδιο συμμετοχής τους στην αξία των συνολικών εισπράξεων υπηρεσιών της Ιταλίας.

Μετά τη συρρίκνωση των τουριστικών εισπράξεων κατά -61% το 2020, η ονομαστική αύξησή τους το 2021 κατά 23% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, δεν ήταν επαρκής για να προσεγγίσει τα επίπεδα του 2019, όπου οι τουριστικές εισπράξεις αντιπροσώπευαν το 40,5% των συνολικών εισπράξεων του εξωτερικού εμπορίου υπηρεσιών.

Πίνακας 7: Εισπράξεις Ιταλίας

Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση EBOPS 2010 ή BPM6	2018		2019		2020		2021		2022		% μεταβολής 2022/2021
	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	
Υπηρεσίες μεταποίησης	4,979.33	4.76%	5,834.71	5.34%	5,680.75	7.62%	6,718.35	7.65%	6,627.56	5.45%	-1.35%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής	665.03	0.64%	666.13	0.61%	569.17	0.76%	648.81	0.74%	720.30	0.59%	11.02%
Μεταφορές	13,329.42	12.75%	13,514.73	12.36%	8,555.28	11.48%	10,331.89	11.77%	14,954.57	12.30%	44.74%
Ταξίδια/Τουρισμός	41,712.32	39.91%	44,302.25	40.51%	17,332.00	23.26%	21,266.07	24.23%	44,253.79	36.40%	108.10%
Κατασκευαστικές υπηρεσίες	431.75	0.41%	667.53	0.61%	275.15	0.37%	288.72	0.33%	361.91	0.30%	25.35%
Ασφαλιστικές/συνταξιοδοτικές υπηρεσίες	1,386.07	1.33%	917.45	0.84%	955.73	1.28%	1,135.51	1.29%	1,301.08	1.07%	14.58%
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	6,411.52	6.13%	6,557.81	6.00%	6,981.82	9.37%	7,284.58	8.30%	7,637.88	6.28%	4.85%
Χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας	4,197.56	4.02%	4,020.66	3.68%	3,617.19	4.85%	4,186.62	4.77%	5,049.38	4.15%	20.61%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής	7,984.64	7.64%	8,010.26	7.32%	7,723.40	10.37%	7,884.95	8.98%	9,134.87	7.51%	15.85%
Λοιπές υπηρεσίες επιχ. δραστηριότητας	22,574.13	21.60%	23,937.80	21.89%	21,992.82	29.52%	27,016.80	30.78%	30,193.99	24.84%	11.76%
Υπ. αναψυχής, πολιτισμού, προσωπικές κλπ.	169.72	0.16%	288.84	0.26%	273.40	0.37%	329.12	0.37%	354.23	0.29%	7.63%
Υπηρεσίες δημοσίου	680.15	0.65%	638.00	0.58%	549.95	0.74%	682.05	0.78%	975.82	0.80%	43.07%
Σύνολο εισπράξεων Ιταλίας	104,521.63	100.00%	109,356.15	100.00%	74,506.65	100.00%	87,773.46	100.00%	121,565.37	100.00%	38.50%

Πηγή: Banca d' Italia, εκατ. ευρώ

Το 2022, ο τουριστικός τομέας ανέκαμψε, όπως αποτυπώνεται στην συνολική αξία των εισπράξεων τουριστικών υπηρεσιών, που προσέγγισε το επίπεδο του 2019, ενώ το ποσοστό συμμετοχής του στη συνολική αξία εισπράξεων της Ιταλίας 36,40% υπολείπεται του αντίστοιχου του 2019 (40,51%). Σύμφωνα με εκτιμήσεις του SACE, για τη διετία 2023-2024 εκτιμάται μέσος ρυθμός αύξησης των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 5%.

Πίνακας 8: Πληρωμές Ιταλίας

Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση EBOPS 2010 ή BPM6	2018		2019		2020		2021		2022		% μεταβολ. 2022/ 2021
	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	Αξία	μερίδιο %	
Υπηρεσίες μεταποίησης	3,098.26	2.88%	3,184.64	2.90%	2,774.26	3.35%	3,032.99	3.13%	3,747.67	2.86%	23.56%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής	1,052.01	0.98%	1,203.12	1.10%	878.93	1.06%	673.73	0.70%	773.80	0.59%	14.85%
Μεταφορές	22,847.50	21.27%	23,309.89	21.23%	16,543.64	19.96%	21,973.73	22.68%	32,767.31	24.99%	49.12%
Ταξίδια/Τουρισμός	25,484.99	23.72%	27,100.24	24.68%	9,576.68	11.55%	12,645.24	13.05%	26,029.19	19.85%	105.84%
Κατασκευαστικές υπηρεσίες	45.75	0.04%	162.53	0.15%	46.91	0.06%	59.18	0.06%	55.60	0.04%	-6.05%
Ασφαλιστικές/συνταξιοδοτικές υπηρεσίες	3,023.33	2.81%	2,653.24	2.42%	2,662.91	3.21%	2,944.52	3.04%	3,569.61	2.72%	21.23%
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	9,217.46	8.58%	9,572.50	8.72%	9,928.74	11.98%	11,378.55	11.75%	11,431.66	8.72%	0.47%
Χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας	4,356.99	4.06%	4,424.77	4.03%	3,669.62	4.43%	4,289.72	4.43%	4,979.30	3.80%	16.07%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής	9,749.88	9.07%	10,451.91	9.52%	10,791.40	13.02%	11,132.30	11.49%	14,039.35	10.71%	26.11%
Λοιπές υπηρεσίες επιχ. δραστηριότητας	26,192.79	24.38%	26,019.95	23.70%	24,770.59	29.88%	27,527.41	28.41%	32,140.33	24.51%	16.76%
Υπ. αναψυχής, πολιτισμού, προσωπικές κλπ.	603.03	0.56%	337.08	0.31%	192.33	0.23%	283.67	0.29%	438.83	0.33%	54.70%
Υπηρεσίες δημοσίου	1,769.20	1.65%	1,365.74	1.24%	1,054.61	1.27%	937.11	0.97%	1,156.44	0.88%	23.41%
Σύνολο πληρωμών Ιταλίας	107,441.19	100.00%	109,785.61	100.00%	82,890.62	100.00%	96,878.15	100.00%	131,129.09	100.00%	35.35%

Πηγή: Banca d' Italia, εκατ. ευρώ

Μεταφορές, τουρισμός και λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας αποτελούν τις κυριότερες κατηγορίες εισαγωγών υπηρεσιών. Ειδικότερα, το 2022, η ανάκαμψη του τουρισμού είναι εμφανής σε αμφίδρομες τουριστικές ροές, με την αξία της δαπάνης των Ιταλών τουριστών στο εξωτερικό να υπερβαίνει τα αντίστοιχα επίπεδα του 2018 και 2019, με σαφή ενσωμάτωση ποσοστού πληθωριστικών πιέσεων, λ.χ. ανατιμήσεις αεροπορικών εισιτηρίων.

Αντιστοίχως, η κατακόρυφη αύξηση του ενεργειακού κόστους είχε αντίκτυπο στην συνολική αξία πληρωμών για μεταφορικές υπηρεσίες στο εξωτερικό, που αυξήθηκαν το 2022 κατά 49,12% σε

σχέση με το 2021 και κατά 40,58% σε σχέση με το 2019. Η συμμετοχή των μεταφορών επί της συνολικής αξίας πληρωμών της Ιταλίας καταγράφει σταθερά ανοδική πορεία κατά την τελευταία πενταετία, με αναμενόμενη την εξαίρεση του 2020. Το 2022 οι μεταφορές κατατάσσονται στην πρώτη θέση των πληρωμών της Ιταλίας με μερίδιο 25%, ενώ ακολουθεί ο τουρισμός με μερίδιο 20%.

1.1.8 Επενδύσεις

Η ανοδική πορεία αμφοτέρων των ροών άμεσων ξένων επενδύσεων, ανεκόπη το 2020, λόγω της πανδημίας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Banca d' Italia για το έτος, παρατηρείται καθοδική πορεία του συνολικού επενδυμένου κεφαλαίου στην Ιταλία, που ανήλθε σε 393,41 δισ. και αρνητικό ρυθμό μεταβολής -1.50%. Αντίθετα οι ιταλικές επενδύσεις στο εξωτερικό ανέκαμψαν σε σχέση με το 2020, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 3.3% με συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο €494,16 δισ.

Πίνακας 9: Άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ιταλία

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ιταλία (εκ. €)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις / Ροές	18.28	17.504	17.697	25.719	21.287	31.908	16.209	-20.681	-7.571
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	264.636	290.34	312.728	334.537	354.151	379.601	394.832	399.476	393.413
% μεταβολής		9.70%	7.70%	7.00%	5.90%	7.20%	4.00%	1.20%	-1.50%

Πηγή: Banca d' Italia

Το 2021, οι 10 κύριοι επενδυτές στην Ιταλία είναι: Ολλανδία (25,6%), Γαλλία (18,8%), Λουξεμβούργο (16,6%), Γερμανία (8,3%), ΗΒ (6,7%), Ελβετία (5,5%) Ισπανία (4,7%), Βέλγιο (2,5%), ΗΠΑ (2,4%), και Αυστρία (1,2%). Η Ελλάδα τοποθετείται στην 48^η θέση με ποσοστό 0,02% επί της συνολικής αξίας των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ιταλία.

Πίνακας 10: Ιταλικές επενδύσεις στο εξωτερικό

Ιταλικές Επενδύσεις στο εξωτερικό (εκ. €)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις/ Ροές	18.93	19.843	19.508	14.618	21.715	26.709	17.675	-1.625	23.962
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	387.135	393.281	419.405	432.968	456.570	484.178	497.246	478.184	494.159
% μεταβολής		1.6%	6.6%	3.2%	5.5%	6.0%	2.7%	-3.8%	3.3%

Πηγή: Banca d' Italia

Οι 10 κυριότερες χώρες-προορισμοί του ιταλικού επενδυμένου κεφαλαίου στο εξωτερικό είναι: ΗΠΑ (9,3%), Ισπανία (8,7%), Γερμανία (7,3%), Ολλανδία (7,2%), Γαλλία (6,6%), ΗΒ (6,4%), Λουξεμβούργο (6,4%), Αυστρία (3,7%), Ελβετία (2,6%) και Κίνα με ποσοστό (2,6%). Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 28^η θέση απορροφώντας το 0,7% της συνολικής αξίας των ιταλικών επενδύσεων στο εξωτερικό.

1.1.9 Οικονομικές προβλέψεις για την ιταλική οικονομία

Στην παρούσα ετήσια έκθεση παρατίθενται αρχικές οικονομικές προβλέψεις για την ιταλική οικονομία, καθώς και αναθεωρήσεις, που οφείλονται στην εν γένει γεωπολιτική και οικονομικο-κοινωνική κατάσταση σε διεθνές επίπεδο, μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις αρχές του 2022.

1.1.10 Αρχικές Οικονομικές προβλέψεις 2022-2023

Μετά την βαθιά ύφεση του 2020, η σταδιακή πορεία των εμβολιασμών και οι προσδοκίες για τις δυνατότητες αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης για υλοποίηση καίριων επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων απετέλεσαν αφετηρία για εξαιρετικά ευοίωνες εκτιμήσεις. Το 2021 η επανεκκίνηση της ιταλικής οικονομίας προδιέγραφε αναπτυξιακή πορεία με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης της τελευταίας εικοσαετίας (2021: 6,2%, 2022: 4,3% και 2023: 2,3%) και σταδιακή αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος (2021:-9,4, 2022:-5,8%, 2023:-4,3%).

Φθινοπωρινές οικονομικές προβλέψεις ΕΕ (Νοέμβριος 2021)

Μακροοικονομικοί δείκτες	2020	2021	2022	2023
Ετήσιος ρυθμός ΑΕΠ (%)	-8,9	6,2	4,3	2,3
Πληθωρισμός (%)	-0,1	1,8	2,1	1,4
Ανεργία (%)	9,2	9,8	9,3	9,2
Δημοσιονομικό έλλειμμα (% ΑΕΠ)	-9,6	-9,4	-5,8	-4,3
Δημόσιο χρέος (% ΑΕΠ)	155,6	154,4	151,4	151,0
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	3,8	3,5	2,7	2,7

Πηγή: European Commission

Από το Σεπτέμβριο του 2021 η εκρηκτική αύξηση των τιμών ενέργειας και ιδιαίτερα του φυσικού αερίου σηματοδότησε τη στροφή από μια μακρόχρονη περίοδο μηδενικών ή και αρνητικών τιμών προς μια νέα φάση της ιταλικής οικονομίας με ανοδική τάση του πληθωρισμού (2021:1,8%, 2022:2,1% και 2023:1,4%).

Η σταθερά επεκτατική δημοσιονομική πολιτική της ιταλικής Κυβέρνησης με στοχευμένες παρεμβάσεις στήριξης για την προστασία της υγείας, τη στήριξη των εισοδημάτων εργαζομένων και φτωχότερων οικογενειών, την ενίσχυση πληγέντων και κατ' εξοχήν επιχειρήσεων και τομέων, αρχικά με γνώμονα την έξοδο από την πανδημία και εν συνεχεία για την άμβλυση και απορρόφηση του αντίκτυπου της αύξησης του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου εξαιτίας της ρωσο-ουκρανικής σύρραξης, ανέτρεψε τις ανωτέρω προβλέψεις.

1.1.11 Ρωσο-ουκρανική σύρραξη-Αναθεώρηση οικονομικών δεικτών (2022-2024)

Τον Νοέμβριο του 2022, μετά από έξι διαδοχικά τρίμηνα εξαιρετικής αναπτυξιακής πορείας της ιταλικής οικονομίας, η ρευστότητα της γεωπολιτικής κατάστασης, η άνοδος των τιμών ενέργειας και του πληθωρισμού, συστέλλει τα περιθώρια ευοίωνων προοπτικών, λόγω έντονης επιβράδυνσης της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής οικονομίας.

Φθινοπωρινές Οικονομικές Προβλέψεις ΕΕ (Νοέμβριος 2022)

Μακροοικονομικοί δείκτες	2021	2022	2023	2024
Ετήσιος ρυθμός ΑΕΠ (%)	6,7	3,8	0,3	1,1
Πληθωρισμός (%)	1,9	8,7	6,6	2,3
Ανεργία (%)	9,5	8,3	8,7	8,5
Δημοσιονομικό έλλειμμα (% ΑΕΠ)	-7,2	-5,1	-3,6	-4,2
Δημόσιο χρέος(% ΑΕΠ)	150,3	144,6	143,6	142,6
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	3,1	0,8	-0,2	0,5

Πηγή: European Commission

Σύμφωνα με έρευνες της ISTAT για το κλίμα εμπιστοσύνης επιχειρήσεων και καταναλωτών, η ενεργειακή κρίση, με συνοδό στοιχείο τον ανοδικό πληθωρισμό -12,8% τον μήνα Δεκέμβριο 2022-αποτελεί μείζονα παράμετρο ανησυχίας και τροχοπέδη στην εν γένει επιχειρηματική δραστηριότητα.

Οι μακροοικονομικές εκτιμήσεις του Εγγράφου Δημοσιοοικονομικής Πολιτικής και Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου για την τριετία 2023-2025, που δημοσιοποιήθηκαν τον Απρίλιο του 2022, αναθεωρήθηκαν δύο φορές, επί τα χείρω, τον Σεπτέμβριο από την Κυβέρνηση Draghi και στις αρχές Νοεμβρίου από την νέα ιταλική Κυβέρνηση Meloni, που ανέλαβε καθήκοντα στις 22 Οκτωβρίου μετά τις εκλογές της 25^{ης} Σεπτεμβρίου 2022.

Σύμφωνα με την αρχική έκδοση, τον Απρίλιο 2022, αναμένονταν ρυθμοί ανάπτυξης 3,1% στο 2022 και 2,4% στο 2023. Αντίθετα, η πρώτη αναθεώρηση του Σεπτεμβρίου, προέβλεπε ελαφρώς καλύτερη επίδοση της οικονομίας το 2022, στο 3,3% και οριακή ανάπτυξη 0,6% το 2023. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις, διαφαινόταν εφικτή η μείωση καθαρού δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω του 3% του ΑΕΠ, στο τέλος της τριετίας 2023-2025 (2022:5,6%, 2023:3,9%, 2024: 3,3% και 2025: 2,8%). Αντιθέτως, τον Σεπτέμβριο, η τάση καθαρού χρέους αναθεωρήθηκε σε 5,1% το 2022 και 3,4% του ΑΕΠ το 2023. Σημαντική εκτιμάται η σταδιακή αποκλιμάκωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ και συγκεκριμένα από 150,3% το 2021 σε 145,4% το 2022, 143,2% το 2023, για να προσεγγίσει το 2025 το 139,3%.

Σύμφωνα με την δεύτερη αναθεώρηση του οικονομικού επιτελείου, τον Νοέμβριο του 2022, ο ρυθμός ανάπτυξης για το 2022 αναθεωρείται ανοδικά, ήτοι από 3,3% σε 3,7%, ενώ το 2023, αναγνωρίζεται ως έτος οικονομικής επιβράδυνσης, με το ΑΕΠ να εκτιμάται μεταξύ 0,6% και 0,3%, σενάριο, τηρουμένων των συνθηκών, ενδεχομένως αισιόδοξο. Οι εκτιμώμενοι ρυθμοί ανάπτυξης για τα έτη 2024 και 2025 παραμένουν αμετάβλητοι, στο 1,8% και 1,5% αντίστοιχα. Η μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ υπολογίζεται από 150% το 2021 σε 141% το 2025.

Επισημαίνεται ότι η Κυβέρνηση Meloni, υπό το βάρος της γεωπολιτικής αστάθειας και των ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων, στρέφεται υπέρ της αποκλιμάκωσης και σταδιακής επιστροφής του δημοσιονομικού ελλείματος στο στόχο του 3% έως το 2025 (2023: 4,5%, 2024: 3,7%, 2025: 3%). Παράλληλα, εκπέμπει μηνύματα ισχυρής πολιτικής δέσμευσης για εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (PNRR), όπως επιβεβαιώνεται από το αναβαθμισμένο Υπουργείο Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, υπό την Πρωθυπουργό, που είναι αρμόδιο για τις Πολιτικές Συνοχής και το Ταμείο Ανάκαμψης, δεδομένου του κρίσιμου και κομβικού ρόλου του στην υλοποίηση επενδύσεων για την επανεκκίνηση καινοτόμου και βιώσιμης ανάπτυξης της ιταλικής οικονομίας, χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς.

1.1.12 Εαρινές (2023) οικονομικές προβλέψεις ΕΕ (2023-2024)

Σύμφωνα με τις εαρινές οικονομικές προβλέψεις ΕΕ, την επόμενη διετία, το πραγματικό ΑΕΠ της Ιταλίας αναμένεται να επιβραδυνθεί, με ρυθμούς ανάπτυξης το 2023 1,2% και 1,1% το 2024, καθώς οι υψηλότερες τιμές περιορίζουν την ιδιωτική κατανάλωση, ενώ οι επενδύσεις, με την στήριξη κυβερνητικών μέτρων, συνεχίζουν να επεκτείνονται δυναμικά. Ο πληθωρισμός αναμένεται να συγκρατηθεί στο 6,1% το 2023, σε άρρηκτη συνάρτηση προς την πτώση των τιμών της ενέργειας, και να μειωθεί περαιτέρω στο 2,9% το 2024. Για το δημόσιο έλλειμμα προβλέπεται συνέχεια της μείωσης του με χαμηλότερο ρυθμό.

Εαρινές Οικονομικές Προβλέψεις ΕΕ (Μάιος 2023)

Μακροοικονομικοί δείκτες	2022	2023	2024
Ετήσιος ρυθμός ΑΕΠ (%)	3,7	1,2	1,1
Πληθωρισμός (%)	8,7	6,1	2,9
Ανεργία (%)	8,1	7,8	7,7
Δημοσιονομικό έλλειμμα (% ΑΕΠ)	-8,0	-4,5	-3,7
Δημόσιο χρέος(% ΑΕΠ)	144,4	140,4	140,3
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-1,3	0,0	1,3

Πηγή: European Commission

Μετά την απότομη επιβράδυνση κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022, το πραγματικό ΑΕΠ της Ιταλίας ανέκαμψε το πρώτο τρίμηνο του 2023, ενώ εκτιμάται ότι έως το τέλος του 2024 θα ακολουθήσει ήπιους ρυθμούς ανάπτυξης. Το ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών από τα προηγούμενα έτη, που υποστήριξε την ιδιωτική κατανάλωση, αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται το 2023 και ενδεχομένως να καταγράψει ήπια αύξηση το 2024, λόγω χαμηλότερου πληθωρισμού και αύξησης μισθών. Οι ιδιωτικές επενδύσεις προβλέπεται να έχουν θετική πορεία καθώς, εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις θα προτιμήσουν να χρηματοδοτήσουν νέα επενδυτικά σχέδια για να αντισταθμίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις των υψηλότερων επιτοκίων και των αυστηρότερων όρων δανεισμού, προοιωνίζεται δε, ότι θα αξιοποιήσουν τα κέρδη τους στη χρηματοδότηση νέων επενδύσεων. Ομοίως, τα σχεδιαζόμενα έργα του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης αναντίρρητα θα συμβάλουν καθοριστικά στην μόχλευση και προώθηση επενδύσεων για την ενεργειακή και ψηφιακή μετάβαση.

Εκτιμάται περαιτέρω διεύρυνση του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών, με σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου έως το 2024.

Το ποσοστό ανεργίας προσδοκάται να μειωθεί το 2023-24. Ο πληθωρισμός πρόκειται να επιβραδυνθεί το 2023 λόγω της πτώσης των τιμών της ενέργειας και η καθοδική τάση εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί στο προσεχές διάστημα.

Το 2023, προδιαγράφεται με μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος σε 4,5% του ΑΕΠ, λόγω σταδιακής κατάργησης των μέτρων ενεργειακής στήριξης, με καθαρό δημοσιονομικό κόστος 1,0% του ΑΕΠ έναντι 2,5% το 2022, καθώς και των προσωρινών μέτρων έκτακτης ανάγκης για COVID-19, που εκτιμάται ότι ανήλθαν σε ποσοστό 1,1% του ΑΕΠ το 2022. Το 2024, το δημόσιο έλλειμμα προβλέπεται να φτάσει σε 3,7% του ΑΕΠ.

Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ της Ιταλίας αναμένεται να μειωθεί σε 140,3% έως το 2024.

1.2 Οικονομικές σχέσεις Ιταλίας

ADB (χώρα μέλος εκτός γεωγραφικής περιοχής – nonregional member), AfDB (χώρα μέλος εκτός γεωγραφικής περιοχής– nonregional member), Australia Group, BIS, BSEC (παρατηρητής), CBSS (παρατηρητής), CD, CDB, CE, CEI, CERN, EAPC, EBRD, ECB, EIB, EITI (εκτελεστικό μέλος - implementing country), EMU, ESA, EU, FAO, FATF, G-20, G-7, G-8, G-10, IADB, IAEA, IBRD, ICAO, ICC (εθνική επιτροπή – national committee), ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCs, IGAD (εταίρος - partners), IHO, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC (NGOs), LAIA (παρατηρητής), MIGA, MINURSO, NATO, NEA, NSG, OAS (παρατηρητής), OECD, OPCW, OSCE, Paris Club, PCA, PIF (εταίρος-partner), Schengen Convention, SELEC (παρατηρητής), SICA (παρατηρητής), UN, UNAMID, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, Union Latina, UNMISS, UNMOGIP, UNRWA, UNTSO, UNWTO, UPU, WCO, WFP, WHO, WIPO, WMO, WTO, ZC.

1.2.1 Ιταλία – ΠΟΕ

Η Ιταλία είναι ιδρυτικό μέλος του ΠΟΕ από την 1η Ιανουαρίου 1995 και μέλος της GATT (Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου) από τις 30 Μαΐου 1950. Ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχει ενεργά στον καθορισμό των κοινών θέσεων των 27 για τα συναφή θέματα αρμοδιότητας του Οργανισμού.

Η Ιταλία υποστηρίζει την ολοκλήρωση πολυμερών διαπραγματεύσεων για την κατάργηση των επιδοτήσεων στην αλιεία και πολυμερείς πρωτοβουλίες για τον καθορισμό νέων κανόνων στο ψηφιακό εμπόριο, στη διευκόλυνση των επενδύσεων και των υπηρεσιών και υπέρ των ΜΜΕ. Αντιμετωπίζει ευνοϊκά τις προσπάθειες επίλυσης διαφορών στο Δευτεροβάθμιο Δικαιοδοτικό Όργανο (Appellate Body) του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ. Επιπλέον, η Ιταλία επικεντρώνει τη δράση της, ιδίως, στην προστασία και προώθηση των ειδικών εμπορικών συμφερόντων της στον τομέα των βιομηχανικών, αγροδιατροφικών προϊόντων, υπηρεσιών, με έμφαση στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των γεωγραφικών ενδείξεων, δεσμευόμενη ταυτόχρονα, για γενικότερη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, διαφάνεια και προβλεψιμότητα του πολυμερούς εμπορικού συστήματος και προώθηση της διεύρυνσης με νέα μέλη, καθώς και για την αναγνώριση της αποτελεσματικότητας του Οργανισμού.

1.2.2 Ιταλία – Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ιταλία, ως Προεδρεύουσα της ομάδας ανεπτυγμένων κρατών G20 συνδιοργάνωσε την Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Υγεία, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη στις 21 Μαΐου 2021 (Global Health Summit), με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και αποτελεσματικών πρακτικών στη διαχείριση της πανδημίας. Οι ηγέτες της G20 δεσμεύτηκαν σε μια σειρά ενεργειών, όπως η παραγωγή και διανομή εμβολίων σε μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος κράτη, με σκοπό την επιτάχυνση της εξάλειψης της υγειονομικής κρίσης COVID-19, καθώς και την ενδεδειγμένη προετοιμασία σε επίπεδο αντιμετώπισης και διαχείρισης ενδεχόμενων μελλοντικών πανδημιών.

1.2.3 Ιταλία - ΟΟΣΑ

Η Ιταλία, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του ΟΟΣΑ, φιλοξενεί την έδρα τριών κέντρων του ΟΟΣΑ, με χαρακτήρα εκπαιδευτικό και επιμορφωτικό:

(α) Κέντρο Τοπικής Ανάπτυξης του Trento, αναπόσπαστη μονάδα του Κέντρου του ΟΟΣΑ για την περιφερειακή, τοπική, αστική και αγροτική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα, τις ΜΜΕ και τον τουρισμό ειδικεύεται δε, στην επιμόρφωση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και στην εδαφική ανάπτυξη, (β) Γραφείο στη Βενετία με αντίστοιχο αντικείμενο με το Κέντρο του Trento και (γ) Κέντρο στην Caserta, που λειτουργεί από το 2012 για την επιμόρφωση δημοσίων διοικήσεων των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου, στο πλαίσιο του προγράμματος MENA (Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική) του ΟΟΣΑ.

Η θεσμική παρουσία της Ιταλίας με επένδυση και σε πτυχές της εκπαιδευτικής οργανικής λειτουργίας του ΟΟΣΑ διακρίνεται για το στρατηγικό υπόβαθρο και στοχεύσεις της, καθώς καλλιεργεί και εδραιώνει τις σχέσεις της με τις δημόσιες διοικήσεις γειτονικών χωρών της Β. Αφρικής και αραβικών χωρών, ενώ κατ' επέκταση εμβαθύνει και ενισχύει έτι περαιτέρω τις διμερείς σχέσεις με τις εν λόγω χώρες. Ιδιαίτερα δε, λειτουργεί συνεκτικά, στην τρέχουσα συγκυρία, με το Σχέδιο Mattei, που έχει αναδειχθεί και προωθείται από την ιταλική Κυβέρνηση ως βασική στρατηγική επιλογή προώθησης και όσμωσης των σχέσεων της με τις χώρες της Αφρικής.

1.2.4 Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών

Η Ιταλία, ένθερμος υποστηρικτής της διεθνούς πολυμερούς συνεργασίας, ανέλαβε από 1.12.2020, για πρώτη φορά στην ιστορική διαδρομή του θεσμού, την άσκηση της Προεδρίας του G20 και οριοθέτησε ως πρόταγμα στην κορυφή της ατζέντας την υγεία και τις κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις στο πεδίο αντιμετώπισης της πανδημικής κρίσης COVID-19, με τους εξής άξονες προτεραιότητας: (α) περιορισμός κοινωνικών ανισοτήτων και αποκλεισμών (People), (β) ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης της οικονομίας και των οικονομικών πολιτικών (Planet) και (γ) αύξηση της δυναμικότητας της παγκόσμιας οικονομίας μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας και άυλων υποδομών (Prosperity).

Η ιταλική Προεδρία ολοκληρώθηκε με τη Σύνοδο Κορυφής G20 στις 30-31 Οκτωβρίου 2021 με επίτευξη συμφωνίας σε επίπεδο ελάχιστης φορολόγησης των πολυεθνικών επιχειρήσεων με συντελεστή 15% επί των κερδών, από το 2023, που θα καταβάλλεται στις χώρες που διαθέτουν προϊόντα ή παρέχουν τις υπηρεσίες τους.

Η Ιταλία διατηρεί ενεργό ρόλο σε πλαίσιο ομάδων κρατών G7 και G20. Ειδικότερα, προώθησε τη Διακήρυξη της Matera, πρωτοβουλία ιταλικής Προεδρίας G20 (Ιούνιος 2021), που θεωρείται θεμελιώδες κείμενο για την επισιτιστική ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τον Ιούνιο του 2022, σε πλαίσιο G7, διοργάνωσε τον πρώτο Μεσογειακό Υπουργικό Διάλογο για την Κρίση της Επισιτιστικής Ασφάλειας, με στόχο την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης που προκλήθηκε από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, πεδίο της επισιτιστικής ασφάλειας στη Μεσόγειο.

Η Ιταλία φιλοξενεί στη Ρώμη την έδρα τριών Διεθνών Οργανισμών των Η.Ε. με αντικείμενο την αγροτική ανάπτυξη, τα αγροδιατροφικά συστήματα, την επισιτιστική ασφάλεια και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας (FAO, IFAD, WFP).

Ενόψει της ανάληψης της Προεδρίας G7 το 2024, η Ιταλία ανέλαβε πρωτοβουλίες το 2023, όπως η φιλοξενία της Απολογιστικής Συνόδου των Η.Ε. για τα Αγροδιατροφικά Συστήματα (UN Food Systems Summit +2 Stocktaking Moment), είχε ενεργή συμμετοχή στη σύνοδο Κορυφής των Η.Ε στην Ν. Υόρκη για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG Summit), ενώ διοργάνωσε Σύνοδο Κορυφής Ιταλίας-Αφρικής. Ενδεικτικά, η ιταλική Προεδρία G7 θα επικεντρωθεί σε κρίσιμα ζητήματα όπως: επισιτιστική ασφάλεια, κλιματική έκτακτη ανάγκη, βιώσιμη χρηματοδότηση και ανάπτυξη, ενώ αναμένεται ο σχεδιασμός και ενεργοποίηση της εμβληματικής οραματικής πρωτοβουλίας της ιταλικής κυβέρνησης «Σχέδιο Mattei» για την Αφρική.

2 Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Ιταλίας

Η Ιταλία και η Ελλάδα, κ-μ της ΕΕ, επωμίζονται δικαιωματικά κομβικό ρόλο-κλειδί στη διαχείριση κρίσιμων γεωοικονομικών και στρατηγικών διακυβευμάτων της Ν.Α. Μεσογείου, ενώ αντιμετωπίζουν αντίστοιχες ποικιλόμορφες προκλήσεις, στην ευρύτερη ευαίσθητη γεωπολιτική περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Η διακριτή, αδιατάρακτη και διαχρονική εγγύτητα μεταξύ των δύο λαών, κεφαλαιοποιείται, αλλά και τροφοδοτείται οργανικά, αμφίπλευρα στην μακρά παράδοση και διαδρομή κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών, ενεργειακών, τουριστικών και πολιτιστικών σχέσεων. Η ευρύτητα, το αμφίδρομο βάθος, οι συνέργειες και η ποιοτική σύνθεση των οικονομικών μας σχέσεων, έχουν αναδείξει και εδραιώσει το ζητούμενο της συμβολής τους, ως κρίσιμο ισοδύναμο στο στρατηγικό χαρακτήρα, καθώς και την “εγγραφή” τους στο corpus της διμερούς εταιρικής σχέσης μας.

2.1 Διμερές εμπόριο

Η οικονομική συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας εξελίσσεται και ενδυναμώνεται με όρους οικονομικού και επιχειρηματικού αυτοματισμού σφυρηλατώντας το συμπαγές μέγεθος της στρατηγικής σχέσης των δύο χωρών. Η Ιταλία αποτελεί διαχρονικά, σε διακριτή απόσταση, τον πρώτο εξαγωγικό προορισμό της Ελλάδας, με αξία ελληνικών εξαγωγών προς Ιταλία, το 2022, ύψους € 5,73 δισ. και ταυτόχρονα τον πέμπτο προμηθευτή της χώρας μας, με εισαγωγές ύψους € 6,38 δισ. Η Γερμανία ακολουθεί ως έτερος σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ελλάδας με τις ελληνικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε € 3,55 δισ. και τις εισαγωγές σε € 8,62 δισ. αντίστοιχα.

2.1.1 Εμπόριο αγαθών

Ο διμερής όγκος εμπορίου Ελλάδος-Ιταλίας, το 2022, ανήλθε σε € 12,1 δισ. έναντι € 9,6 δισ. κατά το έτος 2021, με το εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδος-Ιταλίας να καταγράφει σαφώς πιο εξισορροπημένη εικόνα για τη χώρα μας από αντίστοιχο Ελλάδος-Γερμανίας, καθώς το ύψος του εμπορικού ελλείμματος διαμορφώθηκε σε - € 655,53 εκ., σε αντιδιαστολή προς το σχετικό με την Γερμανία ύψους - € 5,07 δισ.

Η "ανάγνωση" της αυξητικής πορείας των εμπορικών ροών οδηγεί αβίαστα στην παραδοχή -υπό την αίρεση της διατήρησης των συνθηκών- ότι ενυπάρχουν εύλογες ευρείες προοπτικές μεγέθυνσης του διμερούς εμπορίου με περαιτέρω διεύρυνση των εξαγωγικών επιδόσεων μας στην Ιταλία και προσέγγιση, το 2023, του στόχου των € 7 δισ.

Πίνακας 11: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας - Ιταλίας

(Αξίες σε εκατ. ευρώ)	2018	2019	2020	2021	2022*	% 2022/2021
Εξαγωγές αγαθών προς Ιταλία	3.479,34	3.680,69	3.261,51	4.002,75	5.728,51	43,11%
Εισαγωγές αγαθών από Ιταλία	4.526,16	4.823,03	4.466,63	5.604,18	6.384,04	13,92%
Εμπορικό ισοζύγιο	-1.046,82	-1.142,34	-1.205,12	-1.601,43	-655,53	59,07%
Όγκος εμπορίου	8.005,50	8.503,72	7.728,14	9.606,93	12.112,55	26,08%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (6.11.2023)

Στους κατ' ακολουθίαν πίνακες παρουσιάζονται οι ελληνικές εξαγωγές κατά διψήφιο κωδικό συνδυασμένης ονοματολογίας, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ. Σε επίπεδο ανάλυσης CN2 απεικονίζεται η σχετικά περιορισμένη σύνθεση των εξαγωγών προς Ιταλία, καθώς το σύνολο των 25 κυριότερων κατηγοριών αποτελεί το 87% περίπου επί της συνολικής αξίας, ήτοι € 4,99 δισ. εκ των € 5,73 δισ.

Συγκρατείται ότι η αξία των πετρελαιοειδών το 2019 αντιπροσώπευε περίπου το ¼ των συνολικών ελληνικών εξαγωγών προς την Ιταλία, ενώ το 2020, λόγω της δραστηκής πτώσης της οικονομικής και κοινωνικής κινητικότητας είχε κατακόρυφη πτώση κατά -40%. Το 2021, η αξία των πετρελαιοειδών αντιπροσώπευε το 16,6% του συνόλου των εξαγωγών με την αξία τους να διαμορφώνεται σε € 660,9 εκ. Το 2022, κατεγράφη αύξηση 79,7% των εξαγωγών πετρελαιοειδών στην Ιταλία με την αξία τους να διαμορφώνεται σε € 1,19 δισ.

Πίνακας 12: Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)

Α/Α	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2021 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2022/2021
1	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ	1,187,360,587	20.73%	660,896,233	16.58%	79.66%
2	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑ	536,974,528	9.37%	377,610,766	9.47%	42.20%
3	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	502,651,847	8.77%	328,189,849	8.23%	53.16%
4	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, Σ	361,826,739	6.32%	250,150,728	6.27%	44.64%
5	03	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΑΣΠΟ	277,608,194	4.85%	254,768,074	6.39%	8.97%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ Ν	227,406,931	3.97%	122,794,487	3.08%	85.19%
7	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ	221,220,814	3.86%	180,491,354	4.53%	22.57%
8	04	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ, ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩ	203,660,811	3.56%	169,011,361	4.24%	20.50%
9	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	170,491,674	2.98%	106,004,804	2.66%	60.83%
10	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ, ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡ	153,071,972	2.67%	59,560,443	1.49%	157.00%
11	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	141,026,498	2.46%	128,022,579	3.21%	10.16%
12	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, Γ	140,524,032	2.45%	113,800,642	2.85%	23.48%
13	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	106,199,299	1.85%	97,449,638	2.44%	8.98%
14	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	104,930,783	1.83%	56,146,227	1.41%	86.89%
15	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ, ΜΕΡΗ ΤΩΝ	81,498,182	1.42%	51,339,034	1.29%	58.75%
16	08	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟ	76,325,109	1.33%	93,971,623	2.36%	-18.78%
17	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, Α	70,322,292	1.23%	59,821,343	1.50%	17.55%
18	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤ	66,588,692	1.16%	67,158,900	1.68%	-0.85%
19	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ	61,836,474	1.08%	42,796,671	1.07%	44.49%
20	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛ	55,395,167	0.97%	54,757,844	1.37%	1.16%
21	02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	53,426,275	0.93%	42,600,314	1.07%	25.41%
22	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ, ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΪΙΑΣ ΚΑ	50,564,086	0.88%	29,252,494	0.73%	72.85%
23	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩΔΕΙΣ, ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟ	50,094,593	0.87%	43,215,405	1.08%	15.92%
24	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	43,911,177	0.77%	40,801,582	1.02%	7.62%
25	25	ΑΛΑΤΙ, ΘΕΙΟ, ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΦΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ	42,417,750	0.74%	28,752,649	0.72%	47.53%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			4,987,334,506	87.06%	3,459,365,044	86.76%	44.17%
Πετρελαιοειδή			1,187,360,587	20.73%	660,896,233	16.58%	79.66%
Μη Πετρελαιοειδή			4,541,154,171	79.27%	3,326,409,580	83.42%	36.52%
Γενικό Σύνολο εξαγωγών στην Ιταλία			5,728,514,758	100.00%	3,987,305,813	100.00%	43.67%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (Αντίληψη: 6.11.2023)

Το 2021, η αξία των ελληνικών εξαγωγών αγροδιατροφικών προϊόντων στην Ιταλία αντιπροσώπευε το 31% της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία, ήτοι € 1,24 δισ. (31,3% το 2020). Συγκρατείται η μεγάλη αύξηση της κατηγορίας 15 λίπη και λάδια κατά +27.3% που αντιπροσωπεύει το 9,5% της αξίας ελληνικών εξαγωγών το 2021, καθώς και η αύξηση κατά 11.1% της κατηγορίας 03 ψάρια και μαλακόστρακα, που αντιπροσωπεύει αντίστοιχα το 6,4%.

Το 2022, το ¼ της συνολικής αξίας των εξαγωγών εστιάζεται σε αγροδιατροφικά προϊόντα (25,59% ή € 1,4 δισ.). Συγκρατείται η μεγάλη αύξηση της κατηγορίας λίπη και λάδια κατά 42,04% (€ 536,35 εκ.), καθώς και η αύξηση κατά 61,46% της κατηγορίας δημητριακά (€ 171,15 εκ.).

Πίνακας 13: Ελληνικές εισαγωγές από την Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2021 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2022/2021
1	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ,	837,795,565	13.12%	871,394,998	15.57%	-3.86%
2	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ	439,323,268	6.88%	407,404,232	7.28%	7.83%
3	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ Κ	359,300,811	5.63%	320,438,062	5.73%	12.13%
4	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ	351,289,900	5.50%	263,675,455	4.71%	33.23%
5	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	348,416,562	5.46%	313,067,622	5.59%	11.29%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ Μ	306,670,018	4.80%	305,984,481	5.47%	0.22%
7	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, Α	215,533,914	3.38%	182,325,446	3.26%	18.21%
8	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	187,746,189	2.94%	115,243,510	2.06%	62.91%
9	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡ	183,843,127	2.88%	175,569,803	3.14%	4.71%
10	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, Γ	177,388,973	2.78%	147,752,599	2.64%	20.06%
11	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Η Ι	148,559,571	2.33%	131,824,929	2.36%	12.69%
12	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ	137,706,868	2.16%	105,593,784	1.89%	30.41%
13	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛ	135,855,703	2.13%	120,818,067	2.16%	12.45%
14	02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	127,639,026	2.00%	104,860,811	1.87%	21.72%
15	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤ	126,406,691	1.98%	125,982,388	2.25%	0.34%
16	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	122,974,917	1.93%	85,129,063	1.52%	44.46%
17	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	107,043,626	1.68%	94,381,994	1.69%	13.42%
18	09	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	104,373,389	1.63%	92,887,153	1.66%	12.37%
19	83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	99,232,428	1.55%	81,066,052	1.45%	22.41%
20	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩ	94,533,376	1.48%	62,236,311	1.11%	51.89%
21	04	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩ	89,390,983	1.40%	61,467,349	1.10%	45.43%
22	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣ	86,659,320	1.36%	76,995,615	1.38%	12.55%
23	69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	82,730,509	1.30%	65,574,185	1.17%	26.16%
24	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	81,658,407	1.28%	59,632,014	1.07%	36.94%
25	32	ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ	80,136,066	1.26%	74,059,703	1.32%	8.20%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			5,032,209,207	78.82%	4,445,365,626	79.44%	13.20%
Πετρελαιοειδή			351,289,900	5.50%	263,675,455	4.71%	33.23%
Μη Πετρελαιοειδή			6,032,753,551	94.50%	5,332,537,728	95.29%	13.13%
Γενικό Σύνολο εισαγωγών από Ιταλία			6,384,043,451	100.00%	5,596,213,183	100.00%	14.08%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (Αντληση: 6.11.2023)

Αναφορικά με την σύνθεση ελληνικών εισαγωγών από την Ιταλία, το 2021, τα πετρελαιοειδή αποτελούσαν το 4,7% του συνόλου των εισαγωγών με την αξία τους να ανέρχεται σε € 263,7 εκ., σημειούμενης αύξησης 84,5%. Το 2022, τα πετρελαιοειδή κάλυψαν το 5,5% του συνόλου των ε/εισαγωγών, ήτοι € 351,3 εκ.

Στις κυριότερες κατηγορίες προϊόντων ελληνικών εισαγωγών, το 2022, περιλαμβάνονται οι πυρηνικοί αντιδραστήρες/λέβητες/μηχανές (€ 837,8 εκ.), οι πλαστικές ύλες (€ 439,3 εκ.), τα οχήματα (€ 359,3 εκ.), τα φαρμακευτικά προϊόντα (€ 348,4 εκ.), και οι μηχανές /συσκευές (€ 306,7 εκ.).

2.1.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Το 2022, η Ιταλία κατατάσσεται ως 6^η χώρα προορισμό υπηρεσιών, παγκοσμίως, με αύξηση των εισπράξεων σε € 1.659 εκ. και 8^η προμηθεύτρια χώρα υπηρεσιών με διεύρυνση πληρωμών σε € 819 εκ. Η χώρα μας κατέγραψε πλεόνασμα Ισοζυγίου Υπηρεσιών, που διαμορφώθηκε σε € 840 εκ..

Ο όγκος διμερούς εμπορίου υπηρεσιών Ελλάδας-Ιταλίας διευρύνθηκε κατά 37,9% σε € 2,5 δισ. (από € 1,8 δισ. το 2021).

Πίνακας 14: Ισοζύγιο υπηρεσιών Ελλάδας - Ιταλίας

(Αξίες σε εκατ. ευρώ)	2019	2020	2021	2022	2022/2021%
Εισπράξεις	1.571	660	1.069	1.659	55,19%
Πληρωμές	778	548	728	819	12,50%
Ισοζύγιο υπηρεσιών	793	112	341	840	146,33%
Όγκος εμπορίου υπηρεσιών	2.349	1.208	1.797	2.478	37,90%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Σημειώνεται ότι, η ραγδαία μείωση στις εισπράξεις, ειδικά εν σχέσει με το 2019 (προ πανδημίας), από την Ιταλία οφείλεται, εν πολλοίς, στην μείωση της κοινωνικής κινητικότητας λόγω της κατακόρυφης πτώσης στις αφίξεις Ιταλών επισκεπτών στη χώρα μας, συνεπεία της πανδημίας του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις Ιταλών επισκεπτών διαμορφώθηκαν το 2020 σε μόλις 373.200 και οι εισπράξεις από τις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες σε € 217,7 εκ. Αντίστοιχα, οι εισπράξεις από τις αφίξεις Ιταλών (806.400) στην Ελλάδα, το 2021 διευρύνθηκαν στα € 525,1 εκ., ενώ το 2022 επέστρεψαν σχεδόν στα επίπεδα το 2019 σε € 926.7 εκ. (αύξηση 76,5%).

Πίνακας 15: Εισπράξεις της Ελλάδας από την Ιταλία

Ισοζύγιο Υπηρεσιών Ελλάδας-Ιταλίας / Εισπράξεις (Αξίες σε εκατ. ευρώ)						
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση EBOPS 2010 ή ΒΡΜ6	2018	2019	2020	2021	2022	% 2022/2021
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	-100.00%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	0.3	1.4	1.5	6.2	1.8	-70.97%
Ταξιδιωτικό	938.9	1,008.6	217.7	525.1	926.7	76.48%
Θαλάσσιες μεταφορές	321.8	320.8	232.7	272.5	419.0	53.76%
Λοιπές μεταφορές	80.2	90.4	71.2	69.9	86.7	24.03%
Κατασκευαστικές	14.9	8.9	10.1	15.1	47.7	215.89%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές	10.2	11.9	12.2	23.2	11.8	-49.14%
Χρηματοοικονομικές	2.1	0.7	1.3	14.6	6.0	-58.90%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	0.9	1.2	0.0	0.1	0.0	-100.00%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	34.9	33.5	30.7	44.2	26.4	-40.27%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	58.4	58.3	72.1	84.4	101.8	20.62%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές	3.6	8.1	7.7	7.1	9.4	32.39%
Υπηρεσίες δημοσίου	11.1	5.4	2.7	4.9	5.2	6.12%
Σύνολο Εισπράξεων από Ιταλία	1477.4	1,549.30	659.9	1,067.40	1642.5	53.88%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ως προς την σύνθεση του εμπορίου υπηρεσιών, το 56,4% των εισπράξεων της Ελλάδας από την Ιταλία αφορούσε, το 2022, ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Το 2022, οι εισπράξεις της χώρας μας σε κατηγορίες υπηρεσιών με την μεγαλύτερη μεταβολή αφορούσαν σε κατασκευαστικές υπηρεσίες που παρουσίασαν αύξηση 215,9% διαμορφούμενες σε € 47,7 εκ., σε ταξιδιωτικές υπηρεσίες (€ 926.7 εκ., αύξηση 76,5%) και σε θαλάσσιες μεταφορές (€ 419.0 εκ., αύξηση 53,8%).

Πίνακας 16: Πληρωμές της Ελλάδας στην Ιταλία

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ / Πληρωμές (Αξίες σε εκατ. ευρώ)						
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση EBOPS 2010 ή ΒΡΜ6	2018	2019	2020	2021	2022	% 2022/2021
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	0.3	0.1	0.0	0.4	0.0	-100.00%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	5.6	6.1	5.5	5.3	7.2	35.85%
Ταξιδιωτικό	197.5	245.9	78.7	109.4	196.4	79.52%
Θαλάσσιες μεταφορές	19.5	13.0	16.7	21.8	29.2	33.94%
Λοιπές μεταφορές	231.1	242.2	220.8	269.1	320.8	19.21%
Κατασκευαστικές	10.6	62.8	13.9	69.7	14.5	-79.20%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές	97.0	95.5	84.7	97.0	118.3	21.96%
Χρηματοοικονομικές	3.7	5.1	8.5	10.4	7.9	-24.04%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	2.5	3.4	5.8	3.9	4.6	17.95%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	23.8	26.3	36.1	27.4	21.2	-22.63%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	91.6	67.4	66.5	101.1	86.8	-14.14%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές	7.0	8.1	7.9	9.7	11.5	18.56%
Υπηρεσίες δημοσίου	2.6	2.6	2.9	2.5	4.1	64.00%
Σύνολο Πληρωμών στην Ιταλία	692.8	778.5	548	727.7	822.5	13.03%

Αντιστοίχως, οι πληρωμές υπηρεσιών της Ελλάδας στην Ιταλία, το 2022, εστιάζονταν κυρίως στις λοιπές μεταφορές πλην θαλάσσιων (€ 320.8 εκ.), τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες (€ 196.4 εκ.), όπου κατεγράφη και η μεγαλύτερη αύξηση ύψους 79,5% και τις υπηρεσίες δημοσίου (€ 4,1 εκ., αύξηση 64%).

Πίνακας 17: Τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα από την Ιταλία

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Αφίξεις από Ιταλία στην Ελλάδα	1.387,0	1.441,3	1.667,2	1.553,1	373,2	806,4	1413,1
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	4,6%	4,8%	5,0%	4,6%	5,0%	5,3%	4,7%
Μεταβολή %	+2,3%	+3,9%	+15,7%	-6,8%	-75,9%	+116,08%	+75,24%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η επισκεψιμότητα των Ιταλών τουριστών προς την Ελλάδα, το 2019, υπερέβη το 1,55 εκ., παρουσιάζοντας σχετική μείωση -6,8% έναντι του 2018. Το ποσοστό των Ιταλών τουριστών επί του συνόλου των αφίξεων στη χώρα μας το 2019 (34.004.600) διαμορφώθηκε σε 4,6%. Η Ιταλία αποτέλεσε, το 2019, την 4^η χώρα, παγκοσμίως, όσον αφορά τις αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα μετά τις Γερμανία, Βουλγαρία και Ην. Βασίλειο.

Το 2020, λόγω της πανδημίας Covid-19, οι αφίξεις συρρικνώθηκαν δραστικά σε 373.200, με τους Ιταλούς επισκέπτες να αποτελούν το 5% του συνόλου των αφίξεων στην Ελλάδα. Αντιστοίχως, οι αφίξεις Ελλήνων επισκεπτών στην Ιταλία διαμορφώθηκαν το 2020 σε 145.600, από 438.300, σημειούμενης ετήσιας μείωσης 66,78%. Βάσει διαθέσιμων στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2021 κατεγράφη αναστροφή της πτωτικής πορείας με σημαντική ανάκαμψη του αριθμού των αφίξεων. Συγκεκριμένα, οι Ιταλοί που επισκέφθηκαν τη χώρα μας ανήλθαν σε 806.400. Αντιστοίχως, οι αφίξεις Ελλήνων επισκεπτών στην Ιταλία προσέγγισαν το 2021 σε 183.600.

Το 2022, παρατηρήθηκε αύξηση κατά 75,2% των Ιταλών επισκεπτών στην χώρα μας με τις αφίξεις να ανέρχονται σε 1,41 εκ., με τις τουριστικές ροές από την Ελλάδα στην Ιταλία να προσεγγίζουν τις 407.000.

Σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας για την χρονική περίοδο α' εξαμήνου 2023, η επισκεψιμότητα τουριστών από την Ιταλία ανήλθε σε 423.204 έναντι 295.199 το αντίστοιχο διάστημα 2022 (αύξηση 43.36%), εξέλιξη που προδιαγράφει ότι σε ετήσια βάση οι τουριστικές ροές θα προσεγγίσουν και ενδεχομένως υπερβούν τα υψηλά επίπεδα των ετών 2018 και 2019.

2.2 Άμεσες επενδύσεις

2.2.1 Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Banca d' Italia, το 2021, το απόθεμα ελληνικών επενδύσεων στην Ιταλία ανήλθε σε € 76 εκ., καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 58%, εν σχέσει με το 2020, στο επίπεδο της τάξεως των € 48 εκ..

Πίνακας 18: Επενδύσεις της Ελλάδας στην Ιταλία

(αξία σε εκατ. ευρώ)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	%2021/2020
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις / Ροές	-36	69	-125	-25	44	-37	30	181%
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	225	286	158	76	86	48	76	58%

Πηγή: Banca d' Italia (16.12.2022)

Κυριότερες ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία αφορούν στους τομείς της μεταλλοβιομηχανίας (Viohalco Group, ElvalHalcor), της εμπορίας τσιμέντου (TITAN), της εμφιαλώσεως μη αλκοολούχων ποτών (Coca-Cola Hellenic), της εμπορίας γαλακτοκομικών (ΦΑΓΕ), της εμπορίας φαρμάκων (FAMAR), της βιομηχανίας φαρμάκων και καλλυντικών (ΓΕΡΟΛΥΜΑΤΟΣ), της εμπορίας θερμομονωτικών οικοδομικών προϊόντων (Fibran), της βιομηχανίας περιβαλλοντικών συστημάτων (Intralot Italia S.R.L.), των τυχερών παιγνίων (Intralot), των βιομηχανικών ορυκτών (S&B Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε. εξαγόρασαν την ιταλική Guido Vincon & Figli), της βιομηχανίας μεταλλουργίας (ΠΥΡΑΜΙΣ), της ασύρματης πρόσβασης και μετάδοσης, τηλεπικοινωνιακού λογισμικού, καθώς και των Internet-of-Things & Smart City λύσεων (Intracom Telecom Italia), των βιομηχανικών εφαρμογών έλξης και συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας (Sunlight), της έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων (Energean).

Ειδικότερα, οι καταγεγραμμένες ελληνικές εταιρείες με παρουσία στη Β. Ιταλία είναι μεταξύ άλλων οι εξής: Όμιλος Βιοχάλκο (εμπόριο μετάλλων), Olympos Italia, Adonis, Neogal Italia (εμπορία γαλακτοκομικών), όμιλος Γερολυμάτος (Folte Laboratories, παραγωγή φαρμάκων και καλλυντικών), Όμιλος ΓΕ Δημητρίου (GED Toyotomi Italia, αντιπροσώπευση της εταιρείας στην Ιταλία), Sunlight-Γερμανός, Energean P.l.c. Οι ελληνικών συμφερόντων εταιρείες Famar και Μαϊλης (Siat), που είναι εγκατεστημένες στη Β. Ιταλία, εξαγοράστηκαν την τελευταία διετία, από ξένα fund, με αποτέλεσμα να διοικούνται μεν από Έλληνες, αλλά να μην χαρακτηρίζονται πλέον ελληνικές.

Ο διεθνής πάροχος τηλεπικοινωνιακών συστημάτων και λύσεων Intracom Telecom γνωστοποίησε την έναρξη δραστηριοτήτων (Ιούνιος 2019) νέας θυγατρικής εταιρείας, της Intracom Telecom Italia, με έδρα τη Μόντσα του Μιλάνου.

*Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα τηρούμενα στην Τράπεζα της Ελλάδος στοιχεία, η ελληνική επενδυτική παρουσία στην Ιταλία συμποσούται το 2022 σε € 287 εκ. έναντι € 265 εκ. το 2021 και € 344 εκ. το 2019.

2.2.2 Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα

Το στρατηγικό βάθος της εταιρικής σχέσης Ελλάδος-Ιταλίας, σε οργανική συνάρτηση με την οικονομική όσμωση των χωρών μας θεμελιώνεται και τροφοδοτείται κατ' εξοχήν από την ισχυρή επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στη χώρα μας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ιταλίας, κατά την πενταετία 2015-2020, καταγράφεται αυξημένο ιταλικό επενδυτικό ενδιαφέρον για τη χώρα μας. Το 2021, το συνολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο ύψους € 3.652 εκ.

Πίνακας 19: Επενδύσεις της Ιταλίας στην Ελλάδα

(αξία σε εκατ. ευρώ)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	%2021/2020
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις / Ροές	160	136	72	461	163	7	-157	-2.343%
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	2.609	2.806	3.118	3.520	3.725	3.824	3652	-4,50%

Πηγή: Banca d' Italia (16.12.2022)

Εκ των ιταλικών επενδύσεων στην Ελλάδα διακρίνονται, η απόκτηση της TRAINOSE (2017) από την Ferrovie Dello Stato Italiene, η κατασκευή του μεγαλύτερου, στην Ελλάδα, συμπλέγματος αιολικών πάρκων στον Καφηρέα της Εύβοιας από την Enel Green Power, η δραστηριοποίηση της Edison στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της ELPEDISON (κοινοπραξία με ΕΛΠΕ και Ελλάκτωρ), η απόκτηση του 51% της ZENIΘ από την Eni gas e luce, η απόκτηση από την κοινοπραξία SENFLUGA στην οποία συμμετέχει η Snam του 66% του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ).

Ιταλικές εταιρείες έχουν επενδύσει στην Ελλάδα σε πλείστους τομείς: τσιμεντοβιομηχανία (Italcementi), χημική βιομηχανία (Kerakoll), χρώματα & υλικά βαφής (Milesi), υποδομές διαδικτύου και διαχείριση υποθαλάσσιου δικτύου μεταφοράς δεδομένων (Telecom Italia, μέσω της Sparkle Greece, πρώην MedNautilus που ανήκει στον όμιλο Sparkle της Telecom ITALIA/TIM), αεροδιαστημική (Sitael, Planetek), ναυτιλιακές υπηρεσίες/μεταφορές (όμιλος Grimaldi/Μινωικές Γραμμές ΑΕ), εκδόσεις (Mondadori, μέτοχος ομίλου «Απτικών Εκδόσεων», Enzo Terzi), υπηρεσίες ασφαλειών (Assicurazioni Generali), φυγοκεντρικά μηχανήματα παραγωγής ελαιολάδου (PIERALISI), τρόφιμα (Barilla SpA και Euricom SpA μονάδες παραγωγής ζυμαρικών), γαλακτοκομικά προϊόντα (Cooperlat SpA), οινοπνευματώδη (Campari SpA, που εξαγόρασε την εταιρεία Ούζο 12), ζαχαρώδη (Ferrero με γραφείο αντιπροσωπείας), υπηρεσίες εστίασης (Autogrill, εστιατόρια κατά μήκος εθνικών οδών), ένδυση/αξεσουάρ (Luxotica, Safilo, Diesel, Benetton, Prada, Armani, Calzedonia Holding SpA), τρόφιμα /διανομή (Granarolo 50,01% της Quality Brands International, μετονομάστηκε το 2018 σε Granarolo Hellas), δομικά υλικά (MAPEI), κ.ά.. Υποκαταστήματα στην Ελλάδα διατηρούν οι ιταλικές εταιρείες: Fiat, Piaggio, Alitalia, Pirelli, Italfarmaco, Chiesi, Menarini-Angellini.

Το Σεπτέμβριο 2021, τέθηκε σε λειτουργία το Metamorfosis II, πρώτο «πράσινο» Κέντρο Δεδομένων στην Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα Data Centers στην Ευρώπη. Το ύψος της επένδυσης διαμορφώθηκε σε € 20 εκ.. Το Κέντρο είναι στη βιομηχανική περιοχή Μεταμόρφωσης και καλύπτει μια έκταση 6.000 τ.μ., με χωρητικότητα έως 700 rack και ισχύ 7,7 MW. Το Metamorfosis II διαθέτει τα πιο σύγχρονα και αποτελεσματικά συστήματα ισχύος και ψύξης, από άποψη ενεργειακής απόδοσης στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια, με μείωση του αποτυπώματος άνθρακα της τάξης

περίπου των 28.000 τόνων ετησίως. Η Sparkle από το 2001 έχει αύξουσα επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα. Τα συνολικά επενδυμένα, στην Ελλάδα, κεφάλαια της εταιρείας ανήλθαν σε € 40 εκ. την τελευταία πενταετία. Οι επενδύσεις κατανέμονται σε 4 Κέντρα Δεδομένων στην Ελλάδα (δύο στην Μεταμόρφωση, ένα στο Κορωπί και ένα στα Χανιά), συνολικής έκτασης 14.000 τ.μ. και ισχύος 13,7 MW.

Ο όμιλος SOL έχει παρουσία στην Ελλάδα από το 2000 ενώ τον Φεβρουάριο του 2021 απέκτησε τις δραστηριότητες της Air Liquide Hellas και της Vitalaire Hellas με αλλαγή επωνυμίας σε Τεχνικά Αέρια Ελλάδος Α.Ε και Vivicare Ελλάς Μονοπρόσωπη Α.Ε. αντίστοιχα. Το τίμημα της εξαγοράς δε δημοσιοποιήθηκε, ωστόσο ως τάξη μεγέθους αναφέρεται ότι, το 2020, η Air Liquide Hellas απασχολούσε 104 εργαζόμενους και κατέγραψε τζίρο άνω των € 20 εκ.. Η SOL Hellas το 2006 είχε απορροφήσει και την εταιρεία Ελληνικά Αέρια Θεσσαλονίκης Α.Ε..

Το 2021, διακρίνονται η εξαγορά της ΔΕΠΑ Υποδομών από την Italgas με τίμημα ύψους € 733 εκ., η επένδυση της Sparkle ύψους € 20 εκ., καθώς και η εξαγορά της AIR LIQUIDE από την VIVISOL και η εκδήλωση ενδιαφέροντος του ομίλου Fincantieri (Οκτώβριο 2021) για συμμετοχή, σε συνεργασία με την ONEX (Ναυπηγεία Σύρου), στη διαγωνιστική διαδικασία εξυγίανσης και απόκτησης των Ναυπηγείων Ελευσίνας. Το 2022, την παρουσία της στην ελληνική αγορά ΑΠΕ επεκτείνει η Eni Gas e Luce, μέλος του ομίλου της Eni. Ειδικότερα, η Plenitude, όπως έχει μετονομαστεί από τις αρχές του έτους η Eni Gas e Luce προέβη στην εξαγορά της Solar-Konzert Greece που δραστηριοποιείται στον τομέα των φωτοβολταϊκών.

Ισχυρές ιταλικές επιχειρήσεις του κλάδου των κατασκευών έχουν αναλάβει έργα υποδομών στην Ελλάδα, ανάμεσά τους η κοινοπραξία της ιταλικής εταιρείας SALINI-IMPREGILO με την ΤΕΡΝΑ που ανέλαβε την κατασκευή του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), η κοινοπραξία της ΑΕΓΕΚ και των εταιρειών IMPREGILO, ADSALDO, SELI, ANSALDOBREDA που επελέγη ως ανάδοχος για την κατασκευή του Μετρό της Θεσσαλονίκης. Η κοινοπραξία της ΑΒΑΞ με την ιταλική GHELLA και τη γαλλική ALSTOM αναδείχθηκε μειοδότη στο διαγωνισμό για την κατασκευή της Γραμμής 4 του Μετρό της Αθήνας (Τμήμα Α' «Άλσος Βεΐκου-Γουδή»), το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό έργο αστικής υποδομής.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο οργανισμός ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων SACE, που υπάγεται στο ιταλικό Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (CDP), έχει αναλάβει ρόλο συμβούλου μεταρρύθμισης του ομόλογου ελληνικού οργανισμού ΟΑΕΠ.

*Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα τηρούμενα στην Τράπεζα της Ελλάδος, η ιταλική επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα κορυφώνεται το 2022 σε € 2.262 εκ. έναντι € 1.745 εκ. το 2021 και € 1.267 εκ. το 2020.

2.3 Διμερείς ενεργειακές σχέσεις Ελλάδος-Ιταλίας

Η επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στην Ελλάδα ταυτοποιείται και ισχυροποιείται ιδιαίτερα από την γεωστρατηγική διάσταση στο πεδίο των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη. Οι συγκλίνουσες αντιλήψεις Ελλάδας και Ιταλίας σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας και διαφοροποίησης πηγών ενέργειας, βαρύνουσας σημασίας, τόσο για την περιοχή μας, όσο και την ΕΕ συγκροτούν τη βάση της συνεργασίας σε σειρά τομέων. Η Ιταλία αναγνωρίζεται κατ' εξοχήν ως σημαντικός εταίρος της Ελλάδας στην αλυσίδα των οδεύσεων του τομέα ενέργειας με συμμετοχή

στην πλειονότητα των μειζόνων σχεδίων ενεργειακών υποδομών αμέσου ελληνικού ενδιαφέροντος (TAP, IGI Poseidon, EastMed).

Η επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στην Ελλάδα ενδυναμώνεται κατεξοχήν από την γεωστρατηγική διάσταση στο πεδίο των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη, όπως ο αγωγός φυσικού αερίου Trans Adriatic Pipeline (TAP), που εκκίνησε, τέλη του 2020, την εμπορική λειτουργία του. Οι πρώτες ποσότητες αζερικού φυσικού αερίου εισήλθαν μέσω του TAP σε Ελλάδα, Αλβανία και Ιταλία, για πρώτη φορά, την 31.12.2020. Τη μετοχική βάση του TAP συνθέτουν οι BP (20%), SOCAR (20%), Snam (20%), Fluxys (19%), Enagás (16%) και Αχρo (5%). Το συνολικό μήκος του αγωγού είναι 867 χλμ., εκ των οποίων τα 547 επί ελληνικού εδάφους, 211 χλμ. επί αλβανικού εδάφους, 104 χλμ. υποθαλάσσια, και 5 χλμ. επί ιταλικού εδάφους.

Από τα αρχικά 10 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου που εισέρχονταν στην Ευρώπη μέσω του σημείου διασύνδεσης των Κήπων, στα ελληνοτουρκικά σύνορα, όπου ο TAP συνδέεται με τον αγωγό Trans Anatolian (TANAP), περί τα 8,5 δισ. κ.μ. κατευθύνονταν στην Ιταλία, ενώ μεσούσης και της ενεργειακής κρίσεως συνεπεία του πολέμου στην Ουκρανία, δρομολογήθηκε ο διπλασιασμός της δυναμικότητάς του, επεκτείνοντάς την σταδιακά έως και τα 20 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου ετησίως.

Παράλληλα, καταγράφεται η κοινή συμμετοχή μας στο EastMed Gas Forum, καθώς και η εν εξελίξει διαδικασία της ωρίμανσης του ενεργειακού στρατηγικού εγχειρήματος του αγωγού EastMed. Η κατασκευή του διασυνδετήριου αγωγού Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed) αποσκοπεί στην ευθεία μεταφορά φυσικού αερίου από την Αν. Μεσόγειο (κοιτάσματα της λεκάνης της Λεβαντίνης) στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Φυσικού Αερίου μέσω Ελλάδας. Ο EastMed έχει ενταχθεί στον Κατάλογο των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest-PCI) της ΕΕ.

Σημειωτέον ότι, υφίσταται συνεργασία των δύο χωρών στην υλοποίηση του διασυνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου Ελλάδος-Βουλγαρίας (IGB), που έχει χαρακτηριστεί ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI). Την 1^η Οκτωβρίου 2022, ανακοινώθηκε η έναρξη της εμπορικής λειτουργίας του διασυνδετήριου αγωγού Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB). Η υποδομή, συνολικής χωρητικότητας 3 δισ. κ.μ. ισοδυναμεί με το σύνολο των εσωτερικών αναγκών της Βουλγαρίας και σε δεύτερη φάση, λαμβανομένων υπόψη των εξελίξεων της αγοράς, έχει περιθώρια αυξητικής ικανότητας σε περίπου 5 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου.

Ο IGB αποτελεί μια νέα οδό ανεφοδιασμού προς τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, στρατηγικής “χειραφέτησης” από άποψη ασφάλειας και διαφοροποίησης, με διασφάλιση πρόσβασης σε εναλλακτικές προς τη Ρωσία, πηγές. Η υποδομή, που αναπτύχθηκε από την Bulgarian Energy Holding-BEH (50%) και τον IGI-Poseidon (50%) με ισομερή συμμετοχή Edison και ΔΕΠΑ), εγκαινιάστηκε στη Σόφια παρουσία της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κας Ursula von der Leyen, του Έλληνα Π/Θ κ. Κ. Μητσotάκη του Βούλγαρου ομολόγου του κ. Kiril Petkov, του Υπουργού Ενέργειας κ. Κ. Σκρέκα και του Β/ομολόγου του κ. Alexander Nikolov.

Στο κρίσιμο πεδίο της ενεργειακής διασυνδεσιμότητας μέσω αγωγών, που αναβαθμίζουν την στρατηγική συμβολή χώρας μας στην ενεργειακή ασφάλεια, θετικά αποτιμάται η συνεισφορά της Edison, μέσω εμπλοκής της στον IGI Poseidon (Interconnector Greece-Italy) μήκους 200 χιλιομέτρων που αποτελεί την απόληξη επί ι/εδάφους του EastMed και συμμετέχει ισομερώς με τη ΔΕΠΑ.

Η Ιταλική Terna SpA, διαχειριστής μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος υψηλής τάσης στην Ευρώπη, έχει εξωτερικεύσει κατά το παρελθόν ενδιαφέρον για ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας). Η συμμετοχή της TERNΑ μαζί με τους αντίστοιχους φορείς Ελλάδος (ΑΔΜΗΕ), Βουλγαρίας (ESO-EAD) και Ρουμανίας (Transelectrica) στο Southeast Electricity Network Coordination Center (SELeNe CC), με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που εγκαινιάστηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου 2021, αναδεικνύει και θεμελιώνει έτι περαιτέρω τον καίριο ρόλο μας στο βάθος της ενεργειακής συνδεσιμότητας στην περιοχή της Ν.Α. Ευρώπης καθώς η διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό σύστημα διανοίγει νέες προοπτικές ανάπτυξης.

Μνημόνιο Κατανόησης για ενισχυμένη συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας στον τομέα της ενέργειας υπεγράφη από τον τότε Υφυπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ. Γεράσιμο Θωμά, και τον ομόλογο Υπουργό Οικονομικής Ανάπτυξης της Ιταλίας, κ. Stefano Patuanelli, στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψης του Έλληνα Π/Θ στη Ρώμη (26.11.2019).

2.3.1 Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα στον τομέα της ενέργειας

Στον τομέα της ενέργειας διακρίνονται προβεβλημένες επενδύσεις της Ιταλίας στη χώρα μας. Η κοινοπραξία SENFLUGA, της Ιταλικής «Snam S.p.A.» (60%), της Ισπανικής «Enagás Internacional S.L.U.» (20%) και της Βελγικής «Fluxys S.A.» (20%) απέκτησε (2018) το 66% του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου-ΔΕΣΦΑ (31% για το ΤΑΙΠΕΔ και 35% για τα ΕΛΠΕ). Η DAMCO ENERGY SA, εταιρεία του Ομίλου Κοπελούζου εξαγόρασε (13.01.2020), το 10% του μετοχικού κεφαλαίου της SENFLUGA Energy Holdings SA. Η μετοχική δομή της SENFLUGA σήμερα έχει ως εξής: Snam ποσοστό 54%, Enagás και Fluxys ποσοστό 18% η καθεμία και DAMCO ποσοστό 10%. Ο ΔΕΣΦΑ διαχειρίζεται ένα δίκτυο υψηλής πίεσης περίπου 1.500 χλμ., ένα σταθμό αεριοποίησης στην Ρεβυθούσα και συμμετέχει με ποσοστό 20% στο μετοχικό κεφάλαιο του FSRU Αλεξανδρούπολης. Το τίμημα της επένδυσης διαμορφώθηκε σε € 535 εκ..

Η Enel Green Power Hellas ιδρύθηκε το Δεκέμβριο 2008, απόλυτα προσανατολισμένη στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ. Το 2019, εγκαινιάστηκε σύμπλεγμα 7 αιολικών πάρκων της Enel Green Power Hellas-EGPH, όπου παράγουν ρεύμα 67 γεννήτριες. Πρόκειται για το μεγαλύτερο και πιο πολύπλοκο σύμπλεγμα αιολικών πάρκων στην χώρα (στον Καφηρέα της Εύβοιας). Τον Οκτώβριο 2021, η Enel ολοκλήρωσε ένα φωτοβολταϊκό πάρκο ισχύος 6,5 MW στον «Άγιο Ιωάννη-Βαμβακίς», στην περιοχή της Βέροιας, στη Βόρεια Ελλάδα. Είναι η πρώτη εγκατάσταση της EGP στη χώρα που περιλαμβάνει 16.000 πάνελ διπλής όψης (bifacial) με την επένδυση να αγγίζει τα € 3,5 εκ.. Πλέον η Ιταλική εταιρεία σχεδιάζει νέες επενδύσεις για έργα συνολικής ισχύος 1,5 GW από τα οποία 630MW αφορούν την ανάπτυξη Κατανεμόμενων Μονάδων Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΚΑΜΠΗΕ) στη Δυτική Μακεδονία και στην Κρήτη.

Η Ιταλική εταιρεία ανακοίνωσε (26.07.2023) την υπογραφή συμφωνίας με το αυστραλιανό συμφερόντων επενδυτικό fund Macquarie Asset Management για την πώληση του 50% της Enel Green Power Hellas και την από κοινού δημιουργία μιας νέας εταιρείας κοινών συμφερόντων (joint venture), με το τίμημα να διαμορφώνεται σε € 345 εκ., που αντιστοιχεί σε συνολική αξία επιχείρησης (full Enterprise Value) περίπου € 980 εκ. και την ανάληψη από πλευράς Macquarie δανείου € 100 εκ.

Η κοινοπραξία της Edison με τα ΕΛΠΕ με την εταιρεία ELPEDISON δραστηριοποιείται στην Ελλάδα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ από τον Ιανουάριο 2018 εισήλθε και στη λιανική αγορά φυσικού αερίου. Ο ελληνο-βουλγαρικός διασυνδετήριος αγωγός φ.α. IGB (Interconnector Greece-

Bulgaria) προβλέπεται να συνδεθεί με τον TAP. Μέτοχοι της ICGB AD είναι η βουλγαρική κρατική εταιρεία Bulgaria Energy Holdings (50%) και η ε/εταιρεία ΥΑΦΑ ΠΟΣΕΙΔΩΝ (50%), στην οποία συμμετέχουν ισομερώς ΔΕΠΑ και Edison. Η ΔΕΠΑ και η Edison συμμετέχουν ισομερώς στον διασυνδεδημένο υποθαλάσσιο αγωγό Ελλάδας-Ιταλίας (Interconnector Greece-Italy, IGI Poseidon), μήκους 200 χιλιομέτρων.

Η Italgas, κύριος διανομέας φυσικού αερίου στην Ιταλία με μερίδιο αγοράς 35% και σε τάξη μεγέθους στην Ευρώπη, απέκτησε το 100% της Δημόσιας Επιχείρησης Αερίου - ΔΕΠΑ Υποδομών (9.09.2021), με το τίμημα να καταλήγει, τελικώς, σε € 733 εκ.. Με την ολοκλήρωση της επένδυσης η Italgas αναμένεται να αποκτήσει την κυριότητα των τριών κύριων εταιρειών διαχείρισης διανομής φυσικού αερίου στην Ελλάδα, δεδομένου ότι και η ENI πρόκειται να προβεί στην πώληση του 49% της ΕΔΑ Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας. Η ΔΕΠΑ Υποδομών κατέχει το 100% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας διανομής αερίου Αττικής (ΕΔΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΕ), το 100% του μετοχικού κεφαλαίου στην Δημόσια Επιχείρηση Δικτύου Διανομής στη λοιπή Ελλάδα (ΔΕΔΑ ΑΕ) και 51% του μετοχικού κεφαλαίου στην εταιρεία διανομής αερίου Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας (ΕΔΑ Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας ΑΕ).

Η ιταλική Prysmian περιλαμβάνεται μεταξύ των εταιρειών-αναδόχων από πέντε χώρες που έχουν υπογράψει σύμβαση (10.06.2020) με τη θυγατρική εταιρεία του ΑΔΜΗΕ «Αριάδνη Interconnection» για την ηλεκτρική διασύνδεση της Κρήτης με την Αττική. Πρόκειται για επένδυση συνολικού ύψους € 1 δισ.

Επισημαίνεται ότι, στη δεύτερη φάση του διαγωνισμού του ΤΑΙΠΕΔ για την ιδιωτικοποίηση του 65% της ΔΕΠΑ Εμπορίας (τα ΕΛΠΕ κατέχουν το υπόλοιπο 35%) προκρίθηκε η κοινοπραξία των ΕΛΠΕ και της ιταλικής Edison. Η Κυβέρνηση αποφάσισε τη χρονική μετάθεση της αποκρατικοποίησης της ΔΕΠΑ Εμπορίας, τόσο λόγω της υφιστάμενης δικαστικής εκκρεμότητας με την ΕΛΦΕ (η ΕΛΦΕ διεκδικεί αποζημίωση από τη ΔΕΠΑ Εμπορίας για τον τρόπο τιμολόγησης των ποσοτήτων φυσικού αερίου κατά την περίοδο 2010-2015), όσο και λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που διαμορφώνονται στην ελληνική οικονομία με τις αυξήσεις των τιμών στην ενέργεια.

2.3.2 Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία στον τομέα της ενέργειας

Στον τομέα της ενέργειας καταγράφεται παρουσία της Mytilineos που απέκτησε συνολική χωρητικότητα 26 MW για δύο συστήματα αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρία (Battery Energy Storage System - BESS) με σκοπό την παροχή υπηρεσιών δικτύου Fast Reserve για λογαριασμό της Terna, του Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς Ενέργειας της Ιταλίας. Η εταιρεία Mytilineos συμμετέχει και στην εγκατάσταση ηλεκτροχημικών συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας σε εγγύτητα με τους υποσταθμούς του Δικτύου του Διαχειριστή. Η έναρξη λειτουργίας των έργων τοποθετείται στο τέταρτο τρίμηνο του 2022.

Η Mytilineos και η Saint-Gobain, μία διεθνής εταιρεία με ηγετική θέση στις βιώσιμες υποδομές, υπέγραψαν συμφωνία (Φεβρουάριο 2023) για την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας (PPA), μέσω απευθείας γραμμής, με την ενέργεια να παράγεται από ένα φωτοβολταϊκό πάρκο συνολικής ισχύος 4,9 MW. Το φωτοβολταϊκό πάρκο κατασκευάστηκε στις εγκαταστάσεις του ιστορικού εργοστασίου της Saint-Gobain στο Vidalengo, κοντά στο Bergamo της Ιταλίας με δυνατότητες παραγωγής άνω των 7,5 GWh "πράσινης" ηλεκτρικής ενέργειας ετησίως, μειώνοντας περισσότερους από 3.900 τόνους CO₂ κάθε χρόνο, το ισοδύναμο του ετήσιου αποτυπώματος άνθρακα περίπου 700 πολιτών που διαβιούν στην Ιταλία.

Η εταιρεία Sunlight βραχίονας του Ομίλου Olympia δραστηριοποιείται στην Ιταλία μέσω της θυγατρικής της Sunlight Italy με έδρα στη Βερόνα και δύο αποθήκες στην πόλη Lonigo (Vincenza) και της Sunlight European Battery Assembly (SEBA) με εγκαταστάσεις επίσης στη Βερόνα. Η Sunlight Italy διαθέτει μπαταρίες μολύβδου-οξέος και μπαταρίες ιόντων λιθίου για βιομηχανικές εφαρμογές έλξης και συστήματα αποθήκευσης ενέργειας. Στα τέλη δε του α΄ τετραμήνου 2022, απέκτησε το 80% της ιταλικής PBM, με έδρα τη Βινιόλα (Modena) της Ιταλίας και διαδρομή άνω των 40 ετών τεχνογνωσίας σε R&D και κατασκευή καινοτόμων φορτιστών για μπαταρίες και ηλεκτρονικά συστήματα.

Η Energean αποτελεί διεθνή εταιρεία έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων, με έμφαση στο φυσικό αέριο και είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου και του Τελ Αβίβ. Θυγατρικές της ελληνικών συμφερόντων εταιρείας είναι: Edison Exploration & Production S.p.A., Energean Israel Limited, Energean Italy Spa. Η Energean προέβη σε εξαγορά της Edison E&P (17.12.2020) με το τίμημα να διαμορφώνεται σε € 284 εκ.. Με την εξαγορά της Edison E&P, η Energean διευρύνει την παρουσία της σε 9 χώρες ως τη Βόρεια Θάλασσα. Τα αποθέματα του ομίλου αυξάνονται στα 850 εκ. βαρέλια ισοδύναμου πετρελαίου, με το 70% σε φυσικό αέριο. Η Energean καθίσταται πλέον η μεγαλύτερη ανεξάρτητη εταιρεία έρευνας και παραγωγής στη Μεσόγειο.

2.3.3 Εν εξελίξει διαδικασία ωρίμανσης ενεργειακού project EastMed

Προ της ουκρανικής κρίσεως σε ευρωπαϊκό επίπεδο είχε προκριθεί ως καταλληλότερος για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της Γηραιάς Ηπείρου ο Nord Stream 2. Υπό το πρίσμα της παρούσας αρνητικής διεθνούς συγκυρίας και εν μέσω εναλλακτικών σεναρίων μείωσης της ενεργειακής εξάρτησής από τη Ρωσία, το project του EastMed και συνακόλουθα του αγωγού IG1 Poseidon αναδύεται και προβάλλεται αναπόδραστα ως επιλογή στο πολιτικό και οικονομικό προσκήνιο της Ιταλίας.

Σημαντική εξέλιξη, ενδεικτική της μεταστροφής της ιταλικής πολιτικής σκηνής και υπό το βάρος της σαφούς θετικής στάσης του σημαντικού ενεργειακού βραχίονα της Ιταλίας (Edison), αναφορικά με τη σκοπιμότητα υλοποίησης του ενεργειακού project, απετέλεσε αναμφισβήτητο το Ψήφισμα της 13^{ης} Απριλίου 2022, που εγκρίθηκε από την Ιταλική Βουλή, εξασφαλίζοντας την καθολική υποστήριξη των πέντε σημαντικότερων πολιτικών κομμάτων της χώρας (PD, LEGA, FI, FdL και M5S) και τάσσεται υπέρ της υλοποίησης του αγωγού EastMed.

Ο ρόλος που διεκδικεί ο αγωγός φυσικού αερίου EastMed στη συμβολή διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας και στη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας του φυσικού αερίου στον ευρωπαϊκό Νότο, αναγνωρίστηκε και από την ΕΕ, με τη συμπερίληψή του στον κατάλογο Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCIs), επιλογή που επιβεβαιώθηκε, εκ νέου, το 2023 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Επιπροσθέτως, αποτελεί επί του παρόντος το κατ' εξοχήν έργο απεξάρτησης και αξιοποίησης κοιτασμάτων σε εγγύτητα προς την ευρωπαϊκή αγορά με δυνατότητες μεταφοράς φ.α. στην Ιταλία 10 δισ. κ.μ. και σε μεταγενέστερη φάση μέχρι και 20 δισ. κ.μ. Όσον αφορά τη συμβατότητα του EastMed με τις δεσμεύσεις για ενεργειακή μετάβαση, η υποδομή προτείνεται να αξιοποιηθεί ως συνδυετικός κρίκος μεταξύ υφιστάμενων και μελλοντικών ενεργειακών πηγών της περιοχής και όλων των ενδιαφερόμενων αγορών, με συνεκτίμηση της επισήμανσης συμπερίληψης προδιαγραφών και για προσθετική/εναλλακτική διακίνηση υδρογόνου ("hydrogen-ready").

2.4 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας

Το θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας είναι εκτεταμένο. Επισημαίνεται η υπογραφή Συμφωνίας οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών τον Αύγουστο 2020 και η ανταλλαγή των οργάνων επικύρωσης της στις 8 Νοεμβρίου 2021, που επιτρέπει την έναρξη εφαρμογής της, ενώ επιβεβαιώνει το υπόδειγμα των στενών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών σε διμερές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

2.5 Στοιχεία της οικονομίας της Λομβαρδίας (σύνταξη: Γρ. ΟΕΥ Μιλάνου)

Η Λομβαρδία είναι η κορυφαία βιομηχανική και εμπορική Περιφέρεια της Ιταλίας. Το Μιλάνο, η κύρια πόλη, είναι ένα από τα μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα της Ιταλίας, όπου κατασκευάζεται σίδηρος και χάλυβας, αυτοκίνητα, φορτηγά και μηχανήματα. Παράλληλα, αποτελεί χρηματοοικονομικό και τραπεζικό κέντρο, καθώς και κέντρο χονδρικού και λιανικού εμπορίου.

Οικονομικό Προφίλ Περιφέρειας Λομβαρδίας	
Πρωτεύουσα	Μιλάνο
Επαρχίες (12)	Varese, Como, Sondrio, Milano, Bergamo, Brescia, Pavia, Cremona, Mantova, Lecco, Lodi, Monza και Brianza
Έκταση	23.863 τ.χιλ..
Πληθυσμός 31/1/2022	9.950.742 κάτοικοι
ΑΕΠ 2022 (εκτίμηση)	€ 365,5 δισ.
Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ 2022 (εκτίμηση)	€ 26.620
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (2020)	€ 6,2 δισ. (προσέλκυσε 299 έργα)
Ποσοστό Απασχόλησης 2022	69,04%
Ποσοστό Ανεργίας 2022	4,9%, έναντι 7,8% σε εθνικό επίπεδο

Πηγές: Istat & Banca d' Italia, Επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ

2.6 Γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της Λομβαρδίας

Η Λομβαρδία βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ιταλίας και καλύπτει μια έκταση περίπου 23.863 τ.χιλ.. Συνορεύει βόρεια με την Ελβετία (Canton Ticino και Canton Graubünden), με τις περιφέρειες της Ιταλίας Trentino-Alto Adige / Südtirol και Veneto στα ανατολικά, με την Emilia-Romagna στα νότια και το Piemonte στα δυτικά.

Ο πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται σε 9.950.742 κατοίκους και θεωρείται η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή στην Ιταλία. Πρωτεύουσα της Περιφέρειας είναι το Μιλάνο, η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη και μητροπολιτική περιοχή της Ιταλίας (διαιρείται σε 12 επαρχίες).

2.7 Πορεία οικονομίας της Λομβαρδίας

Η Λομβαρδία εξακολουθεί να είναι μια από τις πλουσιότερες περιφέρειες της ΕΕ. Η οικονομία της συνέχισε να αναπτύσσεται με σταθερό ρυθμό το 2022, επωφελούμενη από την έντονη αύξηση της δραστηριότητας στον κατασκευαστικό τομέα και την ανάκαμψη του τομέα των υπηρεσιών. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία επέτεινε την αύξηση του ενεργειακού κόστους και τις δυσκολίες στην προμήθεια πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων, οι οποίες είχαν ήδη γίνει εμφανείς στο

δεύτερο εξάμηνο του 2021. Οι εντάσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την έντονη επιτάχυνση των τιμών και τη μέτρια επιβράδυνση της δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του έτους.

Η ισχυρή ανάπτυξη το 2021-2022 οδήγησε το ΑΕΠ της Λομβαρδίας να υπερβεί το επίπεδο του 2019 κατά 3,4%, ποσοστό πολύ υψηλότερο από εκείνο της ιταλικής οικονομίας στο σύνολό της (1,0%). Η αύξηση της **περιφερειακής παραγωγής** εκτιμάται σε 3,8% το 2022, ελαφρώς υψηλότερη από την εθνική (3,7%).

Στη Λομβαρδία δραστηριοποιούνται **επιχειρήσεις** όλων των τομέων, τόσο παραδοσιακών (γεωργία, κτηνοτροφία), όσο και της βαριάς και ελαφράς βιομηχανίας, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες αναπτύχθηκε δυναμικά ο κλάδος των υπηρεσιών (εμπόριο, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες). Οι κύριοι **τομείς επιχειρηματικότητας** είναι οι ακόλουθοι: μηχανικής, ηλεκτρονικών, μεταλλουργίας, κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, χημικών και πετροχημικών, φαρμακευτικών, τροφίμων, εκδόσεων, υποδημάτων και επίπλων.

Το **Ιταλικό Χρηματιστήριο** με έδρα το Μιλάνο, θεωρείται από τα σημαντικότερα στην ΕΕ και η **Εμπορική Έκθεση του Μιλάνου** (FIERA-MILANO) αναφέρεται ως ο τρίτος μεγαλύτερος εκθεσιακός χώρος στην Ευρώπη.

Ο τομέας των **εμπορικών εκθέσεων**, μετά το αναγκαστικό κλείσιμο στο μεγαλύτερο μέρος του 2020 και το πρώτο μέρος του 2021, εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, επανήλθε σε λειτουργία σε όλη τη χώρα, αν και δεν έχει ακόμη φθάσει στα προ πανδημίας επίπεδα. Η Fiera Milano κατέγραψε απότομη αύξηση του αριθμού των εκδηλώσεων (50 το 2022, από 30 το 2021), οι οποίες κατέλαβαν 1,2 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα, περίπου διπλάσια από ό,τι το προηγούμενο έτος. Η άνοδος συνεχίζεται και κατά το 2023.

Το 2022, οι **αφίξεις τουριστών** αυξήθηκαν σημαντικά σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (περίπου 77%, σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία του Ερευνητικού Ινστιτούτου Λομβαρδίας – «Polis Lombardia»), ιδίως στην επαρχία του Μιλάνου. Οι **δαπάνες των τουριστών** από το εξωτερικό έχουν υπερδιπλασιαστεί στην περιοχή, όπως και στην Ιταλία και έχουν ξεπεράσει το επίπεδο της προ πανδημίας περιόδου. Η επέκταση των τουριστικών ροών το 2022 αντανakλάται επίσης στην αύξηση της επιβατικής κίνησης στα αεροδρόμια της Λομβαρδίας, κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησης των ταξιδιών με διεθνείς πτήσεις (Assaerporti).

Από την άλλη πλευρά, ο **όγκος των εμπορευμάτων** που διακινούνται **μέσω των αεροδρομίων** της περιοχής (που επικεντρώνονται κυρίως στο αεροδρόμιο Malpensa) μειώθηκε κατά 4%. Όσον αφορά στις **οδικές μεταφορές**, η κυκλοφορία των οχημάτων ανά χιλιόμετρο που διακινήθηκαν στους αυτοκινητόδρομους της Λομβαρδίας αυξήθηκαν κατά 9,7% το 2022.

Στη **βιομηχανία** η επέκταση της παραγωγής και του τζίρου συνεχίστηκε σε σταθερές τιμές, ενώ για το 2023 η επισκόπηση της Τράπεζας της Ιταλίας δείχνει προσδοκίες για μέτρια μείωση των πωλήσεων. Οι **επενδύσεις**, μετά την ισχυρή μεταπανδημική ανάκαμψη το 2021, αυξήθηκαν κατά υψηλούς ρυθμούς το 2022, σε αντίθεση με το 2023 όπου τα επιχειρηματικά σχέδια σημειώνουν μείωση της συσσώρευσης. Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις συνέχισαν να στηρίζουν την δραστηριότητά τους και οι εταιρείες στην περιοχή έχουν διατηρήσει τις θέσεις τους στις διεθνείς αγορές.

Στο **κατασκευαστικό τομέα**, η επεκτατική φάση ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο του 2020, με αύξηση της παραγωγής στον τομέα, ο οποίος επωφελήθηκε από τα κρατικά κίνητρα για παρεμβάσεις ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών. Στην αγορά ακινήτων, οι συναλλαγές και οι τιμές των κατοικιών αυξήθηκαν σημαντικά από τον μέσο όρο της χώρας.

Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα της Ιταλίας, στις **μη χρηματοπιστωτικές ιδιωτικές υπηρεσίες**, ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε σε όλους τους τομείς το 2022, ιδίως στον τομέα των καταλυμάτων και της εστίασης, ο οποίος είχε πληγεί περισσότερο από τα μέτρα περιορισμού της πανδημίας. Όσον αφορά στο μέλλον, για τις επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών σημειώνονται προσδοκίες για ουσιαστική σταθερότητα του κύκλου εργασιών σε σταθερές τιμές το 2023.

Η **έναρξη νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών** στην περιοχή, χωρίς τις εξόδους από την αγορά, μειώθηκε το 2022, αν και παραμένει ακόμα σε υψηλά επίπεδα. Οι αλλαγές στην ιδιοκτησιακή δομή επηρέασαν περιορισμένο ποσοστό επιχειρήσεων, αλλά οι εταιρείες που επηρεάστηκαν από την είσοδο νέων μετόχων (περίπου 4% ποσοστό του συνόλου μεταξύ 2017 και 2021) ήταν κατά μέσο όρο πιο δυναμικές, αν και με πιο εύθραυστη οικονομική και χρηματοοικονομική κατάσταση.

Η **επέκταση της παραγωγής** στήριξε τα εταιρικά κέρδη, παρά τα περιθώρια ανά μονάδα προϊόντος: οι ισχυρές αυξήσεις στις πρώτες ύλες και την ενέργεια (ενεργειακά αγαθά) αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από την αύξηση των τιμών πώλησης. Τα θετικά αποτελέσματα του ισολογισμού επέτρεψαν στις εταιρείες να διατηρήσουν άφθονη ρευστότητα και να συνεχίσουν να εδραιώνουν τη θέση των ιδίων κεφαλαίων τους.

Τα **τραπεζικά δάνεια** εξακολουθούσαν να αυξάνονται το 2022, αλλά επιβραδύνθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του έτους, επηρεαζόμενα από την άνοδο των επιτοκίων και τον πιο επιλεκτικό προσανατολισμό της πολιτικής προσφοράς των τραπεζών. Δεν υπήρχαν ενδείξεις επιδείνωσης της ποιότητας των πιστώσεων, αλλά ένας πιθανός παράγοντας κινδύνου είναι η αύξηση του κόστους του χρέους, στο οποίο είναι εκτεθειμένο περίπου το 75% των δανείων προς τις επιχειρήσεις της Λομβαρδίας.

Το 2022, το **εισόδημα των νοικοκυριών** στη Λομβαρδία αυξήθηκε, επωφελούμενο από την ανάκαμψη της απασχόλησης, αλλά η αγοραστική δύναμη μειώθηκε λόγω της συνακόλουθης απότομης αύξησης των τιμών και με την κατανάλωση όπου συνεχίζει να αυξάνεται.

Ο **δανεισμός των νοικοκυριών** αυξήθηκε τόσο στη συνιστώσα της χρηματοδότησης και της κατανάλωσης όσο και σε εκείνη των ενυπόθηκων δανείων για αγορά κατοικίας. Η άνοδος των επιτοκίων (για τα νέα στεγαστικά δάνεια ανήλθε στο 3,3% στο τέλος του έτους, από 1,7% τον Δεκέμβριο του 2021).

Μετά την ανάκαμψη του 2021, οι συνθήκες στην **αγορά εργασίας** βελτιώθηκαν περαιτέρω το 2022. Η απασχόληση αυξήθηκε σημαντικά, φθάνοντας στα επίπεδα του 2019, το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε χαμηλότερες τιμές από ό,τι το 2019, αλλά η συμμετοχή στην αγορά εργασίας δεν έχει ακόμη ανακάμψει πλήρως. Το 2022 ο **αριθμός των απασχολούμενων στη Λομβαρδία** αυξήθηκε κατά 2,1% (2,4% στην Ιταλία) η αύξηση ήταν μεγαλύτερη για τους μισθωτούς. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε στο 68,2% με το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών να έχει πλήρως ανακτήσει το προ πανδημίας επίπεδο στο 60,4%, ενώ για τους άνδρες παραμένει κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα, στο 75,8% κατά μέσο όρο για το εξεταζόμενο έτος.

Η **απασχόληση αυξήθηκε** σε όλους τους τομείς εκτός από τον τομέα της γεωργίας, με ιδιαίτερα έντονες μεταβολές στη βιομηχανία (2,7%), το εμπόριο, τα καταλύματα και την εστίαση (4,9%) και, κυρίως, στις κατασκευές (9,1%). Στον κατασκευαστικό τομέα, η αύξηση της ζήτησης υποστηρίχθηκε από φορολογικά κίνητρα.

Τα επόμενα χρόνια, η εφαρμογή του **Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας** (ΕΣΑΑ) ενδέχεται να οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση της δραστηριότητας και της ζήτησης εργασίας στον τομέα. Η ενδεχόμενη προσφυγή σε μακροχρόνια άνεργους και εργαζόμενους χωρίς εμπειρία στον τομέα ενδέχεται να απαιτήσει κατάρτιση με στόχο την απόκτηση των εξειδικευμένων δεξιοτήτων που απαιτούνται για τα έργα στο πλαίσιο του σχεδίου.

Η αύξηση των απασχολούμενων συνοδεύτηκε από μείωση των ανέργων (-16,6% κατά μέσο όρο κατά τη διάρκεια του έτους). Το **ποσοστό ανεργίας μειώθηκε** στο 4,9% (8,1% στην Ιταλία), το οποίο είναι κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από ό,τι το 2019. Η έντονη αύξηση της απασχόλησης κατέστη επίσης δυνατή χάρη στην αύξηση του εργατικού δυναμικού, κατά 1,0%. Το ποσοστό συμμετοχής συνέχισε να αυξάνεται (71,7% κατά μέσο όρο το 2022), αλλά δεν έχει ακόμη ανακτήσει πλήρως τα επίπεδα του 2019 (72,5%).

2.8 Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Λομβαρδίας

Το 2022, οι εξαγωγές αγαθών της Λομβαρδίας συνέχισαν τη τάση της ταχείας επέκτασης που ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο του 2020, τόσο προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και προς άλλες αγορές. Σε σύγκριση με 2021, η αύξηση των περιφερειακών εξαγωγών (19,1%) ήταν ελαφρώς χαμηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο (20,0%). Εκτιμώμενη σε σταθερές τιμές, η αύξηση των πωλήσεων στο εξωτερικό από την περιφέρεια ήταν 5,3%, σύμφωνα με τη δυνητική ζήτηση. Στο πλαίσιο της αυξανόμενης ζήτησης για παραγωγικές εισροές και τις αυξήσεις των τιμών των πρώτων υλών, η αξία των πωλήσεων στο εξωτερικό αυξήθηκε επίσης.

Η αύξηση των εξαγωγών επηρέασε σχεδόν όλους τους τομείς παραγωγής. Οι κυριότεροι συντελεστές ήταν η μεταλλουργία, η μόδα, τα χημικά προϊόντα, τα μηχανήματα και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Οι πωλήσεις εξοπλισμού μεταφορών στο εξωτερικό μειώθηκαν ελαφρά (-1,5%). Οι ονομαστικές μεταβολές περιλαμβάνουν επίσης μια σημαντική αύξηση στις τιμές παραγωγού των αγαθών που πωλούνται στο εξωτερικό σε πολλούς από τους τομείς περιφερειακής εξειδίκευσης.

Η επέκταση των πωλήσεων της Λομβαρδίας στο εξωτερικό ήταν ευρέως διαδεδομένη προς τις περισσότερες χώρες προορισμού. Σε πραγματικούς όρους, οι εξαγωγές προς χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ αυξήθηκαν, περισσότερο από εκείνες εντός της ζώνης του ευρώ, επωφελούμενες επίσης από την υποτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ κατά το πρώτο μέρος του έτους.

Οι εξαγωγές προς τη Ρωσία και την Ουκρανία μειώθηκαν σημαντικά (-25,2%), με αποτέλεσμα το συνολικό μερίδιο των ροών προς τις δύο χώρες να διαμορφωθεί στο 1,2% των συνολικών πωλήσεων της περιοχής στο εξωτερικό αντίθετα για το 2022 (2,0%), παρόμοιο ποσοστό με το μερίδιο της Ιταλίας (1,1%).

Η ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία και οι καθυστερήσεις στον εφοδιασμό που προέκυψαν μετά την πανδημία ανέδειξαν την ανάγκη διαφοροποίησης των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (2020-2022)

Αξία σε εκ. ευρώ

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	2020	2021	2022	Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Λομβαρδία Μερίδιο 2021	Λομβαρδία Μερίδιο 2022
Ιταλία	373,428	480,437	655,429	28.7%	36.4%	31.4%	28.3%
Β. Ιταλία	245,739	313,414	397,543	27.5%	26.8%	48.2%	46.6%
<i>Lombardia</i>	120,663	150,975	185,299	25.1%	22.7%		
<i>Emilia Romagna</i>	33,961	43,037	53,264	26.7%	23.8%		
<i>Veneto</i>	41,487	53,502	72,397	29.0%	35.3%		
<i>Piemonte</i>	27,926	35,409	45,831	26.8%	29.4%		
<i>Friuli Venezia Giulia</i>	6,809	9,395	12,125	38.0%	29.1%		
<i>Trentino Alto Adige</i>	6,524	8,256	11,116	26.5%	34.6%		
<i>Liguria</i>	8,105	12,487	17,005	54.1%	36.2%		
<i>Valle d'Aosta</i>	264	353	506	33.7%	43.3%		

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ (2020-2022)

Αξία σε εκ. ευρώ

ΕΞΑΓΩΓΕΣ	2020	2021	2022	Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Λομβαρδία Μερίδιο 2021	Λομβαρδία Μερίδιο 2022
Ιταλία	436,718	520,771	624,710	19.2%	20.0%	26.2%	26.0%
Β. Ιταλία	307,713	367,622	433,474	19.5%	17.9%	37.1%	37.5%
<i>Lombardia</i>	114,063	136,513	162,606	19.7%	19.1%		
<i>Emilia Romagna</i>	61,973	73,380	84,100	18.4%	14.6%		
<i>Veneto</i>	60,181	70,807	82,141	17.7%	16.0%		
<i>Piemonte</i>	41,107	49,817	59,025	21.2%	18.5%		
<i>Friuli Venezia Giulia</i>	14,306	18,185	22,170	27.1%	21.9%		
<i>Trentino Alto Adige</i>	8,442	10,251	11,913	21.4%	16.2%		
<i>Liguria</i>	7,080	7,951	10,559	12.3%	32.8%		
<i>Valle d'Aosta</i>	561	718	960	28.0%	33.7%		

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

2.9 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Β. Ιταλίας

Ειδικότερα, ως προς το Διμερές Εμπόριο της Ελλάδα με την Β. Ιταλία, παραθέτουμε, ως ακολούθως, πίνακες εισαγωγών και εξαγωγών ανά ιταλική περιφέρεια στον Βορρά.

Όπως προκύπτει από τα εν λόγω στοιχεία, η Λομβαρδία είναι η πρώτη σημαντικότερη περιφέρεια στη Βόρειο Ιταλία, τόσο ως προς τις ελληνικές εξαγωγές (με μερίδιο 41,4% για το 2022), όσο και ως προς τις ελληνικές εισαγωγές (με 37,1% για το 2022), καταγράφοντας συνεχή ετήσια αύξηση κατά την εξεταζόμενη τριετία.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΕ Β. ΙΤΑΛΙΑ							
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Αξία σε €			Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Μερίδιο 2021	Μερίδιο 2022
	2020	2021	2022				
Β. Ιταλία	1,489,174,588	1,906,159,004	2,456,622,335	28.0%	28.9%	100.0%	100.0%
<i>Lombardia</i>	<i>726,258,568</i>	<i>746,587,366</i>	<i>1,016,912,662</i>	<i>2.8%</i>	<i>36.2%</i>	<i>39.2%</i>	<i>41.4%</i>
<i>Emilia Romagna</i>	<i>171,209,057</i>	<i>301,775,467</i>	<i>363,438,197</i>	<i>76.3%</i>	<i>20.4%</i>	<i>15.8%</i>	<i>14.8%</i>
<i>Veneto</i>	<i>315,346,732</i>	<i>478,743,019</i>	<i>448,208,966</i>	<i>51.8%</i>	<i>-0.6%</i>	<i>25.1%</i>	<i>18.2%</i>
<i>Piemonte</i>	<i>60,015,007</i>	<i>84,487,509</i>	<i>113,753,780</i>	<i>40.8%</i>	<i>34.6%</i>	<i>4.4%</i>	<i>4.6%</i>
<i>Friuli Venezia Giulia</i>	<i>147,009,164</i>	<i>153,059,019</i>	<i>313,760,534</i>	<i>4.1%</i>	<i>105.0%</i>	<i>8.0%</i>	<i>12.8%</i>
<i>Trentino Alto Adige</i>	<i>7,651,367</i>	<i>12,411,804</i>	<i>36,475,493</i>	<i>62.2%</i>	<i>193.9%</i>	<i>0.7%</i>	<i>1.5%</i>
<i>Liguria</i>	<i>61,548,165</i>	<i>128,987,222</i>	<i>163,485,921</i>	<i>109.6%</i>	<i>26.7%</i>	<i>6.8%</i>	<i>6.7%</i>
<i>Valle d'Aosta</i>	<i>136,528</i>	<i>107,598</i>	<i>586,782</i>	<i>-21%</i>	<i>445.3%</i>	<i>0.0%</i>	<i>0.0%</i>

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ Β. ΙΤΑΛΙΑ							
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Αξία σε €			Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Μερίδιο 2021	Μερίδιο 2022
	2020	2021	2022				
Β. Ιταλία	3,104,951,430	3,922,601,053	4,384,105,524	26.3%	11.8%	100.0%	100.0%
<i>Lombardia</i>	<i>1,202,930,390</i>	<i>1,478,354,301</i>	<i>1,625,653,014</i>	<i>22.9%</i>	<i>10.0%</i>	<i>37.7%</i>	<i>37.1%</i>
<i>Emilia Romagna</i>	<i>776,313,512</i>	<i>953,707,886</i>	<i>1,075,426,343</i>	<i>22.9%</i>	<i>12.8%</i>	<i>24.3%</i>	<i>24.5%</i>
<i>Veneto</i>	<i>579,645,207</i>	<i>761,801,591</i>	<i>858,616,314</i>	<i>31.4%</i>	<i>12.7%</i>	<i>19.4%</i>	<i>19.6%</i>
<i>Piemonte</i>	<i>308,368,674</i>	<i>424,639,084</i>	<i>474,283,641</i>	<i>37.7%</i>	<i>11.7%</i>	<i>10.8%</i>	<i>10.8%</i>
<i>Friuli Venezia Giulia</i>	<i>126,766,398</i>	<i>165,980,928</i>	<i>175,228,436</i>	<i>30.9%</i>	<i>5.6%</i>	<i>4.2%</i>	<i>4.0%</i>
<i>Trentino Alto Adige</i>	<i>44,158,670</i>	<i>60,818,565</i>	<i>76,559,847</i>	<i>37.7%</i>	<i>25.9%</i>	<i>1.6%</i>	<i>1.7%</i>
<i>Liguria</i>	<i>66,412,982</i>	<i>76,943,659</i>	<i>97,906,883</i>	<i>15.9%</i>	<i>27.2%</i>	<i>2.0%</i>	<i>2.2%</i>
<i>Valle d'Aosta</i>	<i>355,597</i>	<i>355,039</i>	<i>431,046</i>	<i>-00%</i>	<i>21.4%</i>	<i>0.0%</i>	<i>0.0%</i>

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ

	Αξία σε €			Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %
	2020	2021	2022		
ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ	1,929,188,958	2,224,941,667	2,642,565,676	15.3%	18.8%
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΕ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑ	726,258,568	746,587,366	1,016,912,662	2.8%	36.2%
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑ	1,202,930,390	1,478,354,301	1,625,653,014	22.9%	10.0%
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ	476,671,822	731,766,935	608,740,352	53.5%	-17%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

Ο **όγκος εμπορίου** μεταξύ Ελλάδας και Λομβαρδίας ξεκίνησε στην αρχή της τριετίας 2020-2022, με κάτι λιγότερο από 2 δισ. ευρώ το 2020 και ξεπέρασε τα 2,6 δισ. ευρώ το 2022, με τις **ελληνικές εξαγωγές** να ξεπερνούν το 1 δισ. ευρώ και τις **ελληνικές εισαγωγές** να ξεπερνούν το 1,6 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα για το 2022, συγκρατούμε ότι ο ρυθμός ανάπτυξης των ελληνικών εξαγωγών είναι ταχύτερος (36,2%) από το ρυθμό ανάπτυξης των ελληνικών εισαγωγών (10%) με αποτέλεσμα τη **μείωση του εμπορικού ελλείμματος** στο Διμερές Εμπόριο Ελλάδας-Λομβαρδίας κατά 17%, αναστρέφοντας εν μέρει την τάση του 2021.

Ως προς τα προϊόντα μας που εξάγονται στην Περιφέρεια της Λομβαρδίας και των αντίστοιχων που εισάγονται, παραθέτουμε ως ακολούθως αναλυτικούς πίνακες των 20 σημαντικότερων ως προς την αξία τους, σε βάθος τριετίας (2020-2022).

Όπως παρατηρούμε από τους εν λόγω πίνακες, τα **20 σημαντικότερα προϊόντα μας που εξάγονται** στην Περιφέρεια της Λομβαρδίας αποτελούν το 89% των συνολικών ιταλικών εισαγωγών, με τα πρώτα 5 εξ' αυτών (ήτοι Υ/Η, γαλακτοκομικά προϊόντα, πολύτιμα, βασικά μη-σιδηρούχα μέταλλα, αλιεύματα, φάρμακα) να αποτελούν το 61,7%. Αντίστοιχα, τα **20 σημαντικότερα προϊόντα που εισάγονται** από τη Περιφέρεια της Λομβαρδίας στη Ελλάδα αποτελούν το 67% των συνολικών ιταλικών εξαγωγών και τα πρώτα 5 εξ' αυτών (φάρμακα, μηχανήματα γενικής χρήσης, πλαστικά είδη, βασικές χημικές ουσίες, καθώς και απορρυπαντικά, προϊόντα καθαρισμού, αρώματα και καλλυντικά) το 32,4% του συνόλου.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ των 20 σημαντικότερων προϊόντων

ΠΡΟΙΟΝ	Αξία σε χιλ. ευρώ						
	2020	2021	2022	Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Μερίδιο 2021	Μερίδιο 2022
ΣΥΝΟΛΟ (ελληνικών εξαγωγών σε Λομβαρδία)	726,259	746,587	1,016,913	2.8%	36.2%	100.0%	100.0%
CI262-Υπολογιστές και περιφερειακές μονάδες	220,883	187,367	286,459	-15%	52.9%	25.1%	28.2%
CA105-Προϊόντα γαλακτοκομικών βιομηχανιών	77,513	90,117	105,056	16.3%	16.6%	12.1%	10.3%

CH244-Πολυτίμων βασικά μέταλλα και άλλα μη σιδηρούχα μέταλλα- πυρηνικά καύσιμα	51,399	72,177	104,831	40.4%	45.2%	9.7%	10.3%
AA030-Ψάρια και άλλα προϊόντα αλιείας- προϊόντα υδατοκαλλιέργειας	38,827	61,525	78,051	58.5%	26.9%	8.2%	7.7%
CF212-Φάρμακα και φαρμακευτικά παρασκευάσματα	46,360	45,302	53,009	-02%	17.0%	6.1%	5.2%
CE201-Βασικές χημικές ουσίες, λιπάσματα και ενώσεις αζώτου, πλαστικά και συνθετικό καουτσούκ σε πρωτογενείς μορφές	14,741	34,532	51,866	134.3%	50.2%	4.6%	5.1%
CI263-Τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός	26,399	33,739	40,510	27.8%	20.1%	4.5%	4.0%
AA011-Προϊόντα μη πολυετών γεωργικών καλλιεργειών	20,117	29,360	37,478	45.9%	27.7%	3.9%	3.7%
CH242-Σωλήνες, σωλήνες, κοίλες διατομές και συναφή εξαρτήματα από χάλυβα (εκτός από χυτοχάλυβα)	97,569	25,562	28,422	-74%	11.2%	3.4%	2.8%
CI261-Ηλεκτρονικά εξαρτήματα και πλακέτες	982	3,361	17,444	242.3%	419.0%	0.5%	1.7%
EE381-Απόβλητα	4,137	12,355	15,623	198.7%	26.5%	1.7%	1.5%
CG222-Πλαστικά είδη	12,379	9,834	14,972	-21%	52.2%	1.3%	1.5%
CE204-Αφρώδη και απορρυπαντικά, παρασκευάσματα καθαρισμού και στίλβωσης, αρώματα και καλλυντικά	6,341	7,225	13,417	13.9%	85.7%	1.0%	1.3%
AA014-Ζωντανά ζώα και ζωικά προϊόντα	2,580	6,314	10,137	144.7%	60.5%	0.8%	1.0%
CB141-Ένδυση, εκτός από γούνινα ενδύματα	4,628	6,732	9,558	45.5%	42.0%	0.9%	0.9%
AA012-Προϊόντα μόνιμων καλλιεργειών	7,350	8,012	8,870	9.0%	10.7%	1.1%	0.9%
CA104-Φυτικά και ζωικά έλαια και λίπη	9,591	11,477	8,628	19.7%	-25%	1.5%	0.8%
CA102-Επεξεργασμένα και διατηρημένα ψάρια, καρκινοειδή και μαλάκια	9,194	10,439	7,895	13.5%	-24%	1.4%	0.8%
CC171-Χαρτί και χαρτόνι για ζυμαρικά	5,812	3,835	7,785	-34%	103.0%	0.5%	0.8%
CH257-Μαχαιροπήρουνα, εργαλεία και σιδηρικά	6,012	6,688	6,220	11.2%	-07%	0.9%	0.6%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ των 20 σημαντικότερων προϊόντων

Αξία σε χιλ. ευρώ

ΠΡΟΙΟΝ	2020	2021	2022	Μεταβολή 2021/2020 %	Μεταβολή 2022/2021 %	Μερίδιο 2021	Μερίδιο 2022
ΣΥΝΟΛΟ (ελληνικών εισαγωγών από Λομβαρδία)	1,202,930	1,478,354	1,625,653	22.9%	10.0%	100.0%	100.0%
CF212-Φάρμακα και φαρμακευτικά παρασκευάσματα	169,223	162,120	158,708	-04%	-02%	11.0%	9.8%
CK282-Άλλα μηχανήματα γενικής χρήσης	101,890	133,367	114,287	30.9%	-14%	9.0%	7.0%
CG222-Πλαστικά είδη	72,728	90,282	102,988	24.1%	14.1%	6.1%	6.3%
CE201-Βασικές χημικές ουσίες, λιπάσματα και ενώσεις αζώτου, πλαστικά και συνθετικό καουτσούκ σε πρωτογενείς μορφές	62,644	77,249	80,290	23.3%	3.9%	5.2%	4.9%
CE204-Αφρώδη και απορρυπαντικά, προϊόντα καθαρισμού και στίλβωσης, αρώματα και καλλυντικά	47,334	55,123	69,796	16.5%	26.6%	3.7%	4.3%
CB141-Είδη ένδυσης, εκτός από γούνινα ενδύματα	43,259	64,208	66,514	48.4%	3.6%	4.3%	4.1%
CK281-Μηχανές γενικής χρήσης	42,231	56,063	58,924	32.8%	5.1%	3.8%	3.6%
CK289-Άλλες μηχανές ειδικής χρήσης	32,394	35,038	46,287	8.2%	32.1%	2.4%	2.8%
CJ271-Ηλεκτρικοί κινητήρες, γεννήτριες και μετασχηματιστές- εξοπλισμός διανομής και ελέγχου ηλεκτρικής ενέργειας	24,628	32,074	44,051	30.2%	37.3%	2.2%	2.7%
CB139-Άλλα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα	27,436	37,336	39,466	36.1%	5.7%	2.5%	2.4%
CE205-Άλλα χημικά προϊόντα	28,475	30,619	37,649	7.5%	23.0%	2.1%	2.3%
CH244-Πολυτίμων βασικά μέταλλα και άλλα μη σιδηρούχα μέταλλα- πυρηνικά καύσιμα	20,693	32,536	35,152	57.2%	8.0%	2.2%	2.2%
CA108-Άλλα προϊόντα διατροφής	23,743	28,427	33,319	19.7%	17.2%	1.9%	2.0%
CH259-Άλλα μεταποιημένα μεταλλικά προϊόντα	25,266	29,351	33,241	16.2%	13.3%	2.0%	2.0%
CC171-Χαρτί, χαρτί και χαρτόνι	12,657	20,099	31,698	58.8%	57.7%	1.4%	1.9%
CB152-Υπόδηση	9,067	23,276	30,772	156.7%	32.2%	1.6%	1.9%
CA105-Προϊόντα της γαλακτοβιομηχανίας	18,479	23,823	29,282	28.9%	22.9%	1.6%	1.8%
CH241-Προϊόντα της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα	13,744	17,159	28,644	24.9%	66.9%	1.2%	1.8%
CE203-Χρώματα, βερνίκια και σμάλτα, μελάνια εκτύπωσης και συνθετικές κόλλες (μαστίχες)	17,575	19,698	23,839	12.1%	21.0%	1.3%	1.5%
CH257-Μαχαιροπήρουνα, εργαλεία και είδη σιδηρικών	17,445	20,893	23,286	19.8%	11.5%	1.4%	1.4%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

2.10 Παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων στην Λομβαρδία

Καταγεγραμμένες ελληνικές εταιρείες με παρουσία στη Β. Ιταλία είναι μεταξύ άλλων οι: Όμιλος Βιοχάλκο (εμπόριο μετάλλων), Olympos Italia, Adonis, Neogal Italia (εμπορία γαλακτοκομικών), Όμιλος ΓΕ Δημητρίου (GED Toyotomi Italia, αντιπροσώπευση της εταιρείας στην Ιταλία), Sunlight-γερμανός, Energean P.I.c.

Υπολογίζεται ότι περισσότερες από 100 εταιρείες συμμετείχαν σε ετήσιες εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στην περιφέρεια της Λομβαρδίας το 2023, με το Μιλάνο να συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων.

Οι εκθέσεις που συγκέντρωναν τις περισσότερες ελληνικές συμμετοχές ήταν οι: HOST, HOMI, TuttoFood, Salone del Mobile, MICAM, καθώς και η MARMOMAC στη Βερόνα.

2.11 Επιχειρηματικές ευκαιρίες για ελληνικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Λομβαρδίας

Στο πλαίσιο των διαρκώς αναπτυσσόμενων οικονομικών σχέσεων Ελλάδας-Ιταλίας, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα επιχειρηματικών προοπτικών στην ιταλική αγορά, με ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Λομβαρδίας, για τους Έλληνες επιχειρηματίες. Η Λομβαρδία είναι μια από τις πιο ποικιλόμορφες και ανεπτυγμένες οικονομικά περιοχές της Ιταλίας, συμπεριλαμβανομένου του χρηματοοικονομικού κόμβου του Μιλάνου.

Κατά καιρούς παρουσιάζονται επιχειρηματικές ευκαιρίες σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι είναι σκόπιμο να εξετάζονται από τις ελληνικές εταιρείες που ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην περιοχή.

Ενδεικτικά παρατίθενται οι ακόλουθοι:

Εμπόριο και Εξαγωγές: Δεδομένης της ιστορικής σημασίας των εμπορικών δρόμων της Μεσογείου, οι Ιταλοί και οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν ο ένας τις δυνάμεις του άλλου σε διάφορους τομείς. Η ιταλική τεχνογνωσία στα είδη πολυτελείας και τη μόδα μπορεί να διασυνδεθεί και να συνεργαστεί με την ελληνική αριστεία σε προϊόντα διατροφής, χειροτεχνίες και πολιτιστικά αντικείμενα, καθώς και στο τομέα καλλυντικών και φαρμάκων. Αυτή η συγχώνευση μπορεί να διευκολύνει το διασυνοριακό εμπόριο και να προωθήσει την καινοτομία.

Τρόφιμα και Ποτά: Οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν την ιταλική αγορά εξαγοντας παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα όπως: ελαιόλαδο, κρασιά, μέλι, τυριά, άλλα γαλακτοκομικά, καθώς και εν γένει premium/gourmet προϊόντα. Παρά την ανταγωνιστικότητα που φαίνεται ότι υπάρχει με ορισμένα από τα ως άνω προϊόντα, επισημαίνεται ότι η απαιτητική ιταλική αγορά εκτιμά τα υψηλής ποιότητας και αυθεντικά προϊόντα, ιδίως όταν αυτά προσφέρονται σε ανταγωνιστικές τιμές. Παράλληλα, το αυξανόμενο ενδιαφέρον των Ιταλών καταναλωτών για τη μεσογειακή κουζίνα και για αυθεντικές γαστρονομικές εμπειρίες, δημιουργεί εύφορο έδαφος για τις ελληνικές εξαγωγές.

Επιχειρήσεις Γαστρονομίας: Πέρα από το πεδίο των εξαγωγών, οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να εξερευνήσουν τη δυνατότητα δημιουργίας εγκαταστάσεων με επίκεντρο τη γαστρονομία, που οριοθετούνται από την ελληνική μαγειρική κουλτούρα και κουζίνα. Τα εστιατόρια, τα μπιστρό και τα ειδικευμένα σημεία πώλησης ελληνικών τροφίμων (π.χ κρητικά προϊόντα, premium, gourmet, super food κλπ) αποτελούν βιώσιμα εγχειρήματα σε αυτό το πλαίσιο.

Τεχνολογία και Καινοτομία: Η Λομβαρδία είναι επίσης ένα τεχνολογικό hotspot με πολυάριθμες νεοφυείς επιχειρήσεις τεχνολογίας και θύλακες καινοτομίας. Οι Έλληνες επιχειρηματίες που εργάζονται σε τομείς όπως η ανάπτυξη λογισμικού, η τεχνητή νοημοσύνη, η βιοτεχνολογία και η καθαρή ενέργεια μπορούν να εξερευνήσουν συνεργασίες, επενδύσεις ή ακόμα και να δημιουργήσουν τα δικά τους εγχειρήματα. Το αναπτυσσόμενο τεχνολογικό οικοσύστημα της Λομβαρδίας περιλαμβάνει πιθανές προοπτικές για επενδύσεις, συνεργασίες και επιχειρηματικές ευκαιρίες.

Επενδύσεις και Χρηματοοικονομική Συνεργασία: Ιταλοί και Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να εξερευνήσουν επενδυτικές ευκαιρίες σε διάφορους τομείς. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει συνεργασίες επιχειρηματικού κεφαλαίου, κοινές επενδύσεις σε νεοφυείς επιχειρήσεις ή συνεργασίες σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που απευθύνονται σε ποικίλη πελατεία.

Μόδα και Σχέδιο: Το Μιλάνο, η πρωτεύουσα της Λομβαρδίας, είναι γνωστό ως παγκόσμιος κόμβος μόδας και σχεδιασμού. Οι Έλληνες επιχειρηματίες με υπόβαθρο στη μόδα, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα ή το σχέδιο μπορούν να συμμετέχουν σε εμπορικές εκθέσεις, να ιδρύσουν μπουτίκ και ατελιέ υψηλής ραπτικής ή να συνεργαστούν με Ιταλούς σχεδιαστές ή να συνάψουν συμβιωτικές συμμαχίες με υφιστάμενες ιταλικές επωνυμίες.

Ηλεκτρονικό εμπόριο και ικανότητα λιανικού εμπορίου: Η αισθητή μετατόπιση προς τις διαδικτυακές πλατφόρμες λιανικής πώλησης στην Ιταλία δημιουργεί ένα άνοιγμα για τους Έλληνες επιχειρηματίες να δημιουργήσουν θύλακες ηλεκτρονικού εμπορίου για να προσφέρουν διακριτά προϊόντα, που περιλαμβάνουν ελληνικά βιοτεχνικά είδη, ενδύματα και αξεσουάρ, εκμεταλλευόμενοι έτσι τη συμπεριφορά των καταναλωτών.

Υγεία και ευεξία: Η αισθητή αύξηση του τουρισμού ευεξίας και οι συνακόλουθες προτιμήσεις για προϊόντα προσανατολισμένα στην υγεία τεκμηριώνουν έναν χώρο όπου οι Έλληνες επιχειρηματίες, που γνωρίζουν τους τομείς ευεξίας, μπορούν να προσφέρουν μια ποικιλία υπηρεσιών όπως καταφύγια γιόγκα, θεραπείες, ιαματικά λουτρά (spa) και χώροι ευεξίας, φυσικά προϊόντα υγείας και συναφή βιολογικά εμπορεύματα.

Τουρισμός και Φιλοξενία: Η Λομβαρδία προσελκύει σημαντικό αριθμό τουριστών, συμπεριλαμβανομένων τόσο των ταξιδιωτών αναψυχής όσο και των επαγγελματιών (εταιρικός τουρισμός). Οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να επενδύσουν σε boutique ξενοδοχεία, bed and breakfast, εστιατόρια και ταξιδιωτικά γραφεία που καλύπτουν τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των τουριστών. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τουριστικά προγράμματα που συνδυάζονται με προγράμματα ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης (ιαματικός τουρισμός).

Real Estate και Ανάπτυξη Ακινήτων: Το περιβάλλον ακίνητης περιουσίας της Λομβαρδίας, ιδίως στο Μιλάνο, προσφέρει έναν ελκυστικό τόπο για ελληνικές επιχειρηματικές επενδύσεις, ανάπτυξη ακινήτων και επιχειρήσεις που σχετίζονται με την ενοικίαση ακινήτων. Η συνεργασία σε έργα ακινήτων και αστικής ανάπτυξης μπορεί να συγχωνεύσει την ιταλική αρχιτεκτονική φινέτσα με τις ελληνικές σχεδιαστικές ευαισθησίες. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε καινοτόμους αστικούς χώρους με πολιτιστική απήχηση που προσελκύουν τουρίστες, κατοίκους και επιχειρήσεις.

Βιώσιμες Επιχειρήσεις: Η κλιμακούμενη έμφαση σε βιώσιμα πρότυπα και οικολογικά αρμονικές πρακτικές στη Λομβαρδία χρησιμεύει ως πλατφόρμα όπου οι Έλληνες επιχειρηματίες εξοπλισμένοι με οικολογικά εμπορεύματα ή υπηρεσίες και φιλική προς το περιβάλλον επιχειρηματική νοοτροπία μπορούν να βρουν μια δεκτική αγορά.

Ενέργεια και πρωτοβουλίες αιφορίας: Τόσο η Ιταλία όσο και η Ελλάδα έχουν δεσμευτεί σε επίπεδο ΕΕ για τη διατήρηση του περιβάλλοντος και τις βιώσιμες πρακτικές. Οι κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που αφορούν την κλιματική αλλαγή, τις λύσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τις φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες μπορούν να έχουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο.

Πολιτιστικές και Εκπαιδευτικές Συνεργασίες: Δεδομένης της ιστορικής συνύπαρξης ελληνικών και ιταλικών πολιτισμών, οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να εξερευνήσουν αγωγούς στη σφαίρα των πολιτιστικών ανταλλαγών, των γλωσσικών ακαδημιών και των προγραμμάτων σπουδών στο εξωτερικό, αξιοποιώντας τη διαρκή συμβίωση μεταξύ των δύο εθνών.

2.12 Συμπεράσματα - Προτάσεις

Οι αλληλεπιδράσεις και οι πιθανές συνεργασίες μεταξύ Ιταλών και Ελλήνων επιχειρηματιών στην περιοχή της Λομβαρδίας υπογραμμίζονται από μια συρροή ιστορικών συγγενειών, γεωγραφικής εγγύτητας και συμπληρωματικών οικονομικών δυνατοτήτων. Αυτή η συγκυρία προσφέρει ένα γόνιμο έδαφος για συμβιωτικές επιχειρηματικές προοπτικές, ενισχύοντας την αμοιβαία ανάπτυξη και καινοτομία.

Πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε επιχειρηματική προσπάθεια, είναι σημαντικό να διεξχθη οργανωμένη ανάλυση της αγοράς και ανάπτυξη ενός ισχυρού επιχειρηματικού σχεδίου, καθώς και να γίνουν κατανοητοί οι τοπικοί κανονισμοί και τα τοπικά επιχειρηματικά ήθη και επιχειρηματικές πρακτικές. Είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί συνεργασία με γηγενείς ενδιαφερόμενους φορείς και να αναπτυχθούν τοπικές επαφές που να παρέχουν πληροφορίες για τη δυναμική της περιοχής της Λομβαρδίας. Η δημιουργία αποτελεσματικών καναλιών επικοινωνίας, η αξιοποίηση ευκαιριών δικτύωσης και η δημιουργία στρατηγικών συνεργασιών είναι καθοριστικής σημασίας για την υλοποίηση συνεργατικών επιχειρηματικών προοπτικών σε βιώσιμα εγχειρήματα.

Το Γραφείο ΟΕΥ στο Μιλάνο παρέχει συνεχής πληροφόρηση για τη δυναμική της περιοχής της Λομβαρδίας. Συμβάλει στην διασύνδεση των ελληνικών επιχειρήσεων με γηγενείς επιχειρηματικούς φορείς και στην ανάπτυξη τοπικών επαφών με στόχο την επιτυχή είσοδο και εγκατάσταση των ελληνικών εξωστρεφών επιχειρήσεων στην ιταλική αγορά και στην ανάπτυξη γόνιμων και αμοιβαίως επωφελών συνεργασιών.

2.13 Πηγές

- ✓ ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica, <https://www.istat.it/en/>)
- ✓ BANKA d' ITALIA (<https://www.bancaditalia.it/>)
- ✓ FIERA DI MILANO (<https://www.fieramilano.it/>)
- ✓ ASSOLAMBARDA (<https://www.assolombarda.it/>)
- ✓ Regione Lombardia (<https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/>)
- ✓ Comune di Milano (<https://www.comune.milano.it/>)
- ✓ Ministero degli Affari Esteri-Osservatorio Economico (<https://www.infomercatiesteri.it/osservatorio-economico.php>)

2.14 Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας

Το 2022 το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης διαχειρίστηκε 96 αιτήματα Ελλήνων εξαγωγέων, ενώ προσέφερε συστηματική πληροφόρηση για το οικονομικό περιβάλλον στην Ιταλία και εστίασε με ενδελέχεια στην αξιολόγησης υλοποίησης της δέσμης του ιταλικού οικονομικού προγράμματος για ανάταξη σε επιχειρηματικό και κοινωνικό επίπεδο μετά τις δυσμενείς επιπτώσεις της πανδημίας, μέσω της διάχυσης ενημέρωσης στα αρμόδια Υπουργεία και φορείς στην Ελλάδα. Πραγματοποίησε συναντήσεις με υψηλόβαθμα στελέχη ιταλικών εταιρειών, κυρίως στον τομέα ενέργειας και ψηφιακής τεχνολογίας για προώθηση της διμερούς και περιφερειακής ενεργειακής συνεργασίας.

Το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης, κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς, συμμετείχε σε τακτικές ενημερώσεις ECOFIN, σε διαδικτυακές ημερίδες οικονομικών think-tanks και διεθνή συνέδρια, όπως Mediterranean Dialogues, ενώ σε πλαίσιο παρακολούθησης Διεθνών Οργανισμών Η.Ε. με έδρα τη Ρώμη, FAO, IFAD, WFP, παρέστη ενεργά σε συνεδριάσεις Ανώτατων Οργάνων καθώς Επιτροπών και Ομάδων Εργασίας.

Η εξέλιξη της πανδημίας και τα ισχύοντα περιοριστικά μέτρα και το 2022 δυσχέραναν την υλοποίηση όλων των προγραμματισμένων δράσεων για την προώθηση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων. Η δε, σχεδιαζόμενη διοργάνωση ημερίδων με ΣΕΒ, Confindustria και Assolombarda, προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί σε συνδυασμό με την συγκυρία και το πλαίσιο της σύγκλησης Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος – Ιταλίας στα τέλη α΄ εξαμήνου 2024. Το Σχέδιο Δράσης στο πεδίο που αφορά τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις προσαρμόστηκε στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια για την ανταπόκριση των Γραφείων ΟΕΥ Ρώμης και Μιλάνου, με γνώμονα την λυσιτελέστερη επίτευξη των τεθέντων στόχων.

Υπό το φως των ανωτέρω, στο πλαίσιο του στόχου για ενίσχυση της οικονομικής/επενδυτικής δραστηριοποίησης ιταλικών εταιρειών στην Ελλάδα το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης επιμελήθηκε την καταχώρηση συνεντεύξεων και άρθρων στα ηλεκτρονικά περιοδικά *Civiltà del Lavoro* (Φεβρουάριος 2021) και *Formiche* (Φεβρουάριος 2021), με αντικείμενο την προβολή της προετοιμασίας της χώρας μας κατά την εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και με έμφαση στην ανάδειξη της στρατηγικής διάστασης της εταιρικής σχέσης της διμερούς συνεργασίας.

Ειδικότερα, στον τομέα της ενέργειας, το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης επιμελήθηκε συνέντευξη στο κλαδικό ηλεκτρονικό περιοδικό των Διαχειριστών Ενέργειας, *Element Plus* (Οκτώβριος 2021) με σκοπό την ευρύτερη διάχυση της ενημέρωσης σε θεσμικούς φορείς για τις μεταρρυθμίσεις που έχει δρομολογήσει η χώρα μας σε τομείς Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, Υπεράκτιων ΑΠΕ και εν γένει στο πλαίσιο της ενεργειακής μετάβασης.

Κατά τη διάρκεια του έτους πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με ιταλικές εταιρείες, με επενδυτικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα, όπως Eni, Italgas, Fincantieri, Edison, Vivisol, κ.ά.

Αναφορικά με τις δράσεις προβολής και προώθησης ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων στην ιταλική αγορά, συγκρατείται η Πρωτοβουλία Γραφείου ΟΕΥ Ρώμης για διοργάνωση συνάντησης (Bologna, 14.10.2022) εκπροσώπων της επιχειρηματικής συστοίχισης (cluster) με την επωνυμία ΕΛΛΑ-ΔΙΚΑ ΜΑΣ με διευθυντικά στελέχη προμηθειών (Buyers) της μιας εκ των δύο κορυφαίων αλυσίδων σουπερμάρκετ στην Ιταλία, COOP Italia. Καταγράφεται πρόσφατη προτεραιότητα της COOP Italia για αύξηση μεριδίου private labels, σε σχέση με τα επώνυμα προϊόντα, από 25% σε 40% ως προς την αξία και 50% ως προς τον όγκο, γεγονός που δύναται, στην παρούσα συγκυρία,

να περιορίσει το εύρος ενδεχόμενης συνεργασίας για αγορές ελληνικών προϊόντων επώνυμης αναφοράς.

Στις 22 Οκτωβρίου 2021 κατά τη διάρκεια επίσκεψης του ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Λιβανός στη Ρώμη είχε συνομιλίες με ομόλογό του, κ. Patuanelli, όπου επιβεβαιώθηκε η πολιτική βούληση για διοργάνωση του 2^{ου} Αγροδιατροφικού Forum -πρόταση που παραμένει επίκαιρη με δεδομένο ότι το 2022 το ¼ της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία αφορούσε σε αγροδιατροφικά προϊόντα- ενώ υπήρξε κοινός τόπος και συμφωνία για ενίσχυση της συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο στα πεδία της εμπρόσθιας σήμανσης τροφίμων (Nutriscore), στην αντιμετώπιση της παράνομης αλιείας και στην ΚΑΠ.

Στις 8 Νοεμβρίου 2021, το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης της Πρεσβείας, με αφορμή επίσκεψη του Υπουργού Εξωτερικών, κ. Ν. Δένδια στη Ρώμη επιμελήθηκε την διοργάνωση δείπνου εργασίας με τη συμμετοχή ανώτατων διευθυντικών στελεχών των κορυφαίων ιταλικών εταιρειών στους κρίσιμους τομείς της ενέργειας (Enel, Italgas, Snam, Edison, Terna), των υποδομών (Ferrovie dello Stato), των ναυπηγείων (Fincantieri), των τηλεπικοινωνιών (Sparkle) και της άμυνας (Leonardo), ελληνικών εταιρειών, που έχουν επενδύσει στην Ιταλία (Energean, Sunlight), καθώς και του TAP. Κατά τις συζητήσεις, στις οποίες συμμετείχε και ο Γενικός Διευθυντής Πολιτικών Υποθέσεων της Farnesina, αναδείχθηκε ως ορόσημο σύγκλισης και αναγνώρισης ο στρατηγικός ρόλος της Ελλάδος ως κόμβος (hub) στον κρίσιμο γεωπολιτικό χώρο της Ν.Α. Ευρώπης και της Μεσογείου, καθώς και η συμβολή της οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας και “εγγραφής” της στον πυρήνα σύσφιξης των διμερών πολιτικών σχέσεων. Το δείπνο εργασίας αξιολογείται ως επιστέγασμα αλλά και αφετηρία για υλοποίηση ευρύτερων πρωτοβουλιών, με στόχο την εμβάθυνση της οικονομικής συνεργασίας, ειδικότερα και στο πλαίσιο της επικείμενης, για το επόμενο έτος, Διακυβερνητικής Διάσκεψης.

Στις 23 Νοεμβρίου 2021 συνδιοργανώθηκε από Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης και Enterprise Greece διαδικτυακή ενημερωτική ημερίδα (webinar), που εντάσσεται στην σειρά “Doing Business in” με αντικείμενο τη δομή της ιταλικής αγοράς τροφίμων και τις απαιτήσεις για ποιοτική μεγέθυνση των ελληνικών εξαγωγών. Η εκδήλωση επικεντρώθηκε στη λειτουργία των τριών καναλιών διανομής (supermarkets, delicatessen και e-commerce). Επιπλέον, παρεσχέθη η δυνατότητα σε εταιρείες με εξαγωγές εμβληματικών ελληνικών προϊόντων (ιχθυηρά και γιαούρτι) να παρουσιάσουν την επιτυχημένη -εκ του αποτελέσματος- στρατηγική τους για διείσδυση και εδραίωση της παρουσίας τους στην ιταλική αγορά. Οι εγγεγραμμένοι συμμετέχοντες υπερέβησαν τους 180. Η εκδήλωση έχει αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του Enterprise Greece και είναι διαθέσιμη στο σύνδεσμο: [Doing business in Italy - COVID-19 Challenges and Opportunities - Enterprise Greece](#)

Προ πανδημίας, περισσότερες από 100 ελληνικές εταιρείες συμμετείχαν, ετησίως, σε διεθνείς εκθέσεις στην Περιφέρεια της Λομβαρδίας και κυρίως στο Μιλάνο, που συγκέντρωσαν τις περισσότερες ελληνικές παρουσίες: HOST, HOMI, UNICA, TuttoFood, Salone del Mobile, MICAM, MCE.

3 Συμπεράσματα – προτάσεις

3.1 Προοπτικές ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

Ο αγροδιατροφικός τομέας χώρας μας διακρίνεται, εμβληματικά, για την αναγνωρισιμότητα, αποδοχή, διεισδυτικότητα και τις ενυπάρχουσες προοπτικές διεύρυνσης του στην ιταλική αγορά. Το 2022 από το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία το 1/4 αφορούσε αγροδιατροφικά προϊόντα, αξίας άνω των € 1,4 δισ. Προς τούτο κρίνεται σκόπιμο, ενισχυτικά, να προωθηθεί η θεσμική συνεργασία κεντρικών αγορών της χώρας μας με τις αντίστοιχες ιταλικές (OKAA-Italmercati). Ειδικότερα, προϊόντα που προκαλούν ενδιαφέρον: ροδάκινα, βερούκοκα, ρόδια, αλόη, ελιές, προϊόντα ελιάς, μέλι, προϊόντα μελιού, μπίρα, κορινθιακή σταφίδα, κρόκος.

Η ε/πρωτογενής παραγωγή λόγω ομοειδούς χαρακτήρα, είναι ανταγωνιστική με την ιταλική. Κατά συνέπεια ενδείκνυται εστιασμός, λόγω των απαιτητικών προδιαγραφών ιταλικής αγοράς, στη διείσδυση γαστρονομικών προϊόντων μας με διακριτή ποιότητα (niche market, niche products). Εν προκειμένω, προτείνεται η συντεταγμένη, μέσω προωθητικών δράσεων, υποστήριξη προϊόντων γαστρονομίας, όπως αυγοτάραχο, κρασί, αρτοποιήματα, μέλι, μαστίχα, καθώς και προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ.

Η κατανάλωση ιχθυηρών στην Ιταλία εκτιμάται ότι υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ σε 25,9 κιλά κατά κεφαλή. Οι επιχειρήσεις του κλάδου συνολικά υπολογίζονται σε 10.000 εκ των οποίων το 1/3 αφορά στην ιχθυοκαλλιέργεια, ενώ ο κλάδος κυριαρχείται από τις εισαγωγές. Οι εξαγωγές ιχθυηρών στην Ιταλία, το 2022, αντιστοιχούν σε ποσοστό 4,9% επί του συνόλου της αξίας των ελληνικών εξαγωγών (€ 277,6 εκ.).

Όσον αφορά το πεδίο του διμερούς εμπορίου οίνου Ελλάδας-Ιταλίας, σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (CN4), οι ελληνικές εξαγωγές διαμορφώθηκαν, το 2021, σε € 2.335.501, σημειούμενης αύξησης 502,93%, σε σχέση με το προηγούμενο έτος (€ 387.358) και το 2022 σε € 456.228. Αντίστοιχα, οι ε/εισαγωγές ιταλικών οίνων αυξήθηκαν, το 2021, κατά 58,07% και συνολική αξία € 16.985.894 και το 2022 σε € 23.118.165.

Τα μεγέθη των ποσοτήτων ελληνικών εξαγωγών οίνων στην Ιταλία σημειώνουν εντυπωσιακή μεταβολή το 2021, με αύξηση κατά 1.236,64% (2021: 2.560.381 λίτρα έναντι 2020: 191.553 λίτρα). Ωστόσο, η τιμή ανά κιλό των εξαγόμενων ποσοτήτων, καταγράφει σημαντική μείωση κατά 54,95% (2021: 0,91 €/κιλό έναντι 2020: 2,02 €/κιλό). Η ανάλυση των ε/εξαγωγών (CN8) αναδεικνύει ότι, το 2021, οι κωδικοί που αφορούν σε μούστο σταφυλιών, που δεν έχει υποστεί ζύμωση συμπυκνωμένου ή μη συμπυκνωμένου, αντιστοιχούν σωρευτικά σε € 1,96 εκ. εκ του συνόλου των ε/εξαγωγών οίνου (ήτοι το 83,80%), με ταυτόχρονη περιορισμένη συμμετοχή των, αυξημένης προστιθέμενης αξίας, ποικιλιακών και κρασιών ΠΟΠ/ΠΓΕ.

Προς συνεκτίμηση, υπογραμμίζουμε ότι η Vinitaly αποτελεί την μεγαλύτερη Έκθεση οίνου διεθνώς, ακολουθούμενη από την ProWein (Dusseldorf, Γερμανία) και την Vinexpo (Bordeaux, Γαλλία). Στην 55^η έκδοση της Vinitaly το 2023, οι επισκέπτες υπερέβησαν τους 93.000, εκ των οποίων 29.600 αλλοδαποί από 143 χώρες. Ο αριθμός των εταιρειών/εκθετών διαμορφώθηκε σε 4.000 από την Ιταλία και περισσότερες των 30 ξένων χωρών. Το 2023, σημειώθηκε ρεκόρ παρουσίας κορυφαίων buyers, άνω των 1.000 από 68 χώρες, σημειούμενης αύξησης 43% εν σχέσει με την διοργάνωση του 2022, ενώ πραγματοποιήθηκαν άνω των 45.000 γευσισγνωσίες (αύξηση 50%) από οινόφιλους στο ιστορικό κέντρο της Βερόνας. Προς τούτο κρίσιμο αξιολογείται ως θετικό βήμα η πρόθεση για

οργανωμένη συμμετοχή ελληνικών οινοποιιών στην Vinitaly 2024, ιδανικά, υπό το καθεστώς "τιμώμενης χώρας".

Σημειώνουμε ότι, η Ιταλία αποτελεί τον μεγαλύτερο παραγωγό κρασιού παγκοσμίως, με την ιταλική οινοποιητική δραστηριότητα, το 2022, να αντιστοιχεί σε € 31,3 δισ., απασχολώντας περίπου 530.000 εταιρείες, με τον κλάδο να αναδεικνύεται στην κορυφή της ειδικής κατάταξης του εμπορικού ισοζυγίου «Made in Italy». Αναφορικά με τις εξαγωγικές επιδόσεις του ιταλικού οίνου, το 2022, διαμορφώθηκαν σε € 8 δισ., με την χώρα να κατατάσσεται στη δεύτερη παγκοσμίως, μετά την Γαλλία, με αξία εξαγωγών € 12,5 δισ.

Η υψηλή ποιότητα ελληνικών οίνων, με στόχευση στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αυτόχθονων οινικών ποικιλιών, αποτελεί "διαβατήριο" ποιοτικής υπεραξίας ελληνικών οίνων από τη τοποθέτησή τους στην, υψηλών προδιαγραφών ιταλική οινική αγορά, συνεκτιμώντας το κεκτημένο των εξοικειωμένων/ευνοϊκά διακείμενων Ιταλών καταναλωτών, λόγω του υψηλού τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα (1,41 εκ. αφίξεις το 2022).

Επιπλέον, υφίστανται δυνατότητες προώθησης ε/προϊόντων φυσικών καλλυντικών και συστατικών τους, λόγω της σημειούμενης τάσης του ιταλικού καταναλωτικού κοινού προς τα εν λόγω προϊόντα.

Στις Περιφέρειες της Β. Ιταλίας, που διαθέτουν το υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ και κατατάσσονται μεταξύ των πρώτων θέσεων στην Ευρώπη, προσφέρονται ευκαιρίες για αύξηση του μεριδίου των ελληνικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η διακριτή αγοραστική δύναμη των καταναλωτών της Β. Ιταλίας προβάλλει, εν δυνάμει, αξιοποιήσιμες προοπτικές μεγέθυνσης εισόδου των ελληνικών προϊόντων. Στόχος των ε/επιχειρήσεων ενδείκνυται να είναι, μεταξύ άλλων, αφενός η αύξηση του μεριδίου των ε/εξαγωγών αφετέρου η διεύρυνση της ποικιλίας των εξαγομένων προϊόντων.

Το εύρος της ιταλικής αγοράς (πληθυσμός: 60 εκ. και τουρίστες: 65 εκ.), η διαχρονική εγγύτητα σε οικονομικό, εμπορικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό και τουριστικό πεδίο και το κατ' εξοχήν συγγενές γαστριμαργικό/καταναλωτικό πρότυπο με συναφείς προσλαμβάνουσες παραστάσεις-μεσογειακή διάσταση- μέσω της εγγενούς αναγνωρισιμότητας, διευκολύνουν την, υπό όρους, προσβασιμότητα ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων. Παράλληλα, οι υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές, η διακριτή ανταγωνιστικότητα, το ισχυρό πρότυπο brand name (Made in Italy) και η περιφερειακή διάρθρωση αγοράς υπαγορεύουν, αναντίρρητα, τη συνύπαρξη ποιότητας και ανταγωνιστικών τιμών σε συντεταγμένο πλαίσιο στοχευμένου στρατηγικού σχεδίου.

Η οικονομική συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας κινείται και ενδυναμώνεται με όρους οικονομικού και επιχειρηματικού αυτοματισμού σφυρηλατώντας τη στρατηγική σχέση των δύο χωρών, όπως αποτυπώνεται από τη σταθερά ανοδική πορεία, αμφίπλευρα, των εμπορικών ροών και τεκμηριώνει την εκτίμηση για ευρείες προοπτικές περαιτέρω μεγέθυνσης διμερούς εμπορίου, με ρεαλιστικό και εφικτό στόχο την προσέγγιση των € 7 δισ. ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία το 2023.

Συμπερασματικά, στο πεδίο του διμερούς εμπορίου αγαθών, καταγράφονται ευρείες προοπτικές διεύρυνσης για τον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα στην ιταλική αγορά, που πρωταγωνιστεί και διαχρονικά αντιπροσωπεύει τον ισχυρότερο πυλώνα της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών, με κύρια προϋπόθεση την εκπόνηση ολοκληρωμένης στρατηγικής, συνεργειών και συνεκτικών στοχευμένων δράσεων προβολής και προώθησης.

Στο πεδίο του διμερούς εμπορίου υπηρεσιών, ο τουρισμός αναμφισβήτητα κατέχει και το 2022 τη μερίδα του λέοντος. Η προϊούσα αποκατάσταση της τουριστικής κίνησης στα προ της πανδημίας

επίπεδα, η σταθερή προτίμηση των Ιταλών τουριστών προς την Ελλάδα συνηγορούν στην εκτίμηση για ανοδική τάση των εισπράξεων υπηρεσιών της χώρας μας από την Ιταλία.

Πίνακας 20: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
1	Αγροδιατροφικός κλάδος	Ο αγροδιατροφικός τομέας χώρας μας διακρίνεται, εμβληματικά, για την αναγνωρισιμότητα, αποδοχή, διεισδυτικότητα και τις ευρείες προοπτικές διεύρυνσης του στην ιταλική αγορά. Το 2022 από το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία (€ 5.7 δισ.) το 1/4 αφορούσε σε αγροδιατροφικά προϊόντα, αξίας € 1,4 δισ. ευρώ.
2	Ελληνικός οίνος	Υψηλή ποιότητα ελληνικών οίνων, στόχευση στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αυτόχθονων οινικών ποικιλιών, “διαβατήριο” ποιοτικής υπεραξίας ελληνικών οίνων από τη τοποθέτησή τους στην, υψηλών απαιτήσεων, ιταλική οινική αγορά, εν δυνάμει εξοικειωμένο ευνοϊκά διακείμενο ιταλικό καταναλωτικό κοινό, λόγω υψηλού τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα. Διερεύνηση συμμετοχής χώρας μας στην Διεθνή Έκθεση Vinitaly.
3	Φυσικά καλλυντικά	Πρωώθηση ελληνικών προϊόντων φυσικών καλλυντικών και συστατικών αυτών, λόγω στροφής καταναλωτικού κοινού σε εν λόγω προϊόντα. Αδιάληπτη παρουσία ελληνικών εταιρειών στην Διεθνή Έκθεση Cosmoprof υπό την οργάνωση της Enterprise Greece.
4	Μάρμαρα	Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 5 ^η θέση παγκοσμίως στις εξαγωγές μαρμάρου και την 2 ^η στην ΕΕ μετά την Ιταλία. Αδιάλειπτη συμμετοχή στην Διεθνή Έκθεση Marmomac που αποτελεί τον κύριο διεθνή κόμβο και πλατφόρμα δικτύωσης των πρωταγωνιστών των κλάδων για την παραγωγή, την αγορά πετρωμάτων και τις τεχνολογίες επεξεργασίας, με ουσιαστική επίδραση στη διαμόρφωση τάσεων καθώς και στην ανάδειξη υλικών. Προβολή της νέας επικοινωνιακής ταυτότητας "GREEK MARBLE Then. Now. Forever." υπό την Enterprise Greece.

3.2 Ταμείο Ανάκαμψης - Προοπτικές διεύρυνσης αμφίπλευρης επενδυτικής παρουσίας

Η κρίση της πανδημίας επιβεβαίωσε εμφατικά την σκοπιμότητα και τον κρίσιμο συζευκτικό ρόλο δημοσίου και ιδιωτικού τομέα με όρους συμπληρωματικότητας στο πεδίο ενίσχυσης και εκσυγχρονισμού της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας, με αξιοποίηση και πρόσβαση σε νέα χρηματοδοτικά εργαλεία (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας). Στο πλαίσιο των εν εξελίξει ιδιωτικοποιήσεων και των επενδυτικών ευκαιριών που προσφέρει το Ταμείο, το επενδυτικό ενδιαφέρον /εταιρειών στρέφεται σε θαλάσσιες, σιδηροδρομικές μεταφορές, υποδομές και τηλεπικοινωνίες, καινοτομία, ενεργειακή μετάβαση και ψηφιακό μετασχηματισμό.

Στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ (Green Deal), που θα καθορίσει το αναπτυξιακό πεδίο των κρατών-μελών της τα προσεχή έτη και ειδικότερα με το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το πλέον εμβληματικό Πρόγραμμα της ΕΕ, χωροθετείται ένα κοινό πλαίσιο για επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις, κατά το διάστημα 2021-2026, που διανοίγει νέες προοπτικές για την επανεκκίνηση και περαιτέρω διεύρυνση της διμερούς οικονομικής συνεργασίας σε τομείς όπως: πράσινη οικονομία, ενεργειακή μετάβαση, βιώσιμη κινητικότητα, ψηφιακό μετασχηματισμό και καινοτομία. Επισημαίνεται ότι από το σύνολο των εγκεκριμένων πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης (ύψους € 30,5

δισ. για την Ελλάδα και € 191,5 δισ. για την Ιταλία), ποσοστό 38% κατανέμεται για την πράσινη ενεργειακή μετάβαση και 20% για τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Στο επίκεντρο του ιταλικού Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας τοποθετούνται οι βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα. Ποσοστό 56% της χρηματοδότησης σχετικών έργων, ήτοι € 34,7 δισ., κατανέμεται για έργα στον Νότο, όπως σιδηρόδρομοι υψηλής ταχύτητας και 13%, ήτοι € 8,4 δισ. για ανανέωση του στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων.

Η Λομβαρδία, με 3.309 καταγεγραμμένες νεοφυείς επιχειρήσεις, αποτελεί την Περιφέρεια με το μεγαλύτερο αριθμό νεοφυών επιχειρήσεων στην Ιταλία (27% του συνόλου). Το λιαν εμπόριο, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών, ο τουρισμός και τα τρόφιμα αποτελούν σημαντικούς κλάδους της οικονομίας των δυο χωρών, που τοποθετούνται ήδη ή αναμένεται να εισέλθουν άμεσα σε μια φάση έντονου μετασχηματισμού και ως εκ τούτου αναγκαιοποιείται ο σχεδιασμός λυσιτελέστερων τρόπων ενσωμάτωσης και αξιοποίησης ψηφιακών τεχνολογιών προκειμένου να παραμείνουν να αναταχθούν με συγκρίσιμους όρους διεθνούς ανταγωνιστικότητας.

Η Ελλάδα και η Ιταλία συνεργάζονται ήδη στον τομέα της καινοτομίας και της διαστημικής τεχνολογίας, μέσω της συμμετοχής τους στα προγράμματα της ΕΕ (HORIZON, INTEREG). Επισημαίνεται ότι, δεδομένου η Ιταλία αποτελεί τον κυρίαρχο εμπορικό εταίρο της χώρας μας, επιβάλλεται να επιδιώξουμε στοχευμένες εξειδικευμένες δράσεις προώθησης συνεργειών στον τομέα της καινοτομίας και τεχνολογίας (innovation partnerships).

Προοπτικές υφίστανται και στο πεδίο της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και στην αγροτεχνολογία, στον ιαματικό τουρισμό, σε επίπεδο οικιστικής ανάπτυξης αλλά και επενδύσεων σε τουριστικά καταλύματα, στη διοργάνωση ιατρικών συνεδρίων, σε τουριστικά προγράμματα που συνδυάζονται με προγράμματα ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης, στον φαρμακευτικό τομέα και στον τομέα των καλλυντικών, στα logistics και στις μεταφορές.

Η εκτόξευση του ιταλικού επενδυμένου κεφαλαίου στη χώρα μας κατά τα τελευταία έτη, σύμφωνα με τα στοιχεία της Banca d' Italia, στον τομέα της ενέργειας και των υποδομών, αναδεικνύουν τα πλεονεκτήματα του στρατηγικού ρόλου της Ελλάδας ως hub στον κρίσιμο γεωπολιτικό χώρο της ΝΑ Ευρώπης και της Μεσογείου. Με την δυναμική επιχειρηματική δράση ιταλικών εταιρειών στην Ελλάδα αναγνωρίζεται η πολιτική σταθερότητα χώρας μας, το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, το υψηλής κατάρτισης στελεχιακό δυναμικό, η εμπέδωση κουλτούρας επιχειρηματικότητας, καθώς και τα εγγενή πλεονεκτήματα της στρατηγικής χωροθεσίας και του κρίσιμου ρόλου της Ελλάδας στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης και της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Πίνακας 21: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από την Ιταλία

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση-Αιτιολόγηση
1	Ενέργεια	Έντονο ενδιαφέρον ιταλικών ενεργειακών κολοσσών για την ελληνική αγορά, με ιδιαίτερη έμφαση στις ΑΠΕ
2	Μεταφορές - Υποδομές	Στο πλαίσιο επενδυτικών ευκαιριών που προσφέρει το Ταμείο Ανάκαμψης, το επενδυτικό ενδιαφέρον ιταλικών εταιρειών στρέφεται στις θαλάσσιες, σιδηροδρομικές μεταφορές, σε υποδομές και τηλεπικοινωνίες
3	Πρόγραμμα Ιδιωτικοποιήσεων	Εκδηλωθέν ενδιαφέρον ιταλικών τραπεζικών ομίλων για εν εξελίξει projects Προγράμματος Ιδιωτικοποιήσεων

Σε ανωτέρω πλαίσιο, οι προοπτικές και στοχεύσεις της συνεργασίας μας στον ενεργειακό τομέα, συγκροτούν αναμφισβήτητο ειδικό βάρος και κεφάλαιο (asset) με μετρήσιμο αποτύπωμα εμπάθυνσης στην συναξιολόγηση και ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της διμερούς πολιτικής συνεργασίας μας.

3.3 Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Σε μια ώριμη και απαιτητική αγορά όπως η ιταλική επιβάλλεται η διάρθρωση και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου με στοχευμένες δράσεις προβολής και προώθησης προϊόντων. Συνοπτικά, οι προϋποθέσεις πρόσβασης στην ιταλική αγορά, υπαγορεύουν ενδελεχή έρευνα αγοράς, συγκροτημένο σχέδιο ανάπτυξης, επιλογή κατάλληλου συνεργάτη, συνέπεια, ποιότητα, προσαρμοστικότητα στις τάσεις της εγχώριας αγοράς, στρατηγική ως προς τα Private Label και προωθητικές ενέργειες σε συνεργασία με επιτόπιες εταιρείες προβολής και προώθησης. Η εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης σε πλαίσιο μιας διαχρονικής συνεργασίας υπαγορεύει συνέπεια στην ποιότητα και σταθερότητα στις παραδόσεις προϊόντων.

Στο πλαίσιο ανάδειξης των διακριτών ποιοτικών χαρακτηριστικών των εξαγόμενων ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων προτείνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών όπως: προωθητικές δράσεις σε επιλεγμένες αλυσίδες με διαδρομή στην προώθηση ελληνικών προϊόντων, εστιασμός σε προϊόντα υψηλής ποιότητας αναγνωρισμένα και σύμφυτα προς γεωγραφικό προσδιορισμό, αξιοποίηση της εξοικείωσης του Ιταλού καταναλωτή με ελληνικά προϊόντα λόγω του σημαντικού τουριστικού ρεύματος, τυποποίηση, εδραίωση ελληνικού brand name, αξιοποίηση δυνατοτήτων e-commerce, διασύνδεση με υψηλή γαστρονομία, διενέργεια δράσεων γευσιγνωσίας τροφίμων και οίνων, επισκέψεις opinion makers και δημοσιογράφων σε χώρους παραγωγής και τουριστικούς προορισμούς, δράσεις σε χώρους delicatessen, κ.ά.

Πέραν ενός συνεκτικού προγράμματος δράσεων για την ενίσχυση της εξωστρέφειας σε συνεργασία με Enterprise Greece, το Γραφείο ΟΕΥ, σε συνεργασία με παραγωγικούς και εξαγωγικούς φορείς (Επιμελητήρια, Διεπαγγελματικές Ενώσεις, Συνδέσμους κ.ά), επιδιώκει να συνεισφέρει σε υποστηρικτικές στοχευμένες δράσεις προβολής/προώθησης ελληνικών προϊόντων και ανάπτυξης επιχειρηματικών συνεργασιών, με την προϋπόθεση έγκαιρης και άρτιας προετοιμασίας.

Σε πλαίσιο στρατηγικής εξωστρέφειας και επιχειρηματικού σχεδίου 2022 το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης, εστίασε στην διερεύνηση εδραίωσης συνεργασίας με την αλυσίδα supermarket Coop για υλοποίηση ενεργειών προβολής και προώθησης ελληνικών τροφίμων και ποτών με σκοπό τη διεύρυνση της παρουσίας των ελληνικών προϊόντων στην ιταλική αγορά είτε αυτοτελώς είτε μέσω συνεργειών για προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Η COOP είναι μία εκ των δύο ηγέτιδων εταιρειών (μαζί με την Conad) στο χώρο των αλυσίδων supermarket στην Ιταλία με μερίδιο αγοράς που κυμαίνεται για εκάστη εκ των δύο σε 13-15%. Ο κύκλος εργασιών της COOP διαμορφώθηκε, το 2020, σε 13,3 δισ. ευρώ. Η αλυσίδα διαθέτει περισσότερα από 1200 σημεία πώλησης σε 18 από τις συνολικά 20 περιφέρειες της Ιταλίας, συνεργάζεται με 79 συνεταιρισμούς και ήδη ελληνικά προϊόντα διατίθενται στα καταστήματά της. Σημειωτέον, η πλειονότητα των αλυσίδων διακρίνεται για κατακερματισμό, πολυπλοκότητα και έντονη περιφερειακή διάσταση, καθώς και για μη ισόρροπη παρουσία στην ιταλική επικράτεια.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ «από το αγρόκτημα στο πιάτο» και της Συνόδου Κορυφής των Η.Ε. για τη μετάβαση των συστημάτων τροφίμων, καθώς και των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης για πράσινη και ψηφιακή γεωργία, θα ήταν σκόπιμο εξετασθεί η υλοποίηση διοργάνωσης 2^{ου}

Αγροδιατροφικού Φόρουμ στη Ρώμη (1^ο Φόρουμ, Αθήνα 2016), προκειμένου διερευνηθούν οι δυνατότητες περαιτέρω προώθησης της διμερούς συνεργασίας στον αγροδιατροφικό τομέα. Η αμφίπλευρη πολιτική βούληση σε επίπεδο αρμόδιων Υπουργών να προταχθεί ο αγροδιατροφικός τομέας στο επίκεντρο της διμερούς ελληνο-ιταλικής συνεργασίας επιβεβαιώθηκε εκ νέου και κατά την συνάντηση εργασίας Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων κ. Αυγενάκη με ομόλογό του κ. Lollobrigida στη Ρώμη (13.11.2023).

Το ειδικό βάρος και ο κυριαρχικός όγκος των οικονομικών συναλλαγών μας συντείνουν στην αναγκαιότητα για αξιολόγηση πρότασής μας για ενδεχόμενη συμμετοχή της Ιταλίας ως τιμώμενης χώρας στην ΔΕΘ στο πλαίσιο των προσεχών οργανώσεων (τελευταία φορά ήταν το 2008), πρωτοβουλία που πέραν της “σημειολογίας” της απήχησης του μηνύματος στο επιχειρηματικό δυναμικό των δύο χωρών θα επισφραγίσει αλλά και θα λειτουργήσει ως εφελκυστικό, ενώ θα κινητοποιήσει τις επιχειρηματικές κοινότητες σε συγκλίσεις και σε μεγέθυνση της οικονομικής συνεργασίας.

Η διοργάνωση B2B συναντήσεων μεταξύ καινοτόμων ε/επιχειρήσεων και ι/βιομηχανιών, με σκοπό την προώθηση της καινοτομίας στη μεταποιητική βιομηχανία και στις νέες τεχνολογίες, καθώς και η συμμετοχή σε εξειδικευμένες εκθέσεις τεχνολογίας (cibus tech) δημιουργούν τις προϋποθέσεις ευρείας συνεργασίας με αμοιβαία επωφελή αποτελέσματα (win-win).

3.4 Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου

Η σχεδιαζόμενη πραγματοποίηση της εκκρεμούσας σύγκλησης 2^{ης} Συνόδου Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας, στο εγγύς χρονικό διάστημα, που συμφωνήθηκε στην κατ’ ιδίαν συνάντηση των Πρωθυπουργών Ελλάδος και Ιταλίας στο πλαίσιο του EU MED (17.09.2021), εκτιμάται ότι θα συμβάλει πολλαπλασιαστικά στην πολυδιάστατη εμβάθυνση της διμερούς στρατηγικής εταιρικής σχέσης με αμοιβαία οφέλη για τις χώρες μας, εξέλιξη που σηματοδοτεί τον κομβικό ρόλο-κλειδί που δικαιούνται και επωμίζονται Ελλάδα και Ιταλία, μεσογειακές χώρες της ΕΕ στο κρίσιμο χώρο της Α. Μεσογείου.

Η στρατηγική διάσταση αλλά και το εύρος της συνεργασίας των επιχειρηματικών κοινοτήτων, αμφίπλευρα, έχει εισέλθει σε υψηλό στάδιο συνεκτικής ωρίμανσης. Το εύρος και το βάθος της στρατηγικής οικονομικής συνεργασίας μας υπαγορεύει να δοθεί έμφαση με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, σε σύσταση θεσμικού υποστηρικτικού κελύφους στους τομείς της επιχειρηματικής συνεργασίας και εμπορίου.

Συγκεκριμένα, προτείνεται σύσταση Ανώτατου Επιχειρηματικού Συμβουλίου, με την συμπερίληψη και του Ελληνοϊταλικού Επιμελητηρίου, κατ’ αναλογία, προς τα αντίστοιχα που έχει θεσπίσει η Ιταλία με τις σημαντικότερες χώρες-εταίρους σε οικονομικό-επιχειρηματικό επίπεδο. Ενδεχομένως, αξιολογηθεί ανωτέρω πρόταση στο περιθώριο της επόμενης Διακυβερνητικής-Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ) και με διοργάνωση Επιχειρηματικού Φόρουμ σε συνεργασία με Confidustria στη Ρώμη και Assolombarda στο Μιλάνο και Farnesina σε καίριους τομείς όπως η πράσινη και ψηφιακή οικονομία, αμυντική συνεργασία, μεταφορές, έρευνα & τεχνολογία, εφοδιαστικές αλυσίδες (logistics) και καινοτομία.

Σειρά άλλων πρωτοβουλιών σε θεσμικό επίπεδο εκτιμούμε ότι δύνανται να εστιάσουν στα εξής:

α) Συνεργασία στον τομέα της προστασίας προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ με τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων και, σε κάθε περίπτωση, η εκατέρωθεν υπόδειξη

σημείων επαφής στα οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αναφέρουν περιπτώσεις παραβίασης των κοινοτικών προβλεπόμενων.

β) Ουσιαστική προώθηση στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων επί τη βάση του Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ Enterprise Greece και ICE που υπεγράφη κατά την επίσκεψη του τότε αρμόδιου Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης στη Ρώμη (Οκτώβριος 2016).

γ) Εκκρεμεί το επόμενο βήμα θεσμικής συνεργασίας αρμόδιων φορέων προκειμένου να διευκολυνθεί η δικτύωση και συνεργασία επιχειρήσεων στον τομέα της τεχνολογίας και καινοτομίας. Η επιχειρηματική συνεργασία θα μπορούσε να λάβει την μορφή συμμετοχών σε κοινοπραξίες, σε κοινά ερευνητικά προγράμματα, σε εκθέσεις, συνέδρια, διαγωνισμούς κλπ.

δ) Θεωρείται σημαντικό να υλοποιηθεί η θεσμική συνεργασία κεντρικών αγορών της χώρας μας με τις αντίστοιχες ιταλικές (OKAA-Italmercati).

3.5 Στρατηγική ταυτότητα: Πλαίσιο και προοπτικές εμβάθυνσης οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας-Ιταλίας

Η "ανάγνωση" των διμερών οικονομικών σχέσεων μας με την Ιταλία οριοθετείται και τροφοδοτείται εξελικτικά από την διάσταση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης. Κομβικό και αφετηριακό στοιχείο στον πυρήνα των σχέσεων μας συνιστά το αδιαμφισβήτητο πρόταγμα και κεκτημένο της κάλυψης της πρώτης θέσης από την Ιταλία στις εξωτερικές οικονομικο-εμπορικές μας συναλλαγές.

Η προϊούσα όσμωση των διμερών οικονομικών σχέσεων μας με στρατηγικό πρόσημο και υπόβαθρο επιβεβαιώνει την «αποδοχή» του οικονομικού επενδυτικού πεδίου της χώρας μας ως συγκλίνουσα σε προτεραιότητα επιλογή για ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων με στόχευση την βαλκανική ενδοχώρα, τις εν δυνάμει συντελούμενες διεργασίες ενεργειακής διασύνδεσής της, ιδιαίτερα δε και στο κρίσιμο πεδίο της Αν. Μεσογείου.

Η αδιάπτωτη εδραίωση της Ιταλίας ως πρωταρχικός οικονομικός εταίρος της εξωστρέφειάς μας, συνιστά κομβικό στοιχείο στον οργανικό πυρήνα των σχέσεων μας και γονιμοποιό μήτρα για την διεύρυνση σφαιρικών επιχειρηματικών συστοιχίσεων.

Το στρατηγικό βάθος επιρρωνύεται από τον σημαντικό επενδυτικό όγκο της Ιταλίας σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας μας, ιδιαίτερα δε ταυτοποιείται και ισχυροποιείται από την συνάρθρωση και την ενυπάρχουσα συμπληρωματικότητα στην αλυσίδα των δυναμικών επιλογών για τις διαδρομές των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη.

Το κρίσιμο στρατηγικό και γεωοικονομικό υπόβαθρο σε άρρηκτη συνάρτηση με τη διακριτή και διαχρονική εγγύτητα, την κοινωνική όσμωση μεταξύ των δύο λαών, καθώς και σε συνδυασμό με την προστιθέμενη αξία του υψηλού ιταλικού τουριστικού ρεύματος προς τη χώρα μας οριογραφούν το κέλυφος, το πεδίο, αλλά και υπαγορεύουν την ενάσκηση της αδήριτης προτεραιότητας στο πλαίσιο ενός δομημένου διαλόγου σε υψηλό πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, για εκπόνηση και εκδίπλωση στοχευμένων πρωτοβουλιών σε συντεταγμένο πλαίσιο. Προφανή στόχο αποτελεί ο πολλαπλασιασμός και η εμβάθυνση των διμερών συναλλαγών και επενδυτικών projects, που θα επισφραγίσουν την συνεκτίμηση για συνεκτική μετεξέλιξη του διμερούς οικονομικού επιχειρηματικού συγκερασμού σε ευρύτερα επιλεγμένα πεδία.

Η στρατηγική διάσταση αλλά και το εύρος της συνεργασίας αμφίπλευρα των επιχειρηματικών κοινοτήτων έχει εισέλθει σε υψηλό στάδιο συνεκτικής ωρίμανσης και σύγκλισης, εξέλιξη που υπαγορεύει τη διερεύνηση της πρότασής μας για σύσταση ενός θεσμικού κελύφους «επιχειρηματικής συνεύρεσης» με τη μορφή του Ανώτατου Διμερούς Επιχειρηματικού Συμβουλίου. Η επικείμενη εκκρεμής διοργάνωση Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ) σε υψηλό πολιτικό επίπεδο (τέλη α΄ εξαμήνου 2024), με παράλληλη διοργάνωση ενός επιχειρηματικού Φόρουμ και τη συμμετοχή εκπροσώπων, αμφίπλευρα, επιχειρηματικών κοινοτήτων, θα συνεισφέρει καταλυτικά στην μεγέθυνση σφαιρικών επιχειρηματικών συνεργειών στην ευρύτερη περιοχή.

Ιδιαίτερα δε, μετά την ουκρανική κρίση και το ζωτικό διακύβευμα της διασφάλισης της ενεργειακής εφοδιαστικής αυτονομίας της Ευρώπης, ενισχύονται τα ισχυρά προτάγματα για τον στρατηγικό ρόλο που επωμίζονται οι δύο χώρες στην Αν Μεσόγειο και την βαλκανική ενδοχώρα.

Η Ελλάδα με βαρύνουσα χωροθεσία και κομβικό ρόλο στην περιοχή συνιστά πόλο έλξης για επενδυτικές συνεργασίες, επιλογή που ανάγεται συνδυαστικά στο ειδοποιό γεωοικονομικό στρατηγικό πρόσημό της, στο επενδυτικό ελκυστικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στα πεδία της υψηλής τεχνολογίας, καινοτομία, ΑΠΕ, καθώς και στην διακριτή επιχειρηματική κουλτούρα της.

Το ισχυρό κεκτημένο της οικονομικής επενδυτικής συνεργασίας, καθώς και η δυναμική εξωστρέφειά μας προς την Ιταλία σηματοδοτούν τα πεδία που οφείλουν να εστιάσουν οι επιχειρηματικές κοινότητες των δύο χωρών. Το Ταμείο Ανάκαμψης με τους ευρείς διαθέσιμους πόρους του προσφέρει δυνατότητες για συνέργειες στα πεδία της πράσινης και ψηφιακής επικοινωνίας, μεταφορών, logistics, καθώς και έρευνας/καινοτομίας, με στόχευση στην υψηλή τεχνολογία, που αναπόδραστα θα συνεισφέρουν καταλυτικά στην κοινωνική συνοχή και συνάρθρωση της διμερούς επιχειρηματικότητας.

Οι στοχεύσεις των εξωστρεφών εταιρειών μας στην Ιταλία, με διακριτό συγκριτικό πλεονέκτημα την αναγνωρισιμότητα και την εξοικείωση των Ιταλών καταναλωτών στα προϊόντα μας, οφείλουν να επικεντρωθούν με στρατηγικό σχέδιο και προωθητικές παρεμβάσεις στις αλυσίδες υπεραγορών καθώς και στο χώρο της υψηλής γευσιγνωσίας/deli, όπου θα κριθεί καθοριστικά το στοίχημα της διακριτής ποιότητας και υπεροχής, στόχος σαφής για διεϊσδυση με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και προοπτικές σε βάθος χρόνου.

Το ειδικό βάρος των επιχειρηματικών συγκλίσεων και επιλογών μεταξύ των δύο χωρών θα εγγράφεται συντεταγμένα και σωρευτικά ως εγγενής συνιστώσα οικονομικής διπλωματίας στο οργανικό corpus των διμερών σχέσεων μας, με κεφαλαιοποιήσιμο, κατ' εξοχήν, αντανακλαστικό αποτύπωμα και στις πολιτικές σχέσεις μας αλλά ιδιαίτερα θα συλλειτουργήσει ως οδοδείκτης επιχειρηματικών στοχεύσεων και πολλαπλασιαστικό εκκολλαπτήριο στο επικοινωνιακό πλαίσιο των διμερών σχέσεων μας.

Η οικονομική διπλωματία μας είναι σκόπιμο να εντείνει τις στοχεύσεις της στο ζωτικό περιβάλλον προσέλκυσης στρατηγικών επενδύσεων, της ποσοτικής και ποιοτικής μεγέθυνσης των εξαγωγών μας, στρατηγική που εμπεριέχει ρεαλιστικές προοπτικές και εφικτούς στόχους για επώαση και υλοποίηση επιχειρηματικών συνεργειών, που ενδυναμώνονται από τις εξαιρετικές διμερείς σχέσεις με την Ιταλία, τον κοινό φιλειρηνικό στρατηγικό ρόλο τους ως χώρες της ΕΕ στην Μεσόγειο, Β. Αφρική, αλλά την συμβατότητα και συμπληρωματικότητα των οικονομικών στοχεύσεων τους στον κρίσιμο γεωοικονομικό χώρο.

4 Παράρτημα

4.1 Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία διμερούς εμπορίου

4.2 Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2021 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2022/2021
1	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	837,795,565	13.12%	871,394,998	15.57%	-3.86%
2	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	439,323,268	6.88%	407,404,232	7.28%	7.83%
3	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	359,300,811	5.63%	320,438,062	5.73%	12.13%
4	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	351,289,900	5.50%	263,675,455	4.71%	33.23%
5	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	348,416,562	5.46%	313,067,622	5.59%	11.29%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	306,670,018	4.80%	305,984,481	5.47%	0.22%
7	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	215,533,914	3.38%	182,325,446	3.26%	18.21%
8	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	187,746,189	2.94%	115,243,510	2.06%	62.91%
9	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	183,843,127	2.88%	175,569,803	3.14%	4.71%
10	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	177,388,973	2.78%	147,752,599	2.64%	20.06%
11	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	148,559,571	2.33%	131,824,929	2.36%	12.69%
12	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ	137,706,868	2.16%	105,593,784	1.89%	30.41%
13	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	135,855,703	2.13%	120,818,067	2.16%	12.45%
14	02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	127,639,026	2.00%	104,860,811	1.87%	21.72%
15	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩ-	126,406,691	1.98%	125,982,388	2.25%	0.34%

		ΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥ- ΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕ- ΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑ- ΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙ- ΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ					
16	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	122,974,917	1.93%	85,129,063	1.52%	44.46%
17	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗ- ΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	107,043,626	1.68%	94,381,994	1.69%	13.42%
18	09	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑ- ΧΑΡΙΚΑ	104,373,389	1.63%	92,887,153	1.66%	12.37%
19	83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	99,232,428	1.55%	81,066,052	1.45%	22.41%
20	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜ- ΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙ- ΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	94,533,376	1.48%	62,236,311	1.11%	51.89%
21	04	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟ- ΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩΝ. ΜΕΛΙ ΦΥΣΙΚΟ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	89,390,983	1.40%	61,467,349	1.10%	45.43%
22	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ, ΠΑΡΑ- ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΛΥΣΙΜΟ (Α- ΛΙΣΙΒΕΣ), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ, ΚΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ, ΚΕ- ΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ, ΠΑ- ΣΤΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΠΛΑΣΜΑΤΑ, ΚΕ- ΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟ- ΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΓΥΦΟ	86,659,320	1.36%	76,995,615	1.38%	12.55%
23	69	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	82,730,509	1.30%	65,574,185	1.17%	26.16%
24	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	81,658,407	1.28%	59,632,014	1.07%	36.94%
25	32	ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙ- ΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑ- ΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩ- ΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙ- ΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ	80,136,066	1.26%	74,059,703	1.32%	8.20%
26	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔΙ	75,771,423	1.19%	54,069,221	0.97%	40.14%
27	19	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ, ΤΑ ΑΛΕΥΡΙΑ, ΤΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ Ή ΤΟ ΓΑΛΑ. ΕΙΔΗ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	66,790,823	1.05%	58,023,579	1.04%	15.11%
28	33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟ- ΕΙΔΗ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟ- ΠΟΙΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑ- ΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΥ- ΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	65,658,731	1.03%	67,206,563	1.20%	-2.30%
29	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ, ΣΑΚΙΔΙΑ ΧΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΝΤΕΡΑ	63,975,293	1.00%	45,765,780	0.82%	39.79%

30	70	ΓΥΑΛΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙ	58,223,442	0.91%	39,380,423	0.70%	47.85%
31	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	53,704,880	0.84%	35,510,784	0.63%	51.24%
32	40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	45,439,864	0.71%	35,597,180	0.64%	27.65%
33	95	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	39,735,281	0.62%	43,890,283	0.78%	-9.47%
34	16	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΚΡΕΑΤΩΝ, ΨΑΡΙΩΝ Ή ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΩΝ, ΜΑΛΑΚΙΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ	39,717,479	0.62%	35,452,069	0.63%	12.03%
35	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	39,347,790	0.62%	27,404,473	0.49%	43.58%
36	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΛΙΠΗ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ. ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ Ή ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	37,504,867	0.59%	28,335,003	0.51%	32.36%
37	56	ΒΑΤΕΣ, ΠΙΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΜΗ ΥΦΑΣΜΕΝΑ. ΝΗΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΣΠΑΓΚΟΙ, ΣΧΟΙΝΙΑ ΚΑΙ ΧΟΝΤΡΑ ΣΧΟΙΝΙΑ. ΕΙΔΗ ΣΧΟΙΝΟΠΟΙΙΑΣ	37,283,558	0.58%	41,641,417	0.74%	-10.47%
38	31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	34,273,264	0.54%	31,316,938	0.56%	9.44%
39	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	32,388,135	0.51%	23,894,990	0.43%	35.54%
40	89	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	29,797,534	0.47%	13,240,333	0.24%	125.05%
41	47	ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ Ή ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΚΥΤΤΑΡΙΝΙΚΕΣ ΙΝΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΧΑΡΤΙ Η ΧΑΡΤΟΝΙ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ(ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ)	28,812,037	0.45%	8,976,589	0.16%	220.97%
42	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	28,490,119	0.45%	44,959,693	0.80%	-36.63%
43	82	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ, ΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΟΠΟΙΙΑΣ, ΚΟΥΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΙΡΟΥΝΙΑ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	27,095,800	0.42%	23,762,889	0.42%	14.03%
44	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	26,448,221	0.41%	4,703,377	0.08%	462.32%
45	18	ΚΑΚΑΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	26,378,567	0.41%	25,852,426	0.46%	2.04%
46	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	25,451,116	0.40%	26,623,516	0.48%	-4.40%
47	68	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΦΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	23,427,833	0.37%	19,307,107	0.35%	21.34%
48	96	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ	20,197,610	0.32%	20,727,528	0.37%	-2.56%
49	17	ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	19,707,608	0.31%	8,343,413	0.15%	136.21%

50	08	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	19,421,429	0.30%	24,069,293	0.43%	-19.31%
51	07	ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΥΤΑ, ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ, ΒΡΩΣΙΜΑ	18,068,238	0.28%	14,272,457	0.26%	26.60%
52	91	ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΙΑ	17,461,129	0.27%	15,170,475	0.27%	15.10%
53	03	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝ-ΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	16,644,800	0.26%	18,176,577	0.32%	-8.43%
54	59	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΜΠΟΤΙΣΜΕΝΑ, Ε-ΠΙΧΡΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΚΑΛΥΜΜΕΝΑ Ή ΜΕ ΑΠΑΝΩΤΕΣ ΣΤΡΩΣΕΙΣ. ΕΙΔΗ ΓΙΑ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	16,419,704	0.26%	14,572,776	0.26%	12.67%
55	06	ΦΥΤΑ ΖΩΝΤΑΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ	16,324,217	0.26%	15,840,852	0.28%	3.05%
56	35	ΛΕΥΚΩΜΑΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΤΡΟ-ΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙ-ΔΟΥΣ. ΚΟΛΛΕΣ. ΕΝΖΥΜΑ	15,912,495	0.25%	14,110,175	0.25%	12.77%
57	28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑ-ΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕ-ΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ Ι-ΣΟΤΟΠΩΝ	15,483,865	0.24%	15,594,948	0.28%	-0.71%
58	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ Ι-ΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	14,769,399	0.23%	13,108,358	0.23%	12.67%
59	63	ΑΛΛΑ ΕΤΟΙΜΑ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΙΔΗ. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ. ΜΕΤΑΧΕΙ-ΡΙΣΜΕΝΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΡΑΚΗ	13,294,246	0.21%	15,262,462	0.27%	-12.90%
60	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩ-ΔΕΙΣ. ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΦΥΤΑ. ΑΧΥΡΑ ΚΑΙ ΧΟΡΤΟΝΟΜΕΣ	13,132,421	0.21%	13,929,089	0.25%	-5.72%
61	88	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	12,798,106	0.20%	1,878,639	0.03%	581.24%
62	43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ-ΡΙΚΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡ-ΜΑΤΑ	11,613,471	0.18%	11,205,567	0.20%	3.64%
63	49	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙ-ΚΩΝ, ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ Ή ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥ-ΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕ-ΧΝΕΣ. ΚΕΙΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ Ή ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ	10,648,544	0.17%	6,293,742	0.11%	69.19%
64	55	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ Ι-ΝΕΣ, ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	10,548,847	0.17%	9,713,929	0.17%	8.60%
65	52	ΒΑΜΒΑΚΙ	8,715,709	0.14%	8,980,146	0.16%	-2.94%
66	41	ΔΕΡΜΑΤΑ (ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΟΥ-ΝΟΔΕΡΜΑΤΑ)	8,509,959	0.13%	8,565,767	0.15%	-0.65%
67	11	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΛΕΥΡΟΠΟΙΙΑΣ. ΒΥΝΗ. ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΙΝΟΥΛΙΝΗ. ΓΛΟΥΤΕΝΗ ΑΠΟ ΣΙΤΑΡΙ	8,287,412	0.13%	5,522,545	0.10%	50.07%
68	60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	8,189,007	0.13%	7,347,516	0.13%	11.45%
69	93	ΟΠΛΑ, ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	7,670,836	0.12%	4,935,240	0.09%	55.43%

70	25	ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	7,439,385	0.12%	7,823,996	0.14%	-4.92%
71	65	ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ	6,021,610	0.09%	5,185,442	0.09%	16.13%
72	86	ΟΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ (ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ) ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	5,306,841	0.08%	29,889,410	0.53%	-82.25%
73	58	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ. ΔΑΝΤΕΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΕΠΙΣΤΡΩΣΗΣ. ΕΙΔΗ ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ. ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ	4,574,178	0.07%	3,985,030	0.07%	14.78%
74	78	ΜΟΛΥΒΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΟΛΥΒΔΟ	4,362,040	0.07%	3,086,439	0.06%	41.33%
75	13	ΓΟΜΕΣ, ΡΗΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΧΥΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ ΦΥΤΙΚΑ	4,030,720	0.06%	3,222,009	0.06%	25.10%
76	26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	3,363,007	0.05%	2,749,333	0.05%	22.32%
77	57	ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΑΠΕΔΟΥ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	3,350,906	0.05%	4,019,480	0.07%	-16.63%
78	51	ΜΑΛΛΙ, ΤΡΙΧΕΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Ή ΧΟΝΤΡΟΕΙΔΕΙΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΟΝΤΡΟΤΡΙΧΕΣ	3,336,926	0.05%	2,158,932	0.04%	54.56%
79	79	ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟ	2,645,372	0.04%	4,714,408	0.08%	-43.89%
80	67	ΦΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΟΥΠΟΥΛΑ ΚΑΤΕΡΓΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΦΤΕΡΑ Ή ΑΠΟ ΠΟΥΠΟΥΛΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΑΝΘΗ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΡΙΧΕΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	2,244,277	0.04%	2,071,877	0.04%	8.32%
81	01	ΖΩΑ ΖΩΝΤΑΝΑ	2,008,386	0.03%	1,494,694	0.03%	34.37%
82	53	ΑΛΛΕΣ ΦΥΤΙΚΕΣ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΙΝΕΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	1,614,205	0.03%	1,157,468	0.02%	39.46%
83	36	ΠΥΡΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΗΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΠΥΡΟΤΕΧΝΙΑΣ. ΣΠΙΡΤΑ. ΠΥΡΟΦΟΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ. ΕΥΦΛΕΚΤΕΣ ΥΛΕΣ	1,517,617	0.02%	774,151	0.01%	96.04%
84	37	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	1,505,040	0.02%	1,519,454	0.03%	-0.95%
85	81	ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΚΕΡΑΜΟΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ	1,484,509	0.02%	825,905	0.01%	79.74%
86	05	ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	1,380,331	0.02%	1,303,135	0.02%	5.92%
87	99	Εμπιστευτικά προϊόντα	1,334,218	0.02%	1,660,884	0.03%	-19.67%
88	66	ΟΜΠΡΕΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟ, ΡΑΒΔΟΙ (ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ), ΡΑΒΔΟΙ-ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ, ΜΑΣΤΙΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ	1,234,043	0.02%	749,383	0.01%	64.67%

89	46	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΣΠΑΡΤΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΘΟΠΟΙΙΑΣ	1,154,213	0.02%	1,219,845	0.02%	-5.38%
90	98	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΟΝΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ (ΕΚ) α-ριθ. 840/96 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	1,144,370	0.02%	723,083	0.01%	58.26%
91	75	ΝΙΚΕΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΙΚΕΛΙΟ	1,024,202	0.02%	1,024,285	0.02%	-0.01%
92	92	ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΥΤΩΝ	778,192	0.01%	737,796	0.01%	5.48%
93	80	ΚΑΣΣΙΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΣΣΙΤΕΡΟ	753,375	0.01%	377,538	0.01%	99.55%
94	45	ΦΕΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΕΛΛΟ	649,890	0.01%	398,713	0.01%	63.00%
95	97	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΩΝ Ή ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	536,037	0.01%	677,267	0.01%	-20.85%
96	50	ΜΕΤΑΞΙ	416,013	0.01%	306,705	0.01%	35.64%
97	14	ΠΛΕΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	364,231	0.01%	381,708	0.01%	-4.58%
Πετρελαιοειδή			351,289,900	5.50%	263,675,455	4.71%	33.23%
Μη Πετρελαιοειδή			6,032,753,551	94.50%	5,332,537,728	95.29%	13.13%
Γενικό Σύνολο εισαγωγών από Ιταλία			6,384,043,451	100.00%	5,596,213,183	100.00%	14.08%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία
(Αντίληψη: 6.11.2023)

4.3 Ελληνικές εισαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2021 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2022/2021
1	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	1,187,360,587	20.73%	660,896,233	16.58%	79.66%
2	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΛΙΠΗ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ. ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ Ή ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	536,974,528	9.37%	377,610,766	9.47%	42.20%
3	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	502,651,847	8.77%	328,189,849	8.23%	53.16%
4	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	361,826,739	6.32%	250,150,728	6.27%	44.64%
5	03	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	277,608,194	4.85%	254,768,074	6.39%	8.97%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	227,406,931	3.97%	122,794,487	3.08%	85.19%
7	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	221,220,814	3.86%	180,491,354	4.53%	22.57%
8	04	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩΝ. ΜΕΛΙ ΦΥΣΙΚΟ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	203,660,811	3.56%	169,011,361	4.24%	20.50%
9	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	170,491,674	2.98%	106,004,804	2.66%	60.83%
10	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	153,071,972	2.67%	59,560,443	1.49%	157.00%
11	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	141,026,498	2.46%	128,022,579	3.21%	10.16%
12	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	140,524,032	2.45%	113,800,642	2.85%	23.48%
13	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	106,199,299	1.85%	97,449,638	2.44%	8.98%

14	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ Ι-ΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	104,930,783	1.83%	56,146,227	1.41%	86.89%
15	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ Α-ΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ	81,498,182	1.42%	51,339,034	1.29%	58.75%
16	08	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩ-ΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙ-ΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	76,325,109	1.33%	93,971,623	2.36%	-18.78%
17	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩ-ΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	70,322,292	1.23%	59,821,343	1.50%	17.55%
18	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙ-ΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	66,588,692	1.16%	67,158,900	1.68%	-0.85%
19	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗ-ΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑ-ΠΝΟΥ	61,836,474	1.08%	42,796,671	1.07%	44.49%
20	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟ-ΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	55,395,167	0.97%	54,757,844	1.37%	1.16%
21	02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	53,426,275	0.93%	42,600,314	1.07%	25.41%
22	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ, ΣΑΚΙΔΙΑ ΧΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΝΤΕΡΑ	50,564,086	0.88%	29,252,494	0.73%	72.85%
23	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ Ε-ΛΑΙΩΔΕΙΣ. ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟ-ΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΦΥΤΑ. ΑΧΥΡΑ ΚΑΙ ΧΟΡΤΟΝΟΜΕΣ	50,094,593	0.87%	43,215,405	1.08%	15.92%
24	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗ-ΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	43,911,177	0.77%	40,801,582	1.02%	7.62%
25	25	ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕ-ΤΡΕΣ. ΓΥΦΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	42,417,750	0.74%	28,752,649	0.72%	47.53%
26	83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	39,311,644	0.69%	17,847,680	0.45%	120.26%
27	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	36,697,134	0.64%	21,246,054	0.53%	72.72%
28	28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑ-ΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥ-ΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑ-ΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	36,584,746	0.64%	29,849,424	0.75%	22.56%
29	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	34,642,023	0.60%	22,930,560	0.58%	51.07%
30	63	ΑΛΛΑ ΕΤΟΙΜΑ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΙΔΗ. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ. ΜΕΤΑΧΕΙ-ΡΙΣΜΕΝΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΡΑΚΗ	32,587,776	0.57%	29,863,057	0.75%	9.12%
31	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥ-ΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΛΥ-ΣΙΜΟ (ΑΛΙΣΙΒΕΣ), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΣΜΑΤΑ ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ, ΚΕΡΙΑ ΤΕ-ΧΝΗΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΣΜΕΝΑ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗ-ΣΗΣ, ΚΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ, ΠΑΣΤΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΠΛΑ-	31,549,415	0.55%	18,544,451	0.47%	70.13%

		ΣΜΑΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΓΥΦΟ					
32	95	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	30,049,839	0.52%	11,227,300	0.28%	167.65%
33	55	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	29,186,938	0.51%	25,817,525	0.65%	13.05%
34	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔΙ	27,801,985	0.49%	15,667,341	0.39%	77.45%
35	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	26,394,193	0.46%	16,338,415	0.41%	61.55%
36	65	ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ	26,284,328	0.46%	12,610,715	0.32%	108.43%
37	78	ΜΟΛΥΒΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΟΛΥΒΔΟ	25,501,702	0.45%	18,080,333	0.45%	41.05%
38	96	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ	24,308,516	0.42%	16,279,441	0.41%	49.32%
39	70	ΓΥΑΛΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙ	23,842,057	0.42%	16,599,685	0.42%	43.63%
40	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	23,059,121	0.40%	13,000,583	0.33%	77.37%
41	99	Εμπιστευτικά προϊόντα	20,714,200	0.36%	15,766,800	0.40%	31.38%
42	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	19,326,404	0.34%	8,310,958	0.21%	132.54%
43	68	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΦΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	16,220,180	0.28%	12,908,023	0.32%	25.66%
44	19	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ, ΤΑ ΑΛΕΥΡΙΑ, ΤΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ Ή ΤΟ ΓΑΛΛ. ΕΙΔΗ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	16,179,283	0.28%	15,408,364	0.39%	5.00%
45	52	ΒΑΜΒΑΚΙ	15,098,412	0.26%	11,044,896	0.28%	36.70%
46	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	14,527,188	0.25%	12,248,911	0.31%	18.60%
47	21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	13,973,529	0.24%	12,927,303	0.32%	8.09%

48	33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟ-ΕΙΔΗ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟ-ΠΟΙΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΥ-ΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	13,481,378	0.24%	9,352,299	0.23%	44.15%
49	43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ-ΡΙΚΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡ-ΜΑΤΑ	12,441,642	0.22%	9,085,927	0.23%	36.93%
50	56	ΒΑΤΕΣ, ΠΙΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑ-ΣΜΑΤΑ ΜΗ ΥΦΑΣΜΕΝΑ. ΝΗ-ΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΣΠΑΓΚΟΙ, ΣΧΟΙ-ΝΙΑ ΚΑΙ ΧΟΝΤΡΑ ΣΧΟΙΝΙΑ. ΕΙΔΗ ΣΧΟΙΝΟΠΟΙΙΑΣ	11,707,833	0.20%	7,219,158	0.18%	62.18%
51	07	ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΥΤΑ, ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ, ΒΡΩΣΙΜΑ	11,453,229	0.20%	16,100,747	0.40%	-28.87%
52	60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	9,807,332	0.17%	10,159,914	0.25%	-3.47%
53	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛ-ΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ Ε-ΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	9,197,464	0.16%	8,299,649	0.21%	10.82%
54	93	ΟΠΛΑ, ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	8,694,165	0.15%	9,103,939	0.23%	-4.50%
55	32	ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙ-ΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑ-ΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ	7,339,250	0.13%	5,903,157	0.15%	24.33%
56	06	ΦΥΤΑ ΖΩΝΤΑΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ	7,213,773	0.13%	6,451,955	0.16%	11.81%
57	40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗ-ΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	7,018,534	0.12%	2,454,287	0.06%	185.97%
58	66	ΟΜΠΡΕΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟ, ΡΑΒΔΟΙ (ΜΠΑ-ΣΤΟΥΝΙΑ), ΡΑΒΔΟΙ-ΚΑΘΙ-ΣΜΑΤΑ, ΜΑΣΤΙΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΙ-ΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ	6,867,022	0.12%	3,346,585	0.08%	105.19%
59	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	5,874,011	0.10%	6,348,100	0.16%	-7.47%
60	82	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΕΡ-ΓΑΛΕΙΩΝ, ΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΟΠΟΙ-ΙΑΣ, ΚΟΥΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΙΡΟΥΝΙΑ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	5,458,525	0.10%	3,416,847	0.09%	59.75%
61	26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	5,319,392	0.09%	13,441,611	0.34%	-60.43%
62	41	ΔΕΡΜΑΤΑ (ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΟΥ-ΝΟΔΕΡΜΑΤΑ)	5,295,849	0.09%	5,420,320	0.14%	-2.30%
63	58	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΥΦΑΝΤΙ-ΚΕΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΕΠΙΦΑ-ΝΕΙΕΣ. ΔΑΝΤΕΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΕΠΙ-ΣΤΡΩΣΗΣ. ΕΙΔΗ ΕΠΙ-ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ. ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ	5,226,644	0.09%	2,949,661	0.07%	77.19%
64	91	ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΙΑ	5,158,445	0.09%	2,110,313	0.05%	144.44%
65	11	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΛΕΥΡΟΠΟΙΙΑΣ. ΒΥΝΗ. ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΙΝΟΥΛΙΝΗ. ΓΛΟΥΤΕΝΗ ΑΠΟ ΣΙΤΑΡΙ	4,825,634	0.08%	4,758,305	0.12%	1.41%
66	46	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΣΠΑΡΤΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΘΟΠΟΙΙΑΣ	4,463,575	0.08%	1,961,761	0.05%	127.53%
67	69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	4,309,868	0.08%	2,834,985	0.07%	52.02%

68	53	ΑΛΛΕΣ ΦΥΤΙΚΕΣ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ Ι-ΝΕΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	3,633,149	0.06%	773,320	0.02%	369.81%
69	89	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	3,096,648	0.05%	2,261,670	0.06%	36.92%
70	49	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ, ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ Ή ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ. ΚΕΙΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ Ή ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ	2,282,074	0.04%	1,803,652	0.05%	26.53%
71	01	ΖΩΑ ΖΩΝΤΑΝΑ	2,252,555	0.04%	1,867,322	0.05%	20.63%
72	16	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΚΡΕΑΤΩΝ, ΨΑΡΙΩΝ Ή ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΩΝ, ΜΑΛΑΚΙΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ	2,137,938	0.04%	1,882,653	0.05%	13.56%
73	05	ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	1,775,287	0.03%	1,766,987	0.04%	0.47%
74	17	ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	1,521,989	0.03%	694,164	0.02%	119.25%
75	31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	1,382,224	0.02%	1,982,883	0.05%	-30.29%
76	13	ΓΟΜΕΣ, ΡΗΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΧΥΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ ΦΥΤΙΚΑ	1,262,153	0.02%	1,043,678	0.03%	20.93%
77	09	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	1,160,465	0.02%	3,499,141	0.09%	-66.84%
78	57	ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΑΠΕΔΟΥ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	1,139,405	0.02%	402,635	0.01%	182.99%
79	14	ΠΛΕΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	932,624	0.02%	1,301,257	0.03%	-28.33%
80	35	ΛΕΥΚΩΜΑΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΚΟΛΛΕΣ. ΕΝΖΥΜΑ	748,034	0.01%	674,219	0.02%	10.95%
81	67	ΦΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΟΥΠΟΥΛΑ ΚΑΤΕΡΓΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΦΤΕΡΑ Ή ΑΠΟ ΠΟΥΠΟΥΛΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΑΝΘΗ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΡΙΧΕΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	721,669	0.01%	397,619	0.01%	81.50%
82	59	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΜΠΟΤΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΧΡΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΚΑΛΥΜΜΕΝΑ Ή ΜΕ ΑΠΑΝΩΤΕΣ ΣΤΡΩΣΕΙΣ. ΕΙΔΗ ΓΙΑ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	537,516	0.01%	979,985	0.02%	-45.15%
83	88	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	480,495	0.01%	167,612	0.00%	186.67%
84	18	ΚΑΚΑΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	404,375	0.01%	189,007	0.00%	113.95%
85	97	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΩΝ Ή ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	205,357	0.00%	203,405	0.01%	0.96%
86	50	ΜΕΤΑΞΙ	129,300	0.00%	28,745	0.00%	349.82%
87	36	ΠΥΡΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΗΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΠΥΡΟΤΕΧΝΙΑΣ. ΣΠΙΡΤΑ. ΠΥΡΟΦΟΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ. ΕΥΦΛΕΚΤΕΣ ΥΛΕΣ	85,299	0.00%	51,800	0.00%	64.67%

88	47	ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ Ή ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΚΥΤΤΑΡΙΝΙΚΕΣ ΙΝΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΧΑΡΤΙ Η ΧΑΡΤΟΝΙ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ(ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ)	85,031	0.00%	283,488	0.01%	-70.01%
89	75	ΝΙΚΕΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΙΚΕΛΙΟ	72,848	0.00%	84,882	0.00%	-14.18%
90	92	ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΥΤΩΝ	52,685	0.00%	141,301	0.00%	-62.71%
91	45	ΦΕΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΕΛΛΟ	30,536	0.00%	152,260	0.00%	-79.94%
92	51	ΜΑΛΛΙ, ΤΡΙΧΕΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Ή ΧΟΝΤΡΟΕΙΔΕΙΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΟΝΤΡΟΤΡΙΧΕΣ	24,232	0.00%	8,028	0.00%	201.84%
93	86	ΟΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ (ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ) ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	12,179	0.00%	1,450	0.00%	739.93%
94	79	ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟ	9,397	0.00%	15,485	0.00%	-39.32%
95	37	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	8,298	0.00%	32,335	0.00%	-74.34%
96	81	ΆΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΚΕΡΑΜΟΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ	1,334	0.00%	12,447	0.00%	-89.28%
97	80	ΚΑΣΣΙΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΣΣΙΤΕΡΟ	978	0.00%	0,00	0.00%	100.00%
Πετρελαιοειδή			1,187,360,587	20.73%	660,896,233	16.58%	79.66%
Μη Πετρελαιοειδή			4,541,154,171	79.27%	3,326,409,580	83.42%	36.52%
Γενικό Σύνολο εξαγωγών στην Ιταλία			5,728,514,758	100.00%	3,987,305,813	100.00%	43.67%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία
(Αντίληψη: 6.11.2023)

4.4 Χρήσιμες διευθύνσεις

1. Ελληνικές Αρχές		
Πρεσβεία Ρώμης	Τηλ.: +39 06 8537551 Φαξ +39 06 8415927	https://www.mfa.gr/italy/it/the-embassy/ gremb.rom@mfa.gr
Προξενικό Γραφείο Ρώμης	Τηλ.: +39 06 85375580 Φαξ +39 06 80692298	grcon.rom@mfa.gr
Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης	Τηλ. : +39 06 85375550 Φαξ +39 06 8415927	https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/843 ecocom-rome@mfa.gr
Γραφείο Τύπου	Τηλ.: +39 06 8546224 Φαξ +39 06 85375569	press.rom@mfa.gr
Γραφείο Ακολούθου Αμύνης	Τηλ.: +39 06 8553100 Φαξ +39 06 85354014	defatt_it@hndgs.mil.gr
Πρεσβεία στο Βατικανό (Αγία Έδρα)	Τηλ.: +39 06 8080340 +39 06 8070786 Φαξ +39 06 8079862	gremb.vat@mfa.gr
Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου	Τηλ. :+39 02 72095543 Φαξ +39 02 720105386	http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/842 ecocom-milano@mfa.gr
<p>Αρχές της Ελλάδας στην Ιταλία μπορούν να αρυσθούν από τον ακόλουθο σύνδεσμο:</p> <p>http://www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/italia-stoixeiax.html</p>		

2. Ιταλικές Αρχές - Υπουργεία		
Presidenza del Consiglio dei Ministri <i>(Προεδρία Υπουργικού Συμβουλίου)</i>	Τηλ: +39 06 67791	http://www.governo.it/

Affari Esteri e Cooperazione Internazionale <i>(Υπουργείο Εξωτερικών & Διεθνούς Συνεργασίας)</i>	Τηλ: +39 06 36911	http://www.esteri.it ministero.affariesteri@cert.esteri.it
Economia e delle Finanze <i>(Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών)</i>	Τηλ: +39 06 47611	http://www.mef.gov.it http://www.tesoro.it urp.economiaefinanze@pec.mef.gov.it
Agenzia delle Entrate <i>(Υπηρεσία Εσόδων)</i>	Τηλ: +39 06-96668933	http://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/entrate/home http://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/entrate/contatta
Agenzia delle Dogane <i>(Τελωνεία)</i>	Τηλ: +39 0650246060 +39 0650246058 +39 0650246059	https://www.agenziadoganemonopoli.gov.it/portale/
Imprese e Made in Italy <i>(Υπουργείο Επιχειρήσεων και Made in Italy) (Μετονομασία από Κυβέρνηση Meloni του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης)</i>	Τηλ: +39 06.4705.1 +39 06 47054221 Φαξ +39 06 47052479	Ministero delle Imprese e del Made in Italy (mise.gov.it)
Agricoltura, Sovranità alimentare e Foreste <i>(Γεωργίας, Διατροφικής Κυριαρχίας και Δασών) (Μετονομασία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων)</i>	Τηλ: +39 06 46651	http://www.politicheagricole.gov.it urp@pec.politicheagricole.gov.it

Ambiente e Sicurezza energetica <i>(Περιβάλλον και Ενεργειακή Ασφάλεια)</i> <i>(Μετονομασία του Υπουργείου Οικολογικής Μετάβασης)</i>	Τηλ: +39 06 57221	www.mite.gov.it/ MITE@pec.mite.gov.it
Infrastrutture e Transporti <i>(Υποδομών και Μεταφορών)</i> <i>(Μετονομασία του Υπουργείου Υποδομών και Βιώσιμης Κινητικότητας)</i>	Τηλ: +39 06 44121	http://www.mit.gov.it
Salute <i>(Υγείας)</i>	Τηλ: +39 06 59941	http://www.salute.gov.it/

Στοιχεία επικοινωνίας των Υπουργείων της ιταλικής Κυβέρνησης μπορούν να αρυσθούν από τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.governo.it/it/i-ministeri-0>

3. Τοπικοί Φορείς		
Regione Lazio <i>(Περιφέρεια Λατίου)</i>	Τηλ: +3906 69380623	http://www.regione.lazio.it/ urp@regione.lazio.it
Prefettura di Roma <i>(Νομαρχία Ρώμης)</i>	Τηλ: +39 06 67294353 +39 06 67294571	http://www.prefettura.it/roma/multidip/index.htm
Comune di Roma <i>(Δήμος Ρώμης)</i>	Τηλ: +39 06 0606 Φαξ +39 06 67103590	http://www.comune.roma.it https://www.comune.roma.it/web/it/rubrica-pec.page
Comune di Ancona <i>(Δήμος Ανκόνας)</i>	Τηλ: +39 071 222 1	http://www.comune.ancona.it/ info@comune.ancona.it
Comune di Bari <i>(Δήμος Μπάρι)</i>	Τηλ: +39 080 5771111	http://www.comune.bari.it/ urp@comune.bari.it
Comune di Bologna <i>(Δήμος Μπολόνια)</i>	Τηλ: +39 051 203111	http://www.comune.bologna.it URP@comune.bologna.it

Comune di Cagliari (Δήμος Κάλιαρι)	Τηλ: +39 070 6771	https://www.comune.cagliari.it/portale/it/contatti.page protocollogenerale@comune.cagliari.legalmail.it
Comune di Ferrara (Δήμος Φερράρα)	Τηλ: +39 0532 419111	http://www.comune.fe.it/ urp@comune.fe.it
Comune di Foggia (Δήμος Φότζια)	Τηλ: +39 0881 792111	http://www.comune.foggia.it
Comune di Messina (Δήμος Μεσσίνας)	Τηλ: +39 090 7721 Φαξ +39 090 716251	http://www.comunemessina.gov.it/ protocollo@pec.comune.messina.it
Comune di Napoli (Δήμος Νεάπολης)	Τηλ: +39 081 7951111 Φαξ +39 081 7955002	http://www.comune.napoli.it urp@comune.napoli.it
Comune di Padova (Δήμος Πάδοβας)	Τηλ: +39 049 8205111 Φαξ +39 049 8205399	http://www.padovanet.it protocollo.generale@pec.comune.padova.it
Comune di Palermo (Δήμος Παλέρμου)	Τηλ: +39 091 7401111 Φαξ +39 091 7402275	http://www.comune.palermo.it urp@comune.palermo.it
Comune di Perugia (Δήμος Περούτζιας)		http://www.comune.perugia.it/ urp@comune.perugia.it
Comune di Reggio Calabria (Δήμος Ρηγίου Καλαβρίας)	Τηλ: +39 0965 362111	http://www.comune.reggio-calabria.it staffrete@comune.reggio-calabria.it
Comune di Rimini (Δήμος Ρίμινι)	Τηλ: +39 0541 704111	http://www.comune.rimini.it/ protocollo.generale@pec.comune.rimini.it
Comune di Taranto (Δήμος Τάραντα)	Τηλ: +39 099 4581819 +39 099 4581111	http://www.comune.taranto.it comunicazione.urp@comune.taranto.it
Comune di Trento (Δήμος Τρέντο)	Τηλ: +39 0461 884111	http://www.comune.trento.it/ comurp@comune.trento.it

Comune di Trieste (Δήμος Τεργέστης)	Τηλ: +39 040-6751	http://www.retecivica.trieste.it urp@comune.trieste.it
Comune di Venezia (Δήμος Βενετίας)	Τηλ: +39 041 2748111 Φαξ +39 041 5200782	http://www.comune.venezia.it segretario.generale@pec.comune.venezia.it
Comune di Verona (Δήμος Βερόνας)	Τηλ: +39 045 807711	http://portale.comune.verona.it/ giunta@comune.verona.it
Λοιποί Δήμοι στην Ιταλία και σχετικές πληροφορίες μπορούν να αναζητηθούν στον κατωτέρω σύνδεσμο: http://www.comuniverso.it/index.cfm?Comuni_per_regione&menu=150		

4. Κρατικοί Φορείς		
INVITALIA Agenzia nazionale per l'attrazione degli investimenti e lo sviluppo d'impresa (Οργανισμός Προσέλκυσης Επενδύσεων και Ανάπτυξης των Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 421601	http://www.invitalia.it info@invitalia.it
ICE Agenzia per la promozione all'estero e l'internazionalizzazione delle imprese italiane (Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών και εξωστρέφειας των Ιταλικών επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 59921	http://www.ice.gov.it servizi.impres@ice.it
AGEA Agenzia per le Erogazioni in Agricoltura (Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου των Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων)	Τηλ: +39 06.494991 Φαξ +39 06 4949907	http://www.agea.gov.it direzione@agea.gov.it
L'Autorità Per L'energia Elettrica E Il Gas (Αρχή για την Ηλεκτρική Ενέργεια και το Φυσικό Αέριο)	Τηλ: +39 02 655651 Φαξ +39 02 65565266	https://www.arera.it/it/index.htm info@arera.it

<p>ISMEA</p> <p>Istituto di servizi per il mercato Agricolo Alimentare</p> <p><i>(Κέντρο Υπηρεσιών για την Αγορά Γεωργικών Προϊόντων και Τροφίμων)</i></p>	<p>Τηλ: +39 06 855681</p> <p>+39 06 85568400</p>	<p>http://www.ismea.it</p> <p>urp@ismae.it</p>
<p>ENEA</p> <p>Ente per le Nuove Tecnologie, l' Energia e l' Ambiente</p> <p><i>(Οργανισμός για τις Νέες Τεχνολογίες για την Ενέργεια και το Περιβάλλον)</i></p>	<p>Τηλ.: +39 06-36272713</p> <p>+39 06-36272684</p> <p>Φαξ +39 06-36272781</p>	<p>http://www.enea.it</p> <p>rel@enea.it</p>
<p>ISA</p> <p>Istituto Sviluppo Agroalimentari Sp.A</p> <p><i>(Ινστιτούτο Ανάπτυξης Γεωργικών προϊόντων και Τροφίμων)</i></p>	<p>Τηλ: +39 0761 2771</p> <p>Φαξ, +39 0761 354050</p>	<p>http://www.isa.it</p> <p>info@isa.it</p>
<p>SIMEST</p> <p>Società Italiana per l' Imprese Miste all' Estero</p> <p><i>(Οργανισμός με αρμοδιότητα την παροχή βοήθειας για δημιουργία μικτών επιχειρήσεων στο εξωτερικό και πραγματοποίησης επενδύσεων)</i></p>	<p>Τηλ: +39 06 686351</p> <p>Φαξ +39 06 68635220</p>	<p>http://www.simest.it</p> <p>info@sacesimest.it</p>
<p>SACE</p> <p>Istituto per i Servizi Assicurativi del Commercio Estero</p> <p><i>(Οργανισμός Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων)</i></p>	<p>Τηλ: +39 06 67361</p> <p>Φαξ +39 06 6736225</p>	<p>http://www.sace.it</p> <p>info@sace.it</p>
<p>IREPA</p> <p>Istituto di Ricerche Economiche per la Pesca e l'Acquacoltura</p> <p><i>(Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών για την Αλιεία και τις Υδατοκαλλιέργειες)</i></p>	<p>Τηλ: +39 089 338978</p> <p>Φαξ +39 089 330835</p>	<p>http://www.irepa.org</p> <p>webmaster@irepa.org</p>
<p>UNION</p> <p>Ente Nazionale Italiano di unificazione</p> <p><i>(Ιταλικός Οργανισμός Τυποποίησης)</i></p>	<p>Τηλ: +39 02 700241</p> <p>Φαξ +39 0270024375</p>	<p>http://www.uni.com</p> <p>uni@uni.com</p>

SINAB Sistema d'informazione nazionale sull'Agricoltura Biologica <i>(Εθνικό Σύστημα Πληροφόρησης για τη Βιολογική Γεωργία)</i>	Τηλ: +39 06 46656182 Φαξ +39 06 46655138	http://www.sinab.it/ sportelloinfo@sinab.it
ENIT Agenzia Nazionale del Turismo <i>(Ιταλικός Οργανισμός Τουρισμού)</i>	Τηλ: +39 06 49711 Φαξ +39 06- 4463379 +39 06 4469907	http://www.enit.it/ presidenza@enit.it
ONT Osservatorio Nazionale del Turismo <i>(Παρατηρητήριο Τουρισμού)</i>	Τηλ: +39 06 67792149 +39 06 2177	http://www.ontit.it/ redazione.ontit@enit.it
AG COM Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni <i>(Ρυθμιστική Αρχή Τηλεπικοινωνιών)</i>	Τηλ: +39 081 750750 Φαξ +39 0817507616	http://www.agcom.it/ info@agcom.it
FSI Fondo Strategico Italiano Spa <i>(Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων)</i>	Τηλ: +39 02 8904061 Φαξ +39 02 89040678	https://www.cdp.it/media/studi/quaderni-cdp/crescere-per-competere-fondo-strategico-italiano.kl igianluca.basciu@cdp.it
ACCREDIA Ente Italiano di Accreditamento <i>(Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης)</i>	Τηλ: +39 06 844099.1 Φαξ +39 06 8841199	http://www.accredia.it/ info@accredia.it
GSE Gestore Servizi Energetici (Διαχειριστής Υπηρεσιών Ενέργειας)	Τηλ: +39 06 92928544-45 Φαξ +39 06 92912503	http://www.gse.it/ gsespa@pec.gse.it
ISTAT Istituto nazionale di statistica <i>(Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικών)</i>	Τηλ: +06 39 06 46731	http://www.istat.it/ comunica@istat.it

5. Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια

UNION CAMERE <i>(Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων)</i>	Τηλ: +39 06 47041 +39 06 4704256 Φαξ +39 06 4704240	http://www.unioncamere.it
ASSOCAMERESTERO-Associazione Camere di Commercio Italiane all'Estero) <i>(Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων Εξωτερικού)</i>	Τηλ: +39 06 44231314	http://www.assocamerestero.it/ info@assocamerestero.it
Camera di Commercio di Roma - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Ρώμης)</i>	Τηλ: +39 06 520821 +39 06 52082546 Φαξ + 39 06 522082547	http://www.rm.camcom.it attivita.promozionali@rm.camcom.it
Camera di Commercio di Venezia – Ufficio Promozione e Internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Βενετίας)</i>	Τηλ: +39 041 2576602 Φαξ +39 041 2576632	http://www.ve.camcom.it promozione.estero@ve.camcom.it
Camera di Commercio di Verona <i>(Επιμελητήριο Βερόνας)</i>	Τηλ: +39-0458085762 +39 045 8085863 +39 045 8085852 +39045 8085860 Φαξ +39 045 8085861	http://www.vr.camcom.it promo@vr.camcom.it
Camera di Commercio di Bologna - Ufficio Promozione Estera <i>(Επιμελητήριο Μπολόνιας)</i>	Τηλ: +39 051.6093.202 +39 051 6093287 +39 051 6093290 Φαξ +39 -051-6093211	http://www.bo.camcom.it commercio.estero@bo.camcom.it
Camera di Commercio di Napoli <i>(Επιμελητήριο Νεάπολης)</i>	Τηλ: +39 081 7607111 +39 081 7607327 Φαξ +39 081 5526940	http://www.na.camcom.it http://www.com-tur.com segreteria@com-tur.it
Camera di Commercio di Pescara - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Πεσκάρας)</i>	Τηλ: +39 085 4536228 +39 085 4536434 Φαξ +39 085 690870	www.pe.camcom.it paolo.dilullo@pe.camcom.it

Camera di Commercio di Trento - azienda speciale trentino sprint <i>(Επιμελητήριο Τρέντο)</i>	Τηλ: +39 0461 887282 +39 0461 887288 Φαξ +39 0461 983069	http://www.tn.camcom.it sprint@trentinosprint.it
Camera di Commercio di Trieste - Azienda Speciale ARIES <i>(Επιμελητήριο Τεργέστης)</i>	Τηλ: +39 040 6701404 Φαξ +39 040 6701321	http://www.ts.camcom.it info@ariestrieste.paolo.marchese@ariestrieste.it
Camera di Commercio di Perugia - azienda speciale Promocamera <i>(Επιμελητήριο Περούτζιας)</i>	Τηλ: +39 0854536 Φαξ +39 085690870	http://www.pg.camcom.it promocamera@pg.camcom.it
Camera di Commercio di Ancona - Azienda Speciale della Camera di Commercio di Ancona Marchet <i>(Επιμελητήριο Ανγκώνας)</i>	Τηλ: +39 071 2072913 Φαξ +39 071 5898265	http://www.an.camcom.it http://www.marchet.it marchet@an.camcom.it stefano.fiorini@ancamcom.it
Camera di Commercio di Salerno - Azienda speciale della Camera di commercio di Salerno <i>(Επιμελητήριο Σαλέρνο)</i>	Τηλ: +39 089 2786111 Φαξ +39 089 2786111	http://www.sa.camcom.it http://www.intertrade.sa.it/ info@intertrade.sa.it
Camera di Commercio di Bari - AICAI, Azienda speciale della Camera di commercio di Bari <i>(Επιμελητήριο Μπάρι)</i>	Τηλ: +39 080 217.45.92 +39 080 2174591 Φαξ +39-080 5537062	http://www.ba.camcom.it http://www.aicai.it aicai@ba.camcom.it
Camera di Commercio di Brindisi - Azienda speciale della Camera di commercio di Brindisi <i>(Επιμελητήριο Μπρίντιζι)</i>	Τηλ: +39 0831562994 Φαξ +39 0831597059	http://www.br.camcom.it-segreteria@promobrindisi.com
Camera di Commercio di Lecce - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Λέτσε)</i>	Τηλ: +39 0832 684218	http://www.le.camcom.it internazionalizzazione@le.camcom.it

Camera di Commercio di Taranto - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Τάραντα)</i>	Τηλ: +39 099 7783036 +39 099 7783074 Φαξ +39 099 7783046	http://www.camcomtaranto.gov.it francesca.sanesi@ta.camcom.it marcella.forte@ta.camcom.it
Camera di Commercio di Potenza - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Ποτέντζας)</i>	Τηλ: +39 0971 411357 +39 0971 412 2 75 Φαξ +39 0971 410313	http://www.pz.camcom.it http://www.forimpz.it forimpz@legalmail.it
Camera di Commercio di Reggio Calabria - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Ρηγίου Καλαβρίας)</i>	Τηλ: +39 0965 384233 +39 0965 384267 Φαξ +39 0965 384200	http://www.rc.camcom.it giulia.megna@rc.camcom.it anna.crea@rc.camcom.it
Camera di Commercio di Cagliari - Ufficio Promozione <i>(Επιμελητήριο Κάλιαρι)</i>	Τηλ: +39 070 60512387 +39 070 605121 Φαξ +39 070 60512247	http://www.ca.camcom.it giampiero.uccheddu@ca.camcom.it promozione@ca.camcom.it
Camera di Commercio di Catania <i>(Επιμελητήριο Κατάνιας)</i>	Τηλ: +39 095 57361376 +39 0957361370-1 +39 0957361378 Φαξ +39 095 7361378	http://www.ct.camcom.it patrizia.mauro@ct.camcom.it gabriella.perciabosco@ct.camcom.it giuseppina.adonia@ct.camcom.it
Camera di Commercio di Palermo - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Παλέρμου)</i>	Τηλ: +39 091 6050401 +39 091 6050219 Φαξ +39 091 582338	http://www.pa.camcom.it http://www.sprintsicilia.eu info@sprintsicilia.it rosalia.amato@pa.camcom.it conchetta.amato@pa.camcom.it

Camera di Commercio di Messina - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Μεσσίνα)</i>	Τηλ: +39 090 7772233 Φαξ +39 090 774414	www.me.camcom.it verdiglione@sprintsicilia.it
Camera di Commercio di Sassari <i>(Επιμελητήριο Σάσσαρι)</i>	Τηλ: +39 079 079 2638800 +39 079 2638815 Φαξ +39 079 2638810	http://www.ss.camcom.it http://www.promocamera.it luigi.chessa@ss.camcom.it
Camera di Commercio di Udine - Azienda Speciale Imprese e Territorio - I.TER <i>(Επιμελητήριο Ούντινε)</i>	Τηλ: +39 0432 273230 +39 0432 273111 Φαξ +39 0432 509469	http://www.ud.camcom.it progetti.info@ud.camcom.it manuela.carraro@ud.camcom.it
Camera di Commercio di Vicenza - Azienda Speciale della Camera di Commercio di Vicenza <i>(Επιμελητήριο Βιτσέντζα)</i>	Τηλ: +39 0444 994910 +39 0444 994750 Φαξ +39 0444 994769	http://www.vi.camcom.it/ http://www.vicenzaqualita.org/ antonio.bellin@vi.camcom.it info@vicenzaqualita.org

6. Τράπεζες (μεγαλύτερες)

BANCA D'ITALIA Τράπεζα Ιταλίας	Τηλ: +39 06 47921	http://www.bancaditalia.it email@bancaditalia.it
ABI Associazione Bancaria Italiana <i>(Ένωση Ιταλικών Τραπεζών)</i>	Τηλ: +39 06 67671 Φαξ +39 06 6767457	http://www.abi.it abi@abi.it
UniCredit Banca S.p.A.	Τηλ: +39 02 88 621	http://www.unicredit.it
Banca Nazionale del Lavoro Spa (BNL)	Τηλ: +39 06 47021	http://www.bnl.it redazionebnl@bnlmail.com
Intesa san Paolo Spa Intesa Bci	Τηλ: +39 011 555 1	http://www.intesasanpaolo.com info@intesasanpaolo.com

UNIPOL Banca S.P.A.	Τηλ: +39051 5076111	https://www.unipolbanca.it/
UGF Banca	Φαξ +39 051 5076666	info@unipolbanca.it
Banco di Sardegna S.p.A..	Τηλ: +39 079 226000	http://www.bancosardegna.it
Gruppo B.P.E.R		relazioniesterne@bancosardegna.it
Banca Monte dei Paschi di Siena S.p.A.	Τηλ:+39 0577 294111	http://www.mps.it
		info@banca.mps.it
Banco popolare	Τηλ:+39 045.867.5111	www.bancopopolare.it/
Gruppo Mediobanca	Τηλ:+39 02 88291	http://www.mediobanca.it
	Φαξ +39 02 8829367	investor.relations@mediobanca.com
Banca Popolare di Milano	Τηλ:+39 02 77001	http://www.bpm.it
Deutsche Bank	Τηλ:+39 02 4024.1	http://www.db.com

7. Διοργανωτές Εκθέσεων

FIERA DI ROMA SRL	Τηλ: . +39 0665074501	http://www.fieraroma.it/
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Ρώμη	Φαξ +39 0665074475	presidenza@fieraroma.it
FIERA DI BOLOGNA	Τηλ: +39 051 282111	http://www.bolognafiere.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Μπολόνια	Φαξ +39 051 62374004	segreteria.generale@bolognafiere.it
MOSTRA D OLTREMARE	Τηλ: +39 081 7258000	http://www.mostradoltremare.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Νεάπολη	Φαξ +39 081 7258009	info@mostradoltremare.it
ENTE AUTONOMO FIERA DEL LEVANTE	Τηλ: +39 080 5366396	http://www.fieradellevante.it
	+39 080 5366398	estero@fieralevante.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στο Μπάρι	Φαξ +39 080 5366492	
	+39 080 5366482	
FIERA DI VICENZA SPA	Τηλ: +39 -0444 969111	http://www.vicenzafiera.it
Διοργανωτές Εκθέσεων στην Βιτζέντσα	Φαξ +39 0444 969000	info@vicenzafiera.it

FIERA DI VERONA Ente Autonomo per le Fiere di Verona Διοργανωτές Εκθέσεων Βερόνας	Τηλ: +39 045 8298111 Φαξ +39 045 8298288	http://www.veronafiery.it info@veronafiery.it
RIMINI FIERE SPA Διοργανωτές Εκθέσεων στο Ρίμινι	Τηλ: +39 0541 744111 Φαξ +39 0541 744200	http://www.riminifiery.it segr.commerciale@riminifiery.it

8. Επιχειρηματικοί Φορείς

A.I.D.EP.I.I ASSOCIAZIONE DELLE INDUSTRIE DEL DOLCE E DELLA PASTA ITALIANE (Ένωση Ιταλικών Βιομηχανιών Γλυκισμάτων και Ζυμαρικών)	Τηλ.: +39 06 8091071 Φαξ +39 06 8073186	http://www.aidepi.it aidepi@aidepi.it
AIIPA - ASSOCIAZIONE ITALIANA INDUSTRIE PRODOTTI (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Ειδών Διατροφής)	Τηλ: +39 02 654184 Φαξ +39 02 654822	http://www.aiipa.it aiipa@aiipa.it
AIP Associazione Italiana Pellicceria (Ιταλική Ένωση Γούνας)	Τηλ. +39 02.798115 Φαξ +39 02 76021349	http://www.aip.it nazionale@aip.it
ANCE - ASSOCIAZIONE NAZIONALE COSTRUTTORI EDILI (Ένωση Κατασκευαστών Οικοδομικών Έργων)	Τηλ: +39 06 845671 Φαξ +39 06-84567550	http://www.ance.it info@ance.it
ASSITOL Associazione Italiana dell'Industria Olearia (Ένωση Βιομηχανιών Ελαίων)	Τηλ.: +39 06 69940058 Φαξ: +39 06 69940118	http://www.assitol.it/ assitol@assitol.it
ASSOBIBE - ASSOCIAZIONE ITALIANA DEGLI INDUSTRIALI DELLE BEVANDE ANALCOOLICHE (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Μη Αλκοολούχων Ποτών)	Τηλ: +39 06 5918891 Φαξ +39 06 5924751	http://www.assobibe.it assobibe@assobibe.it
ASSOCOMUNICAZIONE ASSOCIAZIONE NAZIONALE DELLE IMPRESE DI COMUNICAZIONE (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επικοινωνιών - ΣΕΠΕ)	Τηλ: +39 02 58307450 +39 0658307426 Φαξ +39 02 58307147	http://www.assocomunicazione.it informazioni@assap.it

ASSOLATTE ASSOCIAZIONE ITALIANA LATTIERO CASEARIA (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων)	Τηλ: +39 02 72021817 Φαξ +39 02 72021838	http://www.assolatte.it assolatte@assolatte.it
ASSOLTERM ASSOCIAZIONE ITALIANA SOLARE TERMICO (Ένωση Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας)	Τηλ: +39 06 44340537 Φαξ +39 06 4440872	http://www.assolterm.it segretariogenerale@assolterm.it
ASSOSOLARE Associazione Nazionale dell'Industria Solare Fotovoltaica (Εθνική Ένωση Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας και Φωτοβολταϊκών)	Τηλ.: +39 06 84241995 Φαξ: +39 06 84080457	www.assosolare.org info@assosolare.org
ASTOI Associazione Tour Operator Italiani (Ένωση Ιταλικών Τουριστικών Επιχειρήσεων)	Τηλ. +39 06 5924206 Φαξ: +39 06 5915076	http://www.astoi.com/ http://www.astoi.com/contatti.html
COLDIRETTI (Συνομοσπονδία Παραγωγών Αγροτικών Προϊόντων)	Τηλ. +39 06 46821 - +39 06 4682487 Φαξ +39 06 4871199	relazioniesterne@coldiretti.it http://www.coldiretti.it/Pagine/default.aspx
C.N.O. Consorzio Nazionale degli Olivicoltori (Συνεταιριστική Ένωση Ελαιοπαραγωγών)	Τηλ: +39 06 83797234 Φαξ +39 06 4462825	http://www.cno.it info@cno.it
CONFAGRICOLTURA (Γενική Ομοσπονδία Γεωργικών Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 68521 Φαξ +39 06 6861726	http://www.confagricoltura.it info@confagricoltura.it
CONFCOMMERCIO (Ομοσπονδία Ιταλών Εμπόρων)	Τηλ: +39 06 58661 Φαξ +39 06 5809425	http://www.confcommercio.it confcommercio@confcommercio.it
CONFCOOPERATIVE Federagroalimentare (Σύνδεσμος Αγροτικών Προϊόντων)	Τηλ: +39 06 86398567 Φαξ +39 06 86380677	http://www.confcooperative.it roma@confcooperative.it
CONFESERCENTI NAZIONALE (Ομοσπονδία Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 47251 Φαξ +39 06 4746886	http://www.confesercenti.it/ confes@confesercenti.it
CONFINDUSTRIA (Ομοσπονδία Ιταλικών Βιομηχανιών)	Τηλ: +39 06 59031 Φαξ +39 06 5919615	http://www.confindustria.it confindustria@confindustria.it

CONFINDUSTRIA FEDERORAFI (Εθνική Συνοσπονδία Αργυροχρυσοχόων)	Τηλ: +39 0258316111 Φαξ: +39 0258431625	http://www.federorafi.it/ web@federorafi.it
FederBio Federazione Italiana Agricoltura Biologica e Biodinamica (Ομοσπονδία Βιολογικής και Βιοδυναμικής Γεωργίας)	Τηλ. +39 051-4210272 Φαξ +39 051-4228880	http://www.federbio.it/ info@federbio.it/
F.I.F.O. Federazione Italiana Fornitori Ospedalieri (Ιταλική Ομοσπονδία Προμηθευτών Νοσοκομειακού Εξοπλισμού)	Τηλ. +39 051 4156060 Φαξ +39 051 4156061	http://www.fifo-italia.it/ segreteria@fifo-italia.it
F.N.A.A.R.C. Federazione Nazionale Associazioni Agenti e Rappresentanti di Commercio (Εθνική Συνομοσπονδία Πρακτόρων και Εμπορικών Αντιπροσώπων)	Τηλ.: +39 06 41217144 +39 02 7645191 Φαξ + 39 02 76008493	http://www.fnaarc.it http://www.networkagenti.it/ fnaarc@agenti.it - info@networkagenti.it
FARMINDUSTRIA ASSOCIAZIONE DEGLI INDUSTRIALI DEL FARMACO (Σύνδεσμος Φαρμακοβιομηχανιών)	Τηλ: +39 06 675801 Φαξ +39 06 6786494	http://www.farmindustria.it
FEDERALBERGH (Ομοσπονδία Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων)	Τηλ. +39 0642034610 Φαξ +39 0642034690	http://www.federalberghi.it/ info@federalberghi.it
FEDERALIMENTARE Federazione Italiana dell'Industria Alimentare (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Τροφίμων)	Τηλ: +39 06 5903380 +39 06 5903534 Φαξ +39 06 5903342	http://www.federalimentare.it segreteria@federalimentare.it
FEDERAZIONE ITALIANA DISTRIBUTORI BEVANDE (Ομοσπονδία Επιχειρήσεων διανομής ποτών και αναψυκτικών)	Τηλ. + 39 06 657487320 Φαξ +39 06 657487301	http://www.italgrob.it dinodimartino@italgrob.it - luisaprimiceri@italgrob.it
FEDERCHIMICA FEDERAZIONE NAZIONALE DELL'INDUSTRIA CHIMICA (Ομοσπονδία Χημικών Βιομηχανιών)	Τηλ: +39 02 345651 Φαξ +39 02 34565310	http://www.federchimica.it federchimica@federchimica.it
FEDEROLIO Federazione Nazionale del Commercio Oleario (Εθνική Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Εμπορίας Ελαίων)	Τηλ.: +39 06 5754201 Φαξ +39 06 5781813	http://www.federolio.it info@federolio.it

FEDEROP.IT Federazione delle Organizzazioni di Produttori della Pesca e dell'Acquacoltura Italiane <i>(Ομοσπονδία Οργανώσεων Ιταλών Παραγωγών Αλιείας και Ιχθυοκαλλιέργειας)</i>	Τηλ. +39 06 8520831 Φαξ +39 06 85352992	http://federop.it/ mario.bello@federop.it
FEDERPESCA Federazione nazionale delle imprese di pesca <i>(Ομοσπονδία αλιευτικών επιχειρήσεων)</i>	Τηλ: +39 06 67481402 Φαξ +39 06 69783728	http://www.federazionedelmare.it segretariato@federazionedelmare.it
FEDERVINI Federazione Italiana Industriali Produttori Esportatori e Importatori di Vini <i>(Ομοσπονδία Βιομηχανιών, Παραγωγών, Εξαγωγέων και Εισαγωγέων Κρασιών, Λικέρ Όξους και Συναφών)</i>	Τηλ: +39 06 4941630 +39 06 4469421 Φαξ +39 06 4941566	http://www.federvini.it federvini@federvini.it
FIAVET - Federazione Italiana Associazioni Imprese di Viaggi e Turismo <i>(Ομοσπονδία τουριστικών και ταξιδιωτικών γραφείων)</i>	Τηλ. +39 06 588.31.01 Φαξ +39 06/58.97.003	http://www.fiavet.it/ fiavet.nazionale@fiavet.it
GIFI Gruppo Imprese Fotovoltaiche Italiane <i>(Ένωση Ιταλικών Φωτοβολταϊκών Εταιρειών)</i>	Τηλ.: +39 02 3264228 Φαξ: +39 02 3264217	http://www.gifi-fv.it gifi@anie.it
UNAPROL – CONSORZIO OLIVICOLO ITALIANO <i>(Ένωση Παραγωγών Ελαιολάδου)</i>	Τηλ: +39 06 7846901 Φαξ +39 06 78344373	http://www.unaprol.it unaprol@unaprol.it
COSMETICA ITALIA Associazione Nazionale Imprese Cosmetiche <i>(Ιταλική Ένωση Επιχειρήσεων Καλλυντικών)</i>	Τηλ. +39 02 2817731 Φαξ +39 02 28177390	cosmeticaitalia@cosmeticaitalia.it http://www.cosmeticaitalia.it/
VINARIUS Associazione delle Enotecche Italiane <i>(Ένωση με κάβες)</i>		http://www.vinarius.it/ info@vinarius.it

9. Διεθνείς Οργανισμοί - Περιφερειακές Συνεργασίες- Διπλωματικές Αποστολές

FAO (Παγκόσμιος Οργανισμός Τροφίμων)	Τηλ: +39 0657051	http://www.fao.org FAO-HQ@fao.org
IFAD (Διεθνές Ταμείο Γεωργικής Ανάπτυξης)	Τηλ: +39 06 54591 Φαξ +39 06 5043463	http://www.ifad.org ifad@ifad.org
WFP	Τηλ: +39 06 65131 Φαξ: +39 06 6590632	http://www.wfp.org
UNDP (Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών)	Τηλ: +39 06 57056597	http://www.undp.org tipsioc@tips.org
Commissione Europea (Αντιπροσωπεία Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ρώμη)	Τηλ: +39-06-699991 Φαξ +39-06-6793652	http://ec.europa.eu/italia/index_it.htm lucio.battistotti@ec.europa.eu
European Investment Bank (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων)	Τηλ: +39 06 47191	http://www.eib.org info@bei.org
Adriatic and Ionian Initiative (AII) (Πρωτοβουλία Αδριατικής- Ιονίου)	Τηλ: +39 071 2073715 Φαξ +39 071 2076976	http://www.aii-ps.org aai-ps@aai-ps.org
AIC - Forum of the Adriatic and Ionian Chambers of Commerce (Φόρουμ των Επιμελητηρίων Αδριατικής και Ιονίου)	Τηλ: +39 071 5898249 +39 071 5898266	http://www.forumaic.org segreteria.forum@an.camcom.it

10. Ξενοδοχεία (ενδεικτικός κατάλογος)

Hotel Aldrovandi	Τηλ: +39 06 3223993	http://www.aldrovandi.com
Hotel Aleph	Τηλ: +39 06 48938090 +39 06 48977 +39 06 48978 +39 06 48014	http://www.boscolohotels.com/
Hotel Alexandra	Τηλ: +39 06 4881943	http://www.hotelalexandaroma.com
Grand Hotel Ambasciatori Palace	Τηλ: +39 06 47493	http://www.ambasciatoripalace.com
Hotel Ambra Palace	Τηλ: +39 06 492330	http://www.ambrapalacehotel.com
Hotel Athena	Τηλ: +39 06 44232217 +39 06 44237379	http://www.hotelathena.it
Hotel Barberini	Τηλ: +39 06 4814993	http://www.hotelbarberini.com

Hotel Bernini Bristol	Τηλ: +39 06 488931	http://www.berninibristol.com
Grand Hotel Beverly Hills	Τηλ: +39 06 4542141	http://www.beverlyhotelrome.it
Hotel Claridge	Τηλ: +39 06 845441	http://www.hotelclaridgerome.com
Hotel Colonna Palace	Τηλ: +39 06 39 675191	http://www.hotelcolonnalace.com
Hotel Condotti	Τηλ: +39 06 6794661	http://www.condottipalace.com
Hotel De la Ville (Intercontinental)	Τηλ: +39 06 67331	http://www.ichotelsgroup.com
Hotel de le Minerve	Τηλ: +39 06 695201	http://www.grandhoteldelaminerve.com
Hotel De Russie	Τηλ: +39 06 328881	http://www.hotelderussie.it
Hotel Eden	Τηλ: +39 06 478121	http://www.starwoodhotels.com
Hotel Embassy	Τηλ: +39 06 4881402	http://www.hotel-embassy.com
Hotel Excelsior	Τηλ: +39 06 47081	http://www.excelsior.hotelinroma.com
Hotel Flavia	Τηλ: +39 06 4883037	http://www.hotelflavia.it
Rome Marriott Grand Hotel Flora	Τηλ: +39 06 489929 +39 06 489981	http://http://www.hotelfloraroma.com/
Hotel Forty Seven	Τηλ: +39 06 6787816	http://www.47hotel.com
Hotel Genova	Τηλ: +39 06 476951	http://www.hotel-genova-rome.com
Hotel Hassler (Villa Medici)	Τηλ: +39 06 699340	http://www.hotelhassler.com
Λοιπά ξενοδοχεία μπορούν να αναζητηθούν στο site: http://www.alberghi-in-italia.it/		